

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
АКАДЕМІЇ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ РАУФА АБЛЯЗОВА

VI УЧНІВСЬКО-СТУДЕНТСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«МОЛОДІЖНА НАУКА У КОНТЕКСТІ
СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ КРАЇНИ»**

Черкаси 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЧЕРКАСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
АКАДЕМІЇ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ РАУФА АБЛЯЗОВА**

***„МОЛОДІЖНА НАУКА У КОНТЕКСТІ
СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
КРАЇНИ”***

VI учнівсько-студентська конференція

Збірник тез доповідей

2 грудня 2022 р.

Черкаси

СУРА - 2022

Молодіжна наука у контексті суспільно-економічного розвитку країни: збірник тез доповідей учасників VI учнівсько-студентської конференції, Черкаси, 2 грудня 2022 р. Черкаси : Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2022. 208. [Укр., англ. мови].

Основною метою конференції є подолання наслідків військової агресії та відродження України з позиції прогресивного студентства та учнів.

Подані матеріали містять методологічні та методичні підходи, що можуть заслуговувати на увагу широкого кола читачів.

Організаційний комітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є беззаперечними. Разом з тим, вважаємо можливим їх публікацію з метою обговорення.

Редакція збірника не несе відповідальність за якісний зміст та оформлення авторських статей (стилістичні, орфографічні помилки тощо), матеріали подаються в авторській редакції.

© Колектив авторів, 2022

© Східноєвропейський університет
імені Рауфа Аблязова, 2022

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	8
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРИВАТИВІВ В ХЕДЖУВАННІ РИНКОВИХ РИЗИКІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА <i>Суліменко Олексій Сергійович</i>	8
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ <i>Сарана Вікторія Анатоліївна</i>	12
СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКУ <i>Галузій Анатасія Ігорівна</i>	15
АУДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ <i>Крамнична Софія Володимирівна</i>	19
ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ <i>Кордонець Вікторія Дмитрівна</i>	21
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТОВАРІВ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ <i>Рудь Юлія Михайлівна</i>	24
ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Масловський Олександр Вячеславович, Драгун Владислав Андрійович</i>	27
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ, ЙОГО ЗАВДАННЯ ТА ЗВ'ЯЗОК З ВІТЧИЗНЯНИМИ ОСВІТНИМИ РЕФОРМАМИ <i>Рязанов Володимир Вікторович</i>	31
ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ СОБИВАРТОСТІ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ <i>Пасічник Данііл Романович</i>	34
МЕХАНІЗМ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Голуб Ярослав Іванович</i>	38

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Глацук Олександр Сергійович</i>	40
ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	
<i>Галузій Андрій Олександрович</i>	43
ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Стріляна Яна Олександрівна</i>	46
ПОДАТКОВІ ЗМІНИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ФОП У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
<i>Спесива Катерина Юрївна</i>	49
Е-РЕЗИДЕНСТВО В УКРАЇНІ	
<i>Валькова Юлія Геннадіївна</i>	53
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	
<i>Донєва Поліна Олександрівна</i>	57
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	
<i>Бучинський Сергій Іванович</i>	61
ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	
<i>Петричак Андрій Павлович</i>	65
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	
<i>Кашич Олексій Олександрович</i>	67
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НЕДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	
<i>Кузьменко Дар'я Миколаївна</i>	70
ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
<i>Шевченко Дмитро Володимирович</i>	73
СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
<i>Атамась Ірина Сергіївна</i>	76
МАРКЕТИНГОВА ЛОГІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНКУРЕНТНОЇ ПЕРЕВАГИ НА РИНКУ	
<i>Констанжи Валерія Олександрівна</i>	79
ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОМАНДИ ПРОЕКТУ	
<i>Ожигова Аліна Геннадіївна</i>	81

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА <i>Тростянський Євгеній Олександрович</i>	84
КАДРОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА <i>Клименко Олександр Олександрович</i>	87
РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ НАВИЧОК В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Чирва Олександр Олександрович</i>	90
ІННОВАЦІЇ У КОНТЕКСТІ НАУКОВОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ <i>Фаріончук Сергій Володимирович</i>	93
БЕЗРОБІТТЯ ЯК ПРИЧИНА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ <i>Таран Марія Олександрівна</i>	99
СЕКЦІЯ 2. ДЕРЖАВА ТА СУСПІЛЬСТВО	103
ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА <i>Маринич Данило Валерійович</i>	103
ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПРОГРЕС ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ <i>Мучичко Кароліна Юрївна</i>	107
РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ ЗМІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ <i>Клочун Владислава Вадимівна</i>	110
ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ ЯК ЧАСТИНА СЬОГОДЕННЯ <i>Шевченко Наталія Сергіївна</i>	113
ПРАВОВА ДЕРЖАВА І СУСПІЛЬСТВО – НЕВІДДІЛЬНІ ОДИН ВІД ОДНОГО. ДЕРЖАВА ПОВИННА СПРИЯТИ СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ <i>Кравчута Дарина Андріївна</i>	116

СЕКЦІЯ 3. МОЛОДІЖНІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	119
АНАЛІЗ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	
<i>Шевченко Максим Сергійович.....</i>	<i>119</i>
СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МОЛОДІ	
<i>Пузиренко Крістіна Олегівна .....</i>	<i>123</i>
УПРАВЛІННЯ СТРЕСОМ В ОРГАНІЗАЦІЇ	
<i>Кравченко Аліна Володимирівна.....</i>	<i>126</i>
ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛІНГУ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ	
<i>Лісова Зореслава-Ольга Василівна .....</i>	<i>130</i>
АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ ТРЕНІНГУ ЯК ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ	
<i>Наумович Яна Ярославівна .....</i>	<i>133</i>
ГОСТРІ ЛЕЙКОЗИ. ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ДІАГНОСТИКА	
<i>Лебединська А.П., Мотузок О.П. ....</i>	<i>137</i>
СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	140
ПЕРЕВАГИ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	
<i>Козак Олексій Ігорович .....</i>	<i>140</i>
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ, ЯК ЗРУЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ	
<i>Шугайло Сандріна Сергіївна .....</i>	<i>142</i>
РОЗВИТОК ТА ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ	
<i>Куліш Анастасія Андріївна.....</i>	<i>145</i>
ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РЕКРУТИНГУ	
<i>Козій Христина Володимирівна.....</i>	<i>147</i>
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СПОСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СПАДЩИНИ РОДУ КНЯЗІВ ОСТРОЗЬКИХ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 У ДЕРЖАВНОМУ ІСТОРИКО- АРХІТЕКТУРНОМУ ЗАПОВІДНИКУ МІСТА ОСТРОГА	
<i>Щербіна Христина Олександрівна .....</i>	<i>152</i>

СЕКЦІЯ 5. ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА	156
EDWARD SAPIR – A FOUNDER OF ETHNOLINGUISTICS	
<i>Huchok Anna</i>	156
КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЮРИСТА ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	
<i>Касим Вікторія</i>	159
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗВО У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ	
<i>Космина Олеся Іштванівна, Кіріченко Олена Михайлівна</i>	161
ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ЯКОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	
<i>Магльована-Конюшок Наталія Михайлівна</i>	166
УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ДИДАКТИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ МАЙБУТЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ	
<i>Осейко Катерина Юрївна, Спічаков Ва Михайловича</i>	170
СЕКЦІЯ 6. СУЧАСНІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ	175
ENFORSEMENT AUTHORITIES AS THE BASIS FOR THE FORMATION OF THE RULE OF LAW IN THE CONDITIONS OF MODERN EUROPEAN INTEGRATION	
<i>Polina Dvornikova</i>	175
МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ	
<i>Чуб Євгеній Олексійович</i>	177
МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	
<i>Євстратенко Анастасія Сергіївна</i>	181
МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЗАДІЯННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
<i>Патерко Роман Сергійович</i>	183
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ЕКОНОМІЧНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	
Дима Юлія Іллівна	187

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО, ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ІНФРАСТРУКТУРОЮ РЕГІОНУ	
<i>Фаріончук Денис Володимирович</i>	190
СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ	
<i>Любота Ігор Володимирович</i>	193
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ	
<i>Івахненко Максим Андрійович</i>	195
ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ	
<i>Шумський Юрій Мирославович</i>	198
ОСОБЛИВОСТІ ІСЛАМСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	
<i>Носик Андрій Юрійович</i>	203

СЕКЦІЯ 1
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ
ДЕРИВАТИВІВ В ХЕДЖУВАННІ РИНКОВИХ РИЗИКІВ
АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Суліменко Олексій Сергійович, аспірант II курсу
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова
Науковий керівник: *Ус Галина Олександрівна*, доктор
економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, обліку і
оподаткування Східноєвропейського університету імені Рауфа
Аблязова

Управління ринковими ризиками дуже важливе для успіху сільськогосподарських підприємств, які часто наражаються на більшу кількість непередбачуваних ризиків та факторів невизначеності, ніж промисловий сектор. Через ланцюг постачання, від етапу виробництва до маркетингу, ефективність сільського господарства сильно залежить від багатьох зовнішніх змінних. Урожай і продуктивність дуже чутливі до неконтрольованих факторів, таких як кліматичні зміни, природні небезпеки та напади шкідників. Крім того, грошові потоки від доходів та витрат в різних валютах, а також зміна відсоткових ставок при обслуговуванні боргів генерують валютні та процентні ризики відповідно. Для ефективного управління вищезгаданими ризиками провідні компанії використовують похідні фінансові інструменти – деривативи.

Похідні фінансові інструменти або деривативи – це інструменти, які передають ризики від однієї сторони до іншої. Їх називають похідними, тому що вони отримують свою вартість від вартості чогось іншого – основного права чи інтересу. Основні права або інтереси включають облігації та позики, які включають процентні, кредитні та валютні ризики, а також товари та акції, які включають цінові ризики [1].

Деривативи можна класифікувати на основі ринків, де вони

доступні: (i) стандартизовані інструменти, якими торгують на товарних біржах (ф'ючерси та опціони); та (ii) позабіржові (ОТС) інструменти, умови яких обговорюються приватно (форвардні контракти та свопи) [2].

Деривативи допомагають зменшити наступні види ринкових ризиків:

1. Товарний ціновий ризик, для управління якого використовуються:

а) Форвард – це угода між продавцем і покупцем про доставку визначеної кількості товару покупцеві в якийсь час у майбутньому за визначеною ціною. Механізм хеджування ризику наступний: виробник або трейдер утримує (або купує на спотовому ринку) певний товар, щоб застрахуватися від несприятливих коливань ціни, продаючи таку саму кількість цього товару на форвардному ринку за договірною ціною. Коли термін дії форвардного контракту закінчується, трейдер продає товар за вказаною ціною, таким чином уникаючи ризику зниження ціни в проміжний період. Розрізняють наступні типи форвардів: контракт з фіксованою ціною, контракти з ціною, що буде зафіксована однією з сторін, договір з миттєвою поставкою та відстроченою ціною, договір з відстрочкою платежу, договір з мінімальною ціною тощо [1].

б) Ф'ючерс – стандартизований форвардний контракт, який торгується на біржі. Ф'ючерсні контракти зазвичай закриваються шляхом здійснення протилежної угоди (офсету), коли покупець ф'ючерсу продає ф'ючерс за деякий час до закінчення терміну дії контракту. Використовуються не для купівлі чи продажу товару, а для хеджування цінового ризику: компанії, які вже володіють товаром, можуть захистити себе від зниження цін на товар, продавши ф'ючерс.

в) Опціон – контракт, що дає власнику право купити чи продати товар за визначеною ціною в майбутньому. Опціони можуть забезпечити продавця товару гарантією отримання мінімальної ціни продажу, а покупцеві – сплати максимальної ціни покупки – отже, вони схожі на страховку. Опціони є привабливими, оскільки вони також дозволяють покупцю брати

участь у сприятливих цінових рухах.

2. Валютний ризик, що виникає внаслідок коливань обмінного курсу, пов'язаних з операціями та залишками у валюті, відмінній від функціональної валюти. На практиці компанії можуть хеджувати свої валютні ризики, використовуючи різні типи фінансових інструментів, включаючи деномінований в іноземній валюті борг і валютні деривативи:

а) Форвард, що фіксує ціну на валюту і, як наслідок, валютні витрати підприємства не змінюються ринковими коливаннями.

б) Опціон, що додає гнучкості до валютного ризик менеджменту через право, а не зобов'язання виконати контракт та є особливо корисними для хеджування невизначених надходжень і платежів в іноземній валюті [3]. Однак оскільки вітчизняний ринок деривативів не є розвиненим, валютні опціони майже не використовуються.

с) Валютний своп – це угода між двома сторонами щодо обміну визначеної суми однієї валюти на визначену суму іншої валюти. Своп є комбінацією спотової та форвардної транзакцій, що дозволяє зафіксувати валютний курс в майбутньому, зафіксувати стабільні та передбачувані грошові потоки та обміняти непотрібну валюту на необхідну без впливу зміни обмінного курсу. Своп-угоди активно використовуються на українському ринку.

3. Процентний ризик, що виникає внаслідок використання довгострокових запозичень з плаваючими ставками. При зростанні процентних ставок боргові виплати можуть збільшуватися, що негативно впливає на фінансовий результат підприємства. Для хеджування використовуються процентний своп, що є угодою між двома сторонами щодо обміну одного потоку процентних платежів на інший (зазвичай фіксований на плаваючий) протягом встановленого періоду часу. Дозволяє зменшити процентний ризик у випадку наявності боргу з плаваючою процентною ставкою та одночасного надходження грошових потоків від плаваючої частини свопа. В Україні

використовується переважно банками, а не сільськогосподарськими компаніями.

Подальшого дослідження потребує вивчення практичних аспектів використання деривативів в хеджуванні різних видів ринкових ризиків аграрного підприємства, що дозволить оцінити переваги та недоліки похідних фінансових інструментів та подолати перешкоди на шляху до їхнього активного використання.

В результаті глобальної діяльності аграрні підприємства піддаються змінам, серед іншого, цін на сільськогосподарську продукцію, транспортних витрат, курсів обміну іноземних валют, процентних ставок, що може вплинути на результати діяльності та фінансове становище компаній. Одним з кількісних методів стратегії управління ринковими ризиками є деривативи, які допомагають зменшувати вплив ринкових ризиків на підприємства. Однак через нерозвиненість українського ринку деривативів використання певних типів деривативів (опціонів та процентних свопів) є вкрай обмеженим. Подальшого дослідження потребують практичні аспекти використання похідних фінансових інструментів в діяльності аграрних компаній.

Література

1. Kang M. G., Mahajan N. An introduction to market-based instruments for agricultural price risk management. Rome : FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS, 2006. URL: <https://www.fao.org/3/ap308e/ap308e.pdf>.
2. Heckinger R., Mengle D. Understanding Derivatives: Markets and Infrastructure. Chicago : Federal Reserve Bank of Chicago, 2013. URL: <https://www.chicagofed.org/-/media/publications/understanding-derivatives/understanding-derivatives-chapter-1-derivatives-overview-pdf.pdf>.
3. Feldman R. A. Foreign currency options: Reducing exchange risks: an innovative approach. International Monetary Fund. 1985. Vol. 22, no. 004. URL: <https://doi.org/10.5089/9781616353636.022>.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ

*Сарана Вікторія Анатоліївна, студентка 3 курсу
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність» КНУ імені Тараса Шевченка*

Невід'ємною рисою сучасної економіки є біржовий ринок, котрий виконує вагомую функцію у розвитку світової торгівлі. Біржовий ринок – це ринок, на якому роль організатора торгівлі цінними паперами виконує біржа. Організаторами торгівлі на ринку цінних паперів, зазвичай виступають фондові біржі, а торгівля деривативами відбувається на спеціалізованих біржах з торгівлі ф'ючерсними та опціонними контрактами, а також на товарних біржах.

Фондова біржа – організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами. Фондова біржа утворюється та діє в організаційно-правовій формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю. Вона не може здійснювати операції з цінними паперами від власного імені та за дорученням клієнтів, а також виконувати функції депозитарія. Прибуток фондової біржі спрямовується на її розвиток та не підлягає розподілу між її засновниками (учасниками). Фондова біржа набуває прав юридичної особи з дня її реєстрації Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку [1].

Отже, основними проблемами сучасного функціонування фондових бірж є:

низький рівень ліквідності, що характеризується незначним обсягом операцій на біржовому ринку обумовлює низьку ліквідність організованого ринку, що, у свою чергу, стримує його розвиток та знижує ефективність роботи інвесторів з управління інвестиційними портфелями;

недостатня капіталізація ринку, адже підприємства не розглядають фондовий ринок як доступне джерело дешевих фінансових ресурсів. Ціни на акції підприємств не є

індикатором їхньої успішності та перспектив розвитку. Як наслідок, значна недооцінка більшості біржових активів, низький рівень капіталізації фондового ринку;

проблема прав акціонерів і захисту інвесторів, так як права індивідуальних акціонерів в Україні є швидше формальністю, ніж реально працюючим механізмом. Неможливість реально впливати на діяльність акціонерних компаній, відсутність гарантій з боку держави щодо захисту прав та небажання компаній виплачувати дивіденди створюють умови для обмеження доступу фізичних осіб до фондового ринку;

нормативне регулювання – нормативна база, що регулює біржову діяльність в Україні, все ще перебуває на стадії становлення. Значна кількість нормативних актів не відповідають міжнародним стандартам і потребують подальшого розвитку. Особливо це актуально з позиції прозорості ринку та організації вільного доступу до біржової інформації;

недосконалість податкового стимулювання, а саме відсутність пільг для інвесторів, подвійне оподаткування дивідендів, оподаткування інвестиційних доходів, плата за реєстрацію цінних паперів, ліцензійні платежі тощо стримують розвиток фондового ринку України;

непрозорість ринку – уся інформація щодо біржової діяльності України є дуже обмеженою з позицій актуальності, повноти, доступності. Є питання й щодо її достовірності. Крім того, на ринку присутні дуже незначні обсяги біржової аналітики та іншого інформаційного фону;

відсутність біржової культури – біржа не розглядається домогосподарствами як інструмент розміщення заощаджень, у тому числі і через низький рівень інформованості населення щодо біржової діяльності. Недостатня кількість професіоналів;

обмежена кількість інвестиційних компаній і брокерів, аналітичних та консалтингових компаній перешкоджають формуванню адекватного ринку праці біржових професіоналів.

Також доцільно виокремити низький рівень розвитку ринку капіталів, відображений в українських фондових індексах:

високий рівень спекулятивності та недобросовісної діяльності учасників ринку;

низький рівень прозорості діяльності учасників ринку;

негативна динаміка зацікавлених людей у питаннях ринку капіталу, відтак мала кількість професіоналів;

недовіра та необізнаність населення у питаннях фондового ринку;

проблемне законодавство, недосконала система захисту прав учасників ринку;

неефективна інфраструктура ринку;

висока частка торгів поза біржею;

відтік українських компаній до закордонних бірж;

висока частка державних облігацій України, що робить інші фінансові інструменти нецікавими;

політична нестабільність держави;

низька інвестиційна привабливість, у тому числі через війну на Сході України та високий рівень корупції.

Кількість фондових бірж з плином часу постійно змінюється в гіршу сторону. У 2021 році ліцензії мали 4 біржі, з яких фактично вели торгівлю лише 2.

Несприятливою є динаміка українських фондових індексів, які програють усім провідним державам. Продовжується спад загальної активності учасників на ринку, збільшується частка торгів поза біржею. Разом із загальною спадною тенденцією зменшується кількість фінансових санкцій учасникам ринку. В структурі торгів домінують державні облігації, роблячи інші фінансові інструменти нецікавими. Відсутнє якісне законодавство та система захисту прав учасників ринку, разом із чим створюються проблеми високого рівня махінацій на ринку та низької прозорості діяльності її учасників. Звичайне ж населення залишається незацікавленим у питаннях ринку капіталу. Також майже відсутній приплив іноземних коштів через низьку інвестиційну привабливість, у тому числі через високий рівень корупції та війну на Сході.

Література

1. Фондова біржа. [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ТМ033019>
2. Курач В.П., Аксьонова Л.О. Фондові біржі України та їх роль в організації торгівлі цінними паперами. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 2 (24), 2 т., С.176-180.
3. Рощина Н. В. Проблеми та перспективи формування фондових бірж в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 4. С. 30-33.

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКУ

Галузій Анастасія Ігорівна, магістр,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Наслідки економічної кризи, що охопили всю світову економіку, в умовах пандемії, не минули й банківський сектор України. Основна проблема такого становища, на ринку банківських послуг, пов'язана з порушенням економічної безпеки банків, що супроводжується зростанням ризиків банківської діяльності. У наслідок карантинних обмежень та зростання безробіття, частина позичальників не в змозі обслуговувати свою поточну заборгованість, не зважаючи на певні дії з боку уряду та банківських установ щодо їхньої підтримки (надання кредитних канікул, скасування пенні, зниження відсоткових ставок тощо). Відтак, ліквідність банків має тенденцію до скорочення та зростання частки непрофільних активів.

Актуальною проблемою та пріоритетним напрямом сучасного бізнесу стають питання управління його ефективністю. Одним із ключових етапів успішного управління є своєчасна й достовірна оцінка ефективності банківської діяльності. Для вітчизняної практики характерним є ототожнення оцінки ефективності банківської діяльності з

визначенням показників рентабельності, а також застосування методу фінансових коефіцієнтів як основного інструмента оцінки. Виникає питання щодо адекватності використання традиційних показників ефективності сучасним умовам ведення банківського бізнесу та здатності враховувати суттєві фактори впливу на ефективність банківської діяльності.

Для комерційних банків забезпечення прибутковості – це першочергове завдання, яке ставить перед собою вище керівництво. Поняття дохідності комерційного банку відображає позитивний сукупний результат діяльності банківської установи в усіх сферах її господарсько-фінансової та комерційної діяльності. Розмір прибутку банківської установи залежить від її доходу, який у свою чергу залежить насамперед від обсягу кредитних вкладень та інвестицій, розміру відсоткової ставки за наданими кредитами та розміру і структури активів банківської установи (рис. 1).

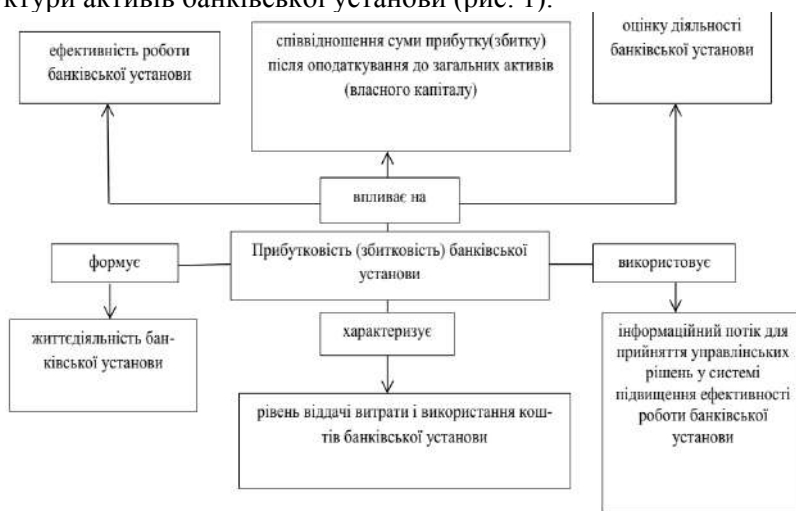

Рисунок 1 – Модель терміну «прибутковість (збитковість)» банківської установи [1]

У світовій банківській практиці для оцінки рівня прибутковості банку використовується система коефіцієнтів:

коефіцієнти процентної маржі, рівнів непроцентного непроцентною і процентної маржі, стабільних доходу і витрати, співвідношення доходів на рубль активів, частки дивідендів в доходах, витрат на одиницю активів, коефіцієнти спреду і посередницької маржі, показники прибутковості активів і власного капіталу, прибутку на одного працівника. Вибір основних коефіцієнтів визначається завданнями банку на майбутній період. Ці коефіцієнти, їх стандартні розміри, методика розрахунку фіксуються в документах про кредитну політику банку на майбутній період [2]. Оцінка рівня прибутковості банку на основі фінансових коефіцієнтів ґрунтується на наступних прийомах: порівняння фактичного значення фінансового коефіцієнта із стандартом банку; оцінка відповідності рівня коефіцієнта світовим стандартам; аналіз динаміки коефіцієнта; зіставлення значення коефіцієнта з відповідними показниками однотипних за величиною і напрямками діяльності банків [3].

Забезпечення прибутковості банку має реалізуватись на основі обґрунтованої концепції удосконалення механізму управління прибутком банку, яка за своєю є системою ідей і уявлень та визначає принципи, мету, завдання, методи і механізм управління прибутком банку, а також критерії оцінки ефективності їх використання банком. Запропонована концепція визначає, що удосконалення механізму управління прибутком банку має ґрунтуватися на наступних принципах ефективності; системності; динамічності; єдності стратегій.

Доцільним, на нашу думку є адаптування до реалій України європейської Концепції «високорентабельної банківської діяльності», яка передбачає такі, основні напрями управління рентабельністю банків: максимізація доходів; мінімізація витрат; грамотний та ефективний менеджмент.

У сучасних економічних умовах банкам слід дотримуватися кількох стратегій щодо збільшення показників рентабельності. Зокрема, застосування трьох підходів продажів залежно від категорії клієнта:

- 1) up-selling - збільшення комісійного доходу шляхом

продажу клієнту більш вигідних продуктів (продуктів більше високого класу обслуговування), наприклад, пропозиція преміального пакета обслуговування клієнтові, дохід якого, по звітності банку, збільшився;

2) cross-selling - продаж клієнту нового для нього продукту, найбільш затребуваного на даному етапі, наприклад, кредит при різкому зменшенні залишків на рахунках або депозит при їхньому збільшенні;

3) down-selling - пропозиція для клієнтів банку, які перестали активно користуватися продуктами, спрямована на відновлення відносин (основна мета - повернути клієнта, одержуючи від його обслуговування хоча б незначний дохід і забезпечуючи можливість cross-selling).

З метою розширення діючих програм, вважаємо за доцільне впровадити найпопулярніший вид депозитного вкладу на сьогоднішній день – депозит «Активні гроші» як для юридичних так і для фізичних осіб, а також «Персональний план збагачення» з мінімальною, але обов'язковою та стабільною сумою для щомісячного поповнення. Внесені зміни дозволять збільшити депозитний портфель банку.

Література

1. Макаренко Ю.П. Доходи і витрати у забезпеченні прибутковості комерційних банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 10. С. 15-19.

2. Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.09.2017 р. №615. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>.

3. Показатели финансовой устойчивости. Руководство по составлению. Вашингтон: Международный Валютный Фонд, 2007. 324 с.

АУДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Крамнична Софія Володимирівна, студентка 4 курсу,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Донецького національного університету імені Василя Стуса
Науковий керівник: к.е.н., доцент *Гевлич Лариса Леонідівна*,
доцент кафедри обліку аналізу і аудиту ДонНУ імені Василя Стуса

На сьогоднішній день, незважаючи на кризову ситуацію в країні, аудиторська діяльність є актуальною. Більш того, вона отримала нове завдання оцінки впливу на фінансову звітність суб'єктів господарювання воєнних дій. Тому дослідження стану вітчизняної аудиторської діяльності має велике значення з точки зору верифікації поточних звітних даних та оцінки суб'єктів господарювання у поствоєнній економіці.

Наразі спостерігається складна ситуація функціонування аудиторських суб'єктів у країні. Сфера бізнесу зіштовхнулася з новими перешкодами: невиправданими ризиками, непередбаченими витратами та втратами підприємств внаслідок ведення бойових дій, і намагається вижити в період економічної невизначеності. В свою чергу, аудиторська діяльність залежить від сфери бізнесу та має також низку проблем самого процесу аудиту – отримання аудиторських доказів. На даний час обсяг роботи українських аудиторських фірм істотно скоротився. Як негативні наслідки війни для вітчизняного аудиту можна оцінити такі тенденції:

- зменшення кількості аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності внаслідок скорочення кількості об'єктів аудиту;
- зниження платоспроможного попиту підприємств-клієнтів щодо аудиторських, супутніх та неаудиторських послуг;
- відтік інвесторів з країни [1].

Перед аудиторами з'являються також нові завдання:

- оцінка майна, що ушкоджене або втрачене під час військових дій, у тому числі активів, що знаходяться на

непідконтрольній території;

- оцінка правильності відображення отриманих грантів, благодійних внесків;

- запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

- ідентифікація клієнтів, що пов'язані з фізичними та юридичними особами, які підпадають під національні та міжнародні санкції.

Аудиторська палата України надає методичну допомогу аудиторам та суб'єктам аудиторської діяльності щодо вирішення нагальних проблем, у тому числі у частині наслідків воєнного стану для бухгалтерського обліку та фінансової звітності, оцінки безперервності діяльності як основи бухгалтерського обліку, адекватності розкриття управлінським персоналом інформації про наслідки війни тощо [2].

Щодо державного аудиту актуальними напрямами діяльності є державний фінансовий контроль у сфері закупівель, будівництва, контроль за місцевими бюджетами тощо. До прикладу, за даними Держаудитслужби протягом першого півріччя 2022 року за результатами ревізій та перевірок закупівель аудиторів Вінниччини забезпечили відшкодування втрат фінансових і матеріальних ресурсів на суму понад 47,6 млн. грн., а за результатами аудитів – 184,5 млн. грн. від упровадження наданих рекомендацій. Управління Північного офісу Держаудитслужби у Вінницькій області попередили порушення законодавства у сфері закупівлі на загальну суму 446,9 млн. грн., у 78 випадках забезпечено відміну торгів на суму 403,9 млн. грн. та розірвано 24 договори на загальну суму понад 42,9 млн. грн. [3].

Таким чином, можна зробити висновки, що воєнний стан змінив тенденції ринку аудиторських послуг. Наразі спостерігаються негативні тенденції розвитку незалежного аудиту, перед ним та перед державним аудитом ставляться нові завдання. Значну методичну допомогу у вирішенні нагальних проблем надає аудиторам Аудиторська палата України. За

оцінками експертів, потреба в аудиті значно зросте під час відновлення економіки України.

Дослідження розвитку методики перевірок буде напрямом подальших досліджень.

Література

1. Аудиторська діяльність в умовах воєнного стану. URL: <https://nubip.edu.ua/node/109134>.

2. Щодо впливу військової агресії Російської Федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти: інформаційний лист Ради Аудиторської палати України. URL: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2022/03/ІНФОРМАЦІЙНИЙ-ЛИСТ-АПУ.pdf>

3. Держаудитслужба Вінниччини інформує про свою роботу під час воєнного стану. URL: <https://vn.dasu.gov.ua/ua/news/108>.

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Кордонєць Вікторія Дмитрівна, студентка 3 курсу,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Могилів-Подільського технологічного-економічного фахового коледжу
ВНАУ

Науковий керівник: *Омелько Мар'яна Анатоліївна*, викладач
обліково-економічних дисциплін

В Україні триває процес реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі з урахуванням вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору шляхом запровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, розроблених на основі міжнародних стандартів.

Регулювання загальних питань методології бухгалтерського обліку та звітності здійснює Міністерство фінансів України через Управління методологією бухгалтерського обліку та

звітності.

Прийняті в повному обсязі національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку в державному секторі, застосування яких передбачено Бюджетним кодексом України та Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Було затверджено план рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, розроблений з урахуванням бюджетної класифікації, який містить субрахунки для відображення в бухгалтерському обліку інформації про операції з виконання бюджетів, розпорядників бюджетних коштів та фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, та порядок його застосування; форми фінансової звітності та порядок їх заповнення; типові положення про бухгалтерську службу бюджетної установи.

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою:

- створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів;

- удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється Міністерством фінансів України, яке затверджує національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в банках встановлюється Національним банком України відповідно до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності про виконання бюджетів та госпрозрахункових операцій бюджетних установ

установлюється Державним казначейством України відповідно до законодавства.

Порядок ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності інвестора, пов'язаної з виконанням робіт (послуг), передбачених угодою про розподіл продукції, визначається такою угодою відповідно до вимог законодавства України.

Діючий Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» надає змогу підприємству самостійно: обирати форму бухгалтерського обліку; визначати облікову політику підприємства; розробляти систему та форму обліку; звітності і контролю операцій; визначати права окремих працівників; виділяти на окремий баланс філії.

Методологічна рада при Міністерстві фінансів втілює модель сполучення державного та професійного регулювання бухгалтерського обліку, яке притаманне країнам із розвинутою ринковою економікою. Через її діяльність забезпечуються демократичний підхід, прозорість і відкритість щодо вироблення узгодженої позиції держави та професійної громадськості за результатами розробки й обговорення актуальних нормативно-правових документів у цій сфері. Вирішення даних питань матиме безпосередній вплив на ефективність проведення економічних реформ в Україні. Якщо не буде створено інформаційної основи управління фінансовими ресурсами – сучасного бухгалтерського обліку всіх інституційних секторів економіки – реформи приречені на формальний характер.

Таким чином, система державного регулювання та реформування бухгалтерського обліку, належна адаптація до ринкових змін, міжнародних стандартів та потреб користувачів, в системі прийняття рішень, позитивно вплине на методику вдосконалення бухгалтерського обліку та економіки України загалом.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996 – XIV (зі змінами і доповненнями).

2. Лозинський Д.Л. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку: електронний довідково-навчальний посібник / Д.Л. Лозинський. – Житомир : ЖДТУ, 2017. – 169 с.

3. Топоркова О.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / О.В.Топоркова, Т.А. Наумова, Н.С.Ковалевська, І.В.Янчева, І.С.Коробкіна – Х.: Видавництво Іванченка І.С. , 2017. – 443с.

4. Міжнародні стандарти фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП): практич. посібник / [упоряд. Безверхий К. В.]. - К. : Центр учб. літ., 2015. - 226 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТОВАРІВ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Рудь Юлія Михайлівна, студентка 2 курсу магістратури,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Черкаського національного університету імені Богдана
Хмельницького

Науковий керівник: к.е.н., доцент *Лаврова-Манзенко Олена
Олексіївна*, доцент кафедри економіки підприємства, обліку і аудиту
ЧНУ

Тема, що досліджується, є актуальною, оскільки товарно-матеріальні цінності є основним джерелом доходів і прибутку торговельного підприємства. Фінансовий та управлінський облік товарів є одним із найважливіших методів управління товарними запасами в підприємствах роздрібною торгівлі. Водночас сучасний стан обліку майна характеризується низкою недоліків, які впливають на його зручність та ефективність. Метою дослідження є вивчення недоліків сучасного стану обліку товарів, розгляд можливих шляхів вирішення, заходів щодо вдосконалення та перспектив розвитку.

Відповідно до П(С)БО № 9 «Запаси», товари – матеріальні

цінності, які придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу [1, п. 6].

Для загальнення інформації про наявність руху товарів підприємств роздрібною торгівлі застосовують рахунок 28 «Товари» у розрізі субрахунків:

- ✓ 281 – товари на складі;
- ✓ 282 – товари в торгівлі;
- ✓ 283 – товари на комісії;
- ✓ 284 – тара під товарами;
- ✓ 285 – торгова націнка;
- ✓ 286 – необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу (не використовується в основній діяльності торговельного підприємства).

Аналітичний облік товарів на підприємствах роздрібною торгівлі ведеться за однорідними групами (асортиментами) товарів на окремих аналітичних рахунках у відповідності з Наказом про облікову політику та Робочим планом рахунків підприємства.

У фінансовій звітності відомості про наявність товарних запасів підприємства у загальному вигляді відображається у рядку 1100 форми № 1 – Баланс (у складі запасів). Однак, згідно з Додатком № 3 НП(С)БУ № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», підприємства додатково можуть розкривати відомості безпосередньо про наявність товарів в однойменному рядку 1104 [2, дод. 3]. Отже, недоліки в методиці бухгалтерського обліку товарів існують, насамперед, на трьох рівнях:

1) на рівні аналітичного обліку – основним недоліком поточного бухгалтерського обліку товарів на підприємствах роздрібною торгівлі є відсутність методичних рекомендацій щодо обліку товарів в умовах дистанційної торгівлі (ця форма роздрібною торгівлі на сьогоднішній день в Україні перебуває на етапі стрімкого розвитку) [3, с. 174]. З метою можливості відображення в обліку товарів, переданих відділенню зв'язку для відправлення, доцільним є їх віднесення до 283 субрахунку, оскільки така операція за своєю сутністю є аналогічною з

обліком товарних операцій у комітента. При цьому підприємства можуть розмежовувати в обліку ці операції шляхом застосування окремих аналітичних рахунків;

2) на рівні синтетичного обліку – головним недоліком обліку товарів є облік власне товарів та необоротних активів групи вибуття на одному синтетичному рахунку. Така методика обліку товарів є незручною, оскільки необоротні активи групи вибуття та товари за економічною сутністю є різними групами активів, а також відображаються у фінансовій звітності у різних розділах балансу. Зокрема, оборотно-сальдова відомість по 28 синтетичному рахунку без деталізації за субрахунками не несе достатньої інформації для складання фінансової звітності. З урахуванням наявності резервного 29 рахунку (у Плані рахунків сьогодні не використовується), доцільним є його впровадження та відображення в обліку необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу, на цьому рахунку (замість субрахунку 286);

3) на рівні складання фінансової звітності - основним недоліком обліку товарів є відсутність можливості отримання детальної інформації про наявність товарів. Існуюча методика складання фінансової звітності прийнятна для виробничих підприємств, комерційна діяльність яких не є основною. Для торговельних підприємств, у яких товари, як правило, складають основну питому вагу активів, доцільним є надання можливості додатково деталізувати товари відповідно до субрахунків 28 синтетичного рахунку. Так, доцільним є впровадження низки додаткових статей фінансової звітності для торговельних підприємств у Додатку 3 НП(С)БУ № 1, а саме:

1105 – товари на складі (сальдо за Дт 281);

1106 – товари в торгівлі (сальдо за Дт 282);

1107 – товари, передані третім особам (товари на комісії та товари,

передані відділенню зв'язку для відправлення) (сальдо за Дт 283);

1108 – тара під товарами (сальдо за Дт 284);

1109 – торгова націнка (сальдо за Кт 285).

Таким чином, діюча методика обліку товарів для підприємств роздрібної торгівлі є недосконалою. Основними напрямками вдосконалення бухгалтерського обліку товарів в роздрібній торгівлі є внесення змін на рівні аналітичного та синтетичного обліку та фінансової звітності.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 10.05.2020).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 10.05.2020).

3. Тарасова Т.О., Янчев А.В., Волошан І.Г. Первинний облік товарних операцій підприємств роздрібної торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2015. 240 с.

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Масловський Олександр Вячеславович, магістрант 2 курсу,
Драгун Владислав Андрійович, магістрант 2 курсу,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доцент *Руденко Сергій Валентинович*,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного
біотехнологічного університету

Будь-який суб'єкт аграрної діяльності завжди ризикує потрапити у конфліктні ситуації, які зазвичай провокують недобросовісні конкуренти, представники органів державної влади та місцевого самоврядування. Одним з ключових складових системи захисту від таких ситуацій є обліково-аналітичне забезпечення, яке, в свою чергу, виступає

першочерговим елементом формування достовірної інформації фінансового менеджменту аграрних підприємств.

Як показує аналіз, економічна безпека аграрних підприємств значною мірою залежить від їх фінансового стану, тому що фінансова підсистема є домінуючою функціональною складовою економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання. За даними органів статистики, наразі близько 20% аграрних підприємств в Україні є збитковими. Ціни на сільськогосподарську продукцію залишаються низькими, що не дозволяє товаровиробникам своєчасно погашати отримані кредити та підштовхує банки до посилення вимог до позичальників та підвищення відсоткових ставок за кредитами. Крім того, частина продукції сільського господарства на території України є неконкурентоспроможною порівняно з імпортними виробниками через низку причин, що породжуються факторами зовнішнього та внутрішнього середовища. Велика частка аграрних підприємств не має власних ресурсів та можливості користуватися кредитами. У зв'язку з цим залишається на досить низькому рівні технічна оснащеність більшості аграрних підприємств України. В зв'язку з викладеним вище проблема фінансової безпеки аграрних підприємств та її обліково-аналітичне забезпечення стоїть надзвичайно гостро.

Значний внесок у дослідження проблеми обліково-аналітичного забезпечення процесу фінансового управління зробили такі вчені: Н.В. Бондарчук, Р.Ф. Бруханський, С.І. Василішин, Л.М. Васильєва, І.М. Белова, М.Я. Дем'яненко, Т.В. Дідоренко, В.М. Жук, Т.Г. Камінська, М.С. Палюх, М.С. Пушкар, П.Т. Саблук, В.Т. Сусіденко, К.О. Утенкова, та інші. Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць згаданих учених, слід зазначити, що у вітчизняній і зарубіжній літературі дотепер не знайшли відповідного відображення деякі важливі аспекти здійснення обліково-аналітичного забезпечення процесу гарантування фінансової безпеки підприємства.

Фінансова безпека відображає стан та готовність фінансової

системи суб'єкта до своєчасного та надійного фінансового забезпечення економічних потреб у розмірах, достатніх для підтримки необхідного рівня економічної безпеки. Основні цілі та завдання забезпечення фінансової безпеки підприємства: визначення факторів, що впливають на фінансову та виробничу діяльність; побудова системи управління, яка ліквідує загрози.

Фінансова безпека як складова економічної безпеки передбачає виокремлення фінансового аспекту, який представляє собою комплекс заходів, щодо запобігання ймовірному збитку від дії негативних факторів за різними фінансово-економічними показниками підприємства. Фінансову безпеку підприємства – це такий його стан, за якого господарська діяльність характеризується:

- задовільними показниками платоспроможності, ліквідності;
- підприємство має достатньо ресурсів для стійкого розширеного відтворення;
- самостійно забезпечує достатній рівень фінансової незалежності та захищеність фінансових інтересів власників;
- здатне власними наявними ресурсами та можливостями протистояти небезпекам та загрозам, що приводять до фінансового збитку [1].

Формування обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки аграрного підприємства слід розглядати у розрізі етапів (рис. 1).

Отже, обліково-аналітичне забезпечення відіграє важливу роль в функціонуванні кожного підприємства, зокрема й аграрного, тому формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення має велике значення у досягненні високого рівня фінансової безпеки господарюючого суб'єкта. З огляду на зазначене, даний процес повинен базуватися на облікових та аналітичних принципах в межах чотирьох виділених етапів.

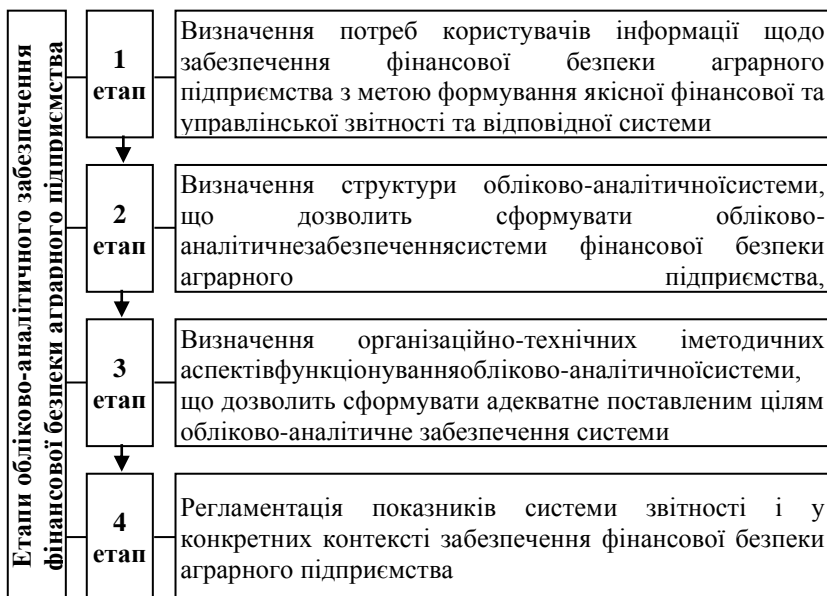

Рисунок 1 - Етапи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств

Джерело: сформовано на основі [2]

Література

1. Гудзенко Н.М., Шевчук О.Д. Особливості організації бухгалтерського обліку та контролю у забезпеченні економічної безпеки підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 810-815.
2. Бірченко Н., Руденко С., Ряснянська А. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. № (13). С. 191-197. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/299>

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ, ЙОГО ЗАВДАННЯ ТА ЗВ'ЯЗОК З ВІТЧИЗНЯНИМИ ОСВІТНИМИ РЕФОРМАМИ

*Рязанов Володимир Вікторович, студент 3 курсу
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Могилів-Подільського технологічно-економічного фахового коледжу
ВНАУ*

*Науковий керівник: Омелько Мар'яна Анатоліївна, викладач
обліково-економічних дисциплін*

Складна економічна ситуація в Україні зумовлює особливу актуальність дослідження освіти як одного із вагомих чинників розвитку в сучасному світі. Вивчений матеріал розкриває роль аналізу особливостей дії цього чинника в умовах сучасної України.

Економічний аналіз являє собою систему спеціальних знань, за допомогою яких можна отримати об'єктивну оцінку ефективності діяльності того або іншого суб'єкта ринкової економіки. Економічний аналіз сформувався в результаті інтеграції таких наук, як економічна теорія, планування та управління виробництвом, галузеві економічні науки, бухгалтерський облік, статистика, математика тощо.

Освіта є досить своєрідною сферою суспільної діяльності, що відноситься до нематеріального, духовного виробництва. Вже в цьому закладена суперечність: з одного боку - це сфера, призначенням якої виступає збереження і збагачення суми знань, якими володіє суспільство, духовний і культурний розвиток людини. З другого - це сфера, яка в умовах ринкової економіки функціонує, як і інші сфери, на економічних засадах, потребує своєї вартісної оцінки.

Виробництво і постачання освітньої продукції має товарний характер, хоча у дуже обмеженій мірі. Це має місце тільки тоді, коли освіта здобувається повністю на платній основі. В усіх інших випадках для розкриття змісту того, що продукується, більше підходить поняття «благо». Дивлячись з точки зору економічного аналізу, забезпечення державою населення благом освіти потребує розв'язання ряду проблем:

по-перше, визначення суспільного попиту і обсягів його виробництва;

по-друге, досягнення високої ефективності діяльності держави у цій сфері.

Що ж до кількісних параметрів виробництва, то безкоштовне забезпечення державою ще не означає необмеженого надання цього блага до споживання. Це може провокувати надмірне споживання, і в результаті призвести до погіршення якості цього блага. Необмежений доступ можливий на рівні початкової і середньої освіти, яка є обов'язковою. Проте держава не може бути гарантом для всіх випускників середньої школи, бажаючих отримати вищу чи фахову передвищу освіту.

Можна провести аналогію з іншими сферами економічної діяльності, можна вважати, що діяльність освіти полягає у виробництві послуг, зумовлених соціальною метою національної освітньої системи. Але ця мета може визначатися як внутрішніми цілями системи освіти, так і зовнішніми, які ставить суспільство для забезпечення свого сталого і добре збалансованого розвитку. В першому випадку виробництво освітніх закладів вимірюється головним чином кількісними показниками: чисельністю випускників, кількістю науково-педагогічних кадрів тощо. В другому – успіхами чи науковими досягненнями.

В основному бюджети закладів вищої чи фахової передвищої освіти значною мірою фінансуються населенням (через податки та оплату навчання), то на цьому рівні грошова вартість освітніх послуг для виробника і для споживача цих послуг однакова. Деяку частину також складають внески підприємств, благодійних фондів та іноземна допомога. Але це стосується тільки дійсних витрат.

Отже, в результаті дослідження сформовані наступні висновки:

1) теоретично можна розглядати такий економічний суб'єкт як суспільство; вартість освіти в такому разі буде означати вартість функціонування і розвитку системи освіти для всього суспільства;

2) освіта, як особлива сфера діяльності, представляє інтерес для економічного аналізу в двох аспектах. По-перше, тому, що реалізація її призначення в суспільстві передбачає необхідність налагодження фінансово-економічного механізму єдності виробництва і постачання. Механізм функціонування освітньої галузі включає економічні міркування: покриття своїх видатків доходами, що не виключає отримання прибутку; економії ресурсів, ефективного використання коштів. По-друге, витрати на освіту населення мають відтворювати природу;

3) цінність освіти для суспільства в економічному аспекті представляє можливість інтегрувати аналіз значних вигод, що потенційно надає процес передачі знань. Вищий рівень освіти зумовлює підвищення продуктивності праці, і веде до зростання індивідуального доходу працівника. Зростання продуктивності праці в національній економіці, в свою чергу, збільшує буде сукупний дохід суспільства.

Література

1. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. - К.: КНЕУ, 2005. - 592 с. 966-574-799-1.

2. Булатів А.С. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / А.С. Булатів. - К.: Знання, 2007. - 408с.

3. Ващенко Л. О. Інформаційне та методичне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств: автореф. дис.. канд. екон. наук: 08.06.04 / Л. О. Ващенко; Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. - К., 2005. - 20с.

4. Підвищення ефективності вищої освіти - визначальний чинник зростання соціально-економічного потенціалу держави // Інформ-аналіт. матер. до засідання підсумкової колегії Міністерства освіти і науки України. - К., 2006.

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Пасічник Данійл Романович, студент 5 курсу,
спеціальності 071 «Облік та оподаткування»
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., професор *Нестеренко Оксана
Олександрівна*, завідувач кафедри статистики, обліку та аудиту ХНУ
ім. В.Н. Каразіна

В сучасних умовах собівартість промислової продукції є важливою категорією, а необхідність її аналізу обумовлено певними факторами: економному витрачання коштів, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємства та ефективність; збільшення прибутку та рентабельності діяльності підприємства; контроль якості та виявлення й ліквідація недоліків, які тягнуть за собою виробничий брак і т.п.

Проблематика аналізу собівартості промислової продукції пов'язана з самим поняттям собівартості промислової продукції її сутності, змісту. Аналіз цих питань було проведено достатньо великою кількістю науковців, які зробили істотний вклад в розгляд цього питання, серед них: П.Ю. Буряк [1], Ю.С. Цал-Цалко [4], Г.В. Митрофанова [3] та інші. Найбільш обґрунтоване визначення собівартості продукції (робіт, послуг), надає В.М. Пархоменко, та трактує її як вартісне вираження витрат, пов'язаних із використанням у технологічному процесі виробничої продукції (виконання робіт, надання послуг), природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних виробничих засобів, нематеріальних активів, спеціалізованого оснащення, інструменту, інвентарю, трудових і фінансових ресурсів, а також витрат на виробництво та збут готової продукції, включаючи встановлені державою обов'язкові відрахування, податки та платежі» [5]. Не дивлячись на значну кількість наукових праць на цю тему, питання дослідження особливостей аналізу собівартості промислової продукції залишаються актуальними, що і визначило мету

публікації.

Розпочнемо з того, для чого потрібна собівартість, та для чого її калькуюють:

- визначення ціни продукції;
- визначення рентабельності виробництва та окремих видів продукції;

- здійснення внутрішньогосподарських розрахунків;

- планування виробництва у майбутніх періодах.

Функції, які виконує собівартість:

- облік і контроль витрат на виробництво й реалізацію продукції;

- визначення прибутку та рентабельності;

- обґрунтування ефективності та актуальності вкладення інвестицій на реконструкцію,

- технічне оновлення і збільшення обсягів підприємства.

Аналіз собівартості промислової продукції має важливе значення, оскільки завдяки йому можна зробити висновки про тенденції зміни цього показника, які ключові аспекти необхідно враховувати для вмілого управління виробничим процесом та вдалого планування собівартості продукції, що виготовляється.

Існують два поняття, які потрібно брати до уваги коли ми говоримо про собівартість промислової продукції це собівартість реалізованої продукції та виробнича собівартість. Собівартість реалізованої продукції – це виробнича собівартість продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, з урахуванням нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

Виробнича собівартість складається з прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, інших прямих витрат, та змінних й постійних розподілених загальновиробничих витрат [2].

Отже всі складові виробничої собівартості повинні підлягати аналізу для виявлення проблем серед них, оскільки оптимізація навіть одного показника може сильно вплинути на

кінцевий результат – зменшення промислової собівартості, що призведе до підвищення отриманого прибутку за рахунок збільшення маржинального доходу.

У процесі аналізу цих показників використовуються планові і звітні дані калькуляцій собівартості промислової продукції. Місячні дані про витрати (за окремими статтями витрат і в цілому) можна отримати з 20 реєстрів аналітичного обліку. Для вивчення причин відхилення від плану за витратами використовують також дані первинних документів (товарно-транспортних накладних, лімітно-забірних карток та інших).

Варто провести аналіз витрат виробничого підприємства, як складову собівартості промислової продукції, обчислюючи співставленням фактичних даних із плановими даними минулого періоду. Різниця між фактичною й плановою сумою витрат (або в динаміці) являє собою абсолютне відхилення

Відхилення по рівню витрат (від плану чи від даних минулого періоду) є розміром зниження чи підвищення їх рівня. Він показує, на скільки відсотків до загального обсягу виробництва фактичний рівень витрат вищий або нижчий планового (чи минулого року). Відношення розміру зниження чи підвищення рівня витрат до базисного рівня (планового або фактичного за минулий період), виражене у відсотках, є темпом зміни (зниження або підвищення) рівня витрат.

Також слід провести аналіз собівартості за калькуляційними статтями витрат, що дає змогу визначити конкретні напрямки подальшого пошуку резервів зниження собівартості продукції. Оскільки класифікація витрат за статтями калькуляції має суттєві відмінності за галузями промисловості і відображає безпосередньо специфіку кожного промислового підприємства. Перед тим, як проводити аналіз витрат, слід перевірити достовірність, реальність даних, що використовуються. Необхідно встановити обґрунтованість і повноту віднесення витрат, своєчасність і правильність нарахування резервів майбутніх витрат, правильність визначення витрат на залишок продукції.

Для проведення поглибленого внутрішнього аналізу

доцільно використовувати планові і нормативні документи, калькуляції окремих видів продукції, матеріали синтетичного та аналітичного бухгалтерського обліку. Окремий звіт складається про виконання норм виробітку продукції.

Аналізуючи вплив різних факторів на рівень витрат виробництва та собівартість продукції необхідно провести більш детальний аналіз матеріальних витрат. При аналізі матеріальних витрат необхідно враховувати, до якої галузі належить досліджуване підприємство. Це зумовлює різний вміст матеріалів і сировини у собівартості продукції, тобто матеріаломісткість продукції.

Отже, аналіз собівартості промислової продукції – багатоетапний процес, який складається з великої кількості аналізів окремих елементів, перевірки достовірності інформації. Основне його призначення полягає в удосконаленні структури витрат та оптимізації їхнього рівня для поліпшення фінансових результатів діяльності підприємства. Це процес, який потребує достатню кількість часу та сил, але його проведення здатне сприяти вирішенню найважливішого завдання будь-якого промислового підприємства – завдання пошуку резервів зниження витрат, а значить і собівартості продукції, що, у свою чергу, призведе до збільшення прибутків.

Література

1. Буряк П.Ю. Фінансово-економічний аналіз: підручник. К.: Професіонал. 2015. 528 с.
2. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник / І. А. Косата, Т. В. Розіт тощо; за ред. В. М. Соболева. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 66 с.
3. Митрофанов Г.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: КНТЕУ. 2012. 301 с.
4. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: навч. посібник. К.: ЦУЛ. 2012. 656 с.
5. Пархоменко, В. М. Собівартість і фінансові результати у податковому законодавстві. Бухгалтерський облік і аудит. 1996. № 4. С. 2-6.

МЕХАНІЗМ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Голуб Ярослав Іванович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Наразі однією з глобальних проблем для сучасного бізнесу є збереження конкурентоспроможності та підтримка активності в умовах зовнішнього середовища.

Ефективність діяльності підприємства багато в чому зумовлена правильним формуванням складу та структури економічного потенціалу.

Донедавна потенціал підприємства зводився виключно до дослідження виробничого потенціалу. Проте, неможливо ототожнювати виробничий потенціал з економічним чи сукупним потенціалом підприємства, як і функціонування сучасного підприємства – лише з виробництвом продукції та наданням послуг.

Економічний потенціал (як і елементи, що входять до його складу), а також механізм його розвитку, який необхідний для підтримки конкурентоспроможності підприємства, на відміну від сукупного потенціалу підприємства відповідає за дослідження та розвиток підприємства з економічних позицій.

Кожен із елементів економічного потенціалу може оцінюватися з різним ступенем деталізації. Сутність таких методик зводиться переважно до дослідження завантаження обладнання, технічного рівня окремих його видів, оцінки окремих елементів застосовуваної технології і т. д. Крім цього для оцінки виробничого потенціалу необхідний аналіз умов для випуску продукції, а саме будівель, споруд, системи комунікацій, виробничих площ. Необхідно враховувати і ринкову вартість основного капіталу.

Модель економічного потенціалу підприємства також може визначатися:

- Обсягом і якістю наявних у підприємства ресурсів, що

включають основні виробничі та невиробничі фонди, нематеріальні активи, оборотні фонди, фонди звернення, чисельності працівників;

- Здібностями менеджерів і працюючих (як найманих, так і власників) до створення продукції оптимально використовувати наявні у підприємства ресурси.

Аналізуючи економічний потенціал конкретного підприємства за основними його елементами, можна виявити рівень його конкурентоспроможності і, таким чином, звести аналіз економічного потенціалу підприємства у ринкових умовах до аналізу його конкурентоспроможності. Отже, можна говорити про конкурентоспроможність потенціалу підприємства, під якою розуміється порівняльна комплексна оцінка стану найважливіших параметрів його потенціалу щодо обраних стандартів (подібного підприємства, галузі, світових аналогів).

У той самий час не можна певний рівень економічного потенціалу як константу. Що стосується конкурентоспроможності підприємства потенціал безпосередньо пов'язані з цілями розвитку і тому планування розвитку потенціалу підприємства передбачає включення низку таких етапів, як:

- оцінка структури, динаміки та ефективності використання виробничих ресурсів та можливостей підприємства, його частки чи займаного становища на ринку;
- визначення рівня конкурентоспроможності основних видів продукції, самого підприємства та його сукупного капіталу;
- аналіз наявних виробничих резервів та втрат економічних ресурсів на підприємстві;
- вибір основної стратегії та тактики розвитку потенціалу підприємства;
- планування розвитку потенціалу підприємства з урахуванням вибраних перспективних цілей та наявних обмежень ресурсів;
- здійснення запланованих заходів, пов'язаних із забезпеченням економічного зростання та розвитком потенціалу

підприємства.

Таким чином, конкурентоспроможність підприємства безпосередньо пов'язана з підвищенням рівня розвитку його потенціалу та його основних складових, і неможливо було б неправомірно зводити дослідження економічного потенціалу підприємства виключно до окремих функцій.

Оскільки підприємство функціонує в ринковій макросистемі, то очевидно, що розвиток кожної складової економічного потенціалу необхідно розглядати разом з потенціалом ринку (який характеризується ємністю, налагодженістю, рівнем і темпами розвитку), потенціалом конкурентів і державним потенціалом.

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Глащук Олександр Сергійович, магістр,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Наразі фундаментальною основою забезпечення сталого розвитку та зміцнення конкурентних переваг підприємства є формування активної інноваційної політики.

Складовою фінансової політики підприємства є його привабливість. В економіці «інноваційна привабливість» – це здатність підприємства, галузі або країни сформувати в інвестора бажання, а також розуміння необхідності та доцільності підтримки саме їхніх проєктів.

Інноваційна привабливість розглядається в розрізі стадій життєвого циклу підприємства, на першій стадії створення підприємства (або «народження», «дитинства») інноваційна привабливість може оцінюватися лише з огляду на перспективи компанії. Таке інвестування характерне для стартапів, коли залучається інвестор-новатор, для якого ризики проєкту не є

вирішальними у прийнятті рішення. Для підприємств на другій стадії зростання (або «експансії», «підйому», «юності») характерним є формування інноваційною привабливості на основі значних темпів приросту базових показників. Ця стадія вважається найбільш інноваційно привабливою, так ризики для інвестора є мінімальними і наступною є стадія піку ефективності.

На третій стадії зрілості (або «стабільності», «професіоналізму») інновації залучаються для нарощування обсягів виробництва, посилення конкурентних переваг або завоювання нових споживчих ринків. На останній стадії спаду (або «занепаду», «кризи») інноваційна привабливість знижується швидкими темпами. Такою організацією може зацікавитися інвестор, що має на меті перепрофілювати, диверсифікувати або реструктуризувати підприємство.

Формування інноваційної привабливості в Україні дійсно має таку специфікацію – для вкладників (особливо іноземних) важливою умовою є представлення інформації про ринок, галузь та регіон. Зрозуміло, що інвестор не зацікавлений вкладати ресурси в підприємство, яке розташоване в неблагополучному районі, якщо на країну накладені міжнародні санкції або якщо галузь знаходиться в кризовому стані тощо.

Інноваційна привабливість підприємства формується в умовах необхідності двосторонньої вигоди з інноваційного проєкту, залежності від інноваційної привабливості галузі / регіону / країни та під впливом факторів прямої та непрямої дії. В ході дослідження з'ясовано, що більшість підприємств (всі, крім монопольних) не можуть самостійно впливати на зовнішні фактори, Відтак механізм управління інноваційною привабливістю підприємства зводиться до врегулювання внутрішніх чинників, тобто тих що безпосередньо виникають на підприємстві.

На заході особливої популярності набуває дослідження зв'язків між нефінансовими показниками та інноваційною привабливістю підприємства. Це в першу чергу зумовлено тим, що для отримання об'єктивного та комплексного уявлення про

підприємство інвестори формують широкі запити на інформацію.

Забезпечення інвестиційної привабливості передбачає створення необхідних для поліпшення вхідні умови, за яких діятимуть позитивні фактори впливу та зростання внутрішнього інвестиційного потенціалу підприємств, галузь і регіонів. Для цього необхідно подолати кризу неплатежів, зміцнити фінансово-кредитну сферу, створити умови для ефективної діяльності підприємств.

Одним з основних напрямів підвищення ефективності управління інвестиційними процесами є використання комплексного підходу до інвестування. Комплексне інвестиційне проектування - системно інтегрований процес управління сукупністю ПП, які підпорядковані єдиному стратегічному задуму, орієнтованому на успішну реалізацію інвестиційної програми підприємства.

Взаємодія елементних проектів в раціонально складеному комплексному проекті носить синергетичний характер.

Такий комплексний підхід можна розглядати на прикладі, якщо підприємство має бажання приймати участь у вже інвестиційному проекті, не будучи основним інвестором цього проекту, а отже не вкладаючи основну частину інвестицій. Такий варіант є досить зручним якщо підприємство вперше інвестує кошти.

В умовах обмежених власних фінансових ресурсів комплексне інвестиційне проектування може розглядатися як один з прийнятних підходів до управління інвестиційною діяльністю на підприємстві.

Застосування даної концепції при реалізації інвестиційної програми підприємства може сприяти оптимізації управлінських рішень в інвестиційній сфері, ефективнішому використанню обмежених інвестиційних ресурсів підприємства, зниженню потреби в ресурсах, що залучаються, позитивній динаміці основних показників фінансово-господарської діяльності.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 13.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
2. Скалюк Р. В. та Лоїк О. І. Оцінка інноваційної привабливості підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 1. С. 115-122.
3. Воробйов Є. О. Фактори та умови формування інноваційної привабливості підприємства. *Науковий вісник УМО. Серія : Економіка та управління*. 2017. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvumo_2016_2_15.
4. Чумак Л. Ф., Пугач І. В. Підходи до аналізу управлінського аспекту інноваційної привабливості підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. Вип. 49. С. 181-184.
5. Топалов С. А., Селезньова К. С. Формування інноваційної привабливості підприємств. *Вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. С. 130-139.
6. Мархайчук М. М. Аналіз методик оцінювання інноваційної привабливості в контексті інноваційного розвитку підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 4. С. 330-336.

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Галузій Андрій Олександрович, магістр
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

В умовах трансформаційної економіки завданням держави та місцевих органів влади є створення дієвого механізму регулювання спільної діяльності з метою задоволення соціально-економічних потреб населення. Для формування єдиного механізму самозабезпеченості, органи місцевого самоврядування повинні використовувати наявні ресурси та здійснювати своєчасну та всебічну оцінку рівня соціально-економічного розвитку регіону.

Сучасна система регіонального розвитку європейських країн, базується на принципах децентралізації. Яка передбачає – перерозподіл повноважень між рівнями бюджетної системи, органами влади й забезпечує ефективність надання суспільних благ і послуг. Але, децентралізація має, як переваги так і недоліки, що виникають у процесі порівняння суспільних витрат та вигод.

Децентралізація – це передача значних повноважень та бюджетів від державних органів, органам місцевого самоврядування. Метою такого перерозподілу є надання більших повноважень тим органам, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізовувати найбільш успішно.

В європейських країнах зміст бюджетної децентралізації розкривають через:

процесування та організаційну самостійність, що передбачає самостійне формування, затвердження та виконання планів, кошторисів, бюджетів, а також здійснення контролю за ними та формування звітності;

децентралізацію влади – надання місцевому самоврядуванню фінансових ресурсів на виконання власних повноважень: завдань та функцій;

децентралізацію доходів – закріплення за місцевими органами влади переліку власних доходів достатніх для фінансування власних повноважень.

У 2014 р. було прийнято «Концепцію реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні». Результати реалізації Концепції, дозволили вже у 2015 р. збільшити надходження місцевих бюджетів на 52%. Однак, не всі місцеві бюджети одержали вагомі податкові надходження. Так, нові джерела одержали обласні бюджети, а бюджети третього рівня, так і залишилися дотаційними. Крім того, у них були вилучені, існуючі раніше, вагомі податкові надходження.

Стимулювання органів місцевої влади, щодо пошуку, альтернативних джерел фінансування програм соціально-економічного розвитку регіону, реалізується за допомогою інноваційного, інвестиційного, кредитного потенціалів і

фінансових ресурсів населення.

Оптимізація управлінських рішень у галузі розвитку регіонів має враховувати багато обставин та може здійснюватися різними способами й на різних етапах управлінського процесу. Найбільш важливими чинниками, які слід брати до уваги в процесі управління на регіональному рівні є:

- а) ресурсна база органу управління;
- б) соціальна відповідальність бізнесу, перш за все корпорацій, що володіють великими виробництвами;
- в) соціальна диференціація населення та його готовність до нововведень.

Ресурсна база, на яку може спиратися орган місцевого самоврядування складається з матеріально-технічних компонентів і фінансових коштів та людського потенціалу.

З огляду на сучасну практику організації фінансових ресурсів в Україні, що сформувалася в процесі бюджетних реформ, виокремимо такі основні концептуальні підходу формування регіонального розвитку:

1. Створення сприятливого клімату для економічного розвитку регіону відповідно до пріоритетів регіональної стратегії.

2. Формування ресурсозабезпечення основних напрямків діяльності місцевих органів влади, з урахуванням забезпечення соціальних гарантій громадян.

3. Створення сприятливих умов для залучення інвестицій і підвищення інвестиційної привабливості регіону.

4. Підвищення стабільності роботи й кредитної привабливості регіональної банківської системи, для здійснення безперервного фінансування основного й оборотного капіталу підприємницьких структур і населення регіону й т.п.

Література

1. Про Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальну організацію влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.04.2014 р. № 333-р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

2. Реформа децентралізації: Урядовий портал. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

3. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI, у редакції від 01.05.2022, підстава - 2042-IX. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n504>.

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Стріляна Яна Олександрівна, студентка 5 курсу,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доцент *Пономарьова Тетяна
Володимирівна*, доцент кафедри статистики, обліку та аудиту ХНУ
ім. В.Н. Каразіна

Кожен суб'єкт підприємницької діяльності повинен сплачувати податки до державного бюджету та таким чином наповнювати його. Надзвичайно важливим є взаємодія між податковими органами та бізнесом, чіткість, ясність та лаконічність законодавства. Підтримка підприємництва у воєнний час є важливою складовою, адже від цього залежить наповнення казни. Під час повномасштабного вторгнення економіка країни зазнала різких змін, одночасно не зумівши подолати перешкоди після пандемії. Саме тому, уряд вніс певні зміни в оподаткуванні.

Протягом перших місяців повномасштабного вторгнення податкові органи знизили податкове навантаження на фізичних осіб-підприємців, було призупинено реєстрування податкових накладних, зупинено проведення розпочатих податкових перевірок та заборона на проведення нових (окрім камеральних перевірок або уточнюючих розрахунків), знято акциз з пального та знижено ПДВ, звільнено від сплати екологічного податку та податку на землю. Проте, з часом економіка почала

оговтуватися, та було внесено нові зміни до податкового законодавства.

Відповідно до закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового контролю та адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» від 12.05.2022 р [1]:

1. Відновлено реєстрацію податкових накладних/розрахунків коригування, подання податкової звітності та сплати податків та зборів;

2. Якщо платник податків не має змогу перераховувати податкові платежі до бюджету, то така особа зобов'язана подати звітність до контролюючих органів і перерахувати кошти до бюджету протягом шести місяців після скасування або припинення дії воєнного стану;

3. Уточнено особливості формування податкового кредиту: від так, операції протягом лютого – травня 2022 року, за якими не складені податкові накладні/РК включаються до складу податкового кредиту звітного періоду за підставою наявних первинних документів (стосується і послуг, отриманих від нерезидентів, місце постачання яких знаходиться на митній території України). Податковий кредит має бути підтверджений зареєстрованими податковими накладними/РК та уточнений (приведений у відповідність) шляхом подання уточнюючих розрахунків до поданих за ці періоди податкових декларацій з ПДВ [2].

4. Платники податків, у яких з'явилася змога сплачувати податки – звільняються від штрафних санкцій до моменту появи такої змоги за умови сплати обов'язкових платежів протягом 60 календарних днів з першого дня місяця, наступного за відновленням платіжних можливостей;

5. Запроваджено можливість переходу на спрощену систему оподаткування зі ставкою єдиного податку у 2%. Такі платники є звільненими від штрафних санкцій щодо несплати податків починаючи від 24 лютого до моменту переходу на спец.групу єдиного податку за умови виконання податкових

зобов'язань протягом 60 календарних днів з моменту переходу;

6. Суб'єкти господарювання, котрі надають уточнюючі розрахунки за період від 24 лютого до 25 липня 2022 року, звільнені від штрафу за заниження податкових зобов'язань;

7. Відновлено своєчасну реєстрацію звітності, сплату обов'язкових платежів, податкових накладних/розрахунків коригування, проведення документальних/камеральних перевірок;

8. Відновлено бюджетне відшкодування податку на додану вартість;

9. З 28 вересня 2022 року скасовано пільгу для біопалива терміном на п'ять років, і встановлено нульову ставку акцизного податку на паливо для військовослужбовців.

10. Внесено ряд змін стосовно оподаткування нерухомого майна, що буде створено. Положення передбачають зміни в оподаткування податком на додану вартість, податком на доходи фізичних осіб та прибуток підприємств.

Таким чином, чітко простежується тенденція допомоги законодавства бізнесу, однак не всі кроки були виправдані та мали позитивний ефект як для економіки, так і для підприємців. Так, звільнення імпортерів від сплати податку на додану вартість мала негативний вплив на конкурентоспроможність вітчизняного виробника. Пільги, що були отримані імпортерами протягом квітня та червня перевищили розмір надходження грошових коштів від митниці до бюджету майже вдвічі. Відміна сплати акцизу, ввізного мита та податку на додану вартість під час розмитнення автомобілів з квітня по травень призвела до втрати державного бюджету податків у сумі понад 20 мільярдів грн. Таким чином, запровадження наведеного типу пільгового законодавства мало негативний вплив на економіку країни. Одним із нових способів підтримати бізнес було запровадження пільгового режиму на ввіз генераторів, якщо їх вага не перевищує 50кг та вартість не більша ніж 500євро. На мою думку, такі зміни є досить доречними, оскільки майже всі етапи виробництва напряду залежать від електропостачання.

Як висновок можна сказати, що уряд країни намагається

підтримати бізнес у період воєнного стану. Важливо, щоб так продовжувалось і надалі. Зараз можна заохочувати бізнес до роботи підтримуючи вітчизняні підприємства при виході на зовнішній ринок.

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану: Закон від 12.05.2022р. № 2260-IX/База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text> (дата звернення: 08.11.2022)

2. Основні новації, передбачені Законом України від 12.05.2022 №2260: Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/print-585465.html> (дата звернення: 11.11.2022)

ПОДАТКОВІ ЗМІНИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ФОП У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Спесива Катерина Юрївна, студентка 5 курсу,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,

Харківського Національного університету ім. В.Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н. *Пономарьова Тетяна Володимирівна*,
доцент кафедри статистики, обліку та аудиту
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Наказом президента України від 24 лютого 2022 року по всій території України було оголошено воєнне положення. У зв'язку з цим згодом було внесено ряд змін до податкового законодавства, а саме, впроваджено податкові пільги для того, щоб зменшити податкове навантаження на бізнес під час складного періоду.

Згідно законодавства України, фізична особа-підприємець може перебувати на одній з чотирьох груп : перша, друга, третя та четверта групи. ФОП на загальній системі оподаткування

сплачують такі податки як ПДФО, військовий збір та ЄСВ, а на спрощеній – ЄСВ та Єдиний податок.

Фізичні особи-підприємці, які перебувають на першій або другій групі та є платниками Єдиного податку з 1 квітня 2022 року мають право сплачувати Єдиний податок на добровільній основі до припинення або скасування воєнного стану на території України. Податковим в такому разі є календарний рік, проте, декларація платника єдиного податку фізичної особи - підприємця не заповнюється за період, в якому єдиний податок не сплачувався [1].

Варто зазначити, що дані пільги - це не відстрочка сплати єдиного податку, а саме звільнення, а отже право вибору користуватися даними пільгами залишається за ФОП, а саме, якщо якийсь ФОП 1 або 2 групи бажає сплачувати єдиний податок, то він це може зробити. Проте, ФОПи, які обрали третю або четверту групу єдиного податку, такої пільги не мають тобто їм треба платити єдиний податок в повній мірі та подавати звітність.

Ще одним пунктом впровадження податкових пільг під час воєнного стану є наявність права у фізичних осіб-підприємців першої та другої груп не обчислювати, не нараховувати та не сплачувати єдиний внесок за себе. Під час періоду мобілізації платники єдиного податку, які належать до другої та третьої груп платників єдиного податку, а також юридичні особи, які належать до третьої групи платників єдиного податку, мають право за власним рішенням не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України. Варто зазначити, що добровільна сплата податку не означає його скасування, тобто платнику податків перед тим як прийняти рішення треба оцінити ситуацію і розуміти, що податкові надходження – це частина доходів Державного Бюджету та якщо платник податку має змогу його сплатити то краще це зробити і таким чином допомогти Державі подолати цей складний фінансовий період. До того ж, якщо мова йде про ЄСВ то його сплата означає зарахування цього періоду до трудового стажу, що є очевидним

плюсом для громадян [2].

Для платників Єдиного податку третьої групи, відповідно до нових положень встановлюється відсоткова ставка Єдиного податку у розмірі 2% від доходу. Податковий період у такому разі – місяць, подати звіт необхідно протягом 20 днів по закінченню періоду. Варто зазначити, що автоматичного переходу ФОП, які були платниками єдиного податку 3 групи до 1 квітня 2022 року на правила оподаткування з особливостями не відбувається. Тобто, для того щоб перейти на сплату єдиного податку за ставкою 2% вони повинні подати до ДПС відповідну заяву про зміну ставки. Заява може подаватися у паперовій формі або засобами електронного зв'язку в електронній формі. Але наразі платниками єдиного податку третьої групи за ставкою 2% не можуть бути ФОПи, які займаються обміном іноземної валюти, виробляють, експортують, імпортують, продають підакцизні товари та видобувають та реалізують корисні копалини. Всі інші можуть скористатись цим правом, оформивши не складну процедуру переходу на таку ставку податку. Такі зміни можуть позитивно вплинути на фінансове становище фізичних-осіб підприємців.

Також ці особи звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України. Після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану, платники податків, які використовували особливості оподаткування, втрачають право на використання особливостей оподаткування з першого дня місяця, наступного за місяцем припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України. При цьому ФОП має право і на свій розсуд відмовитися від використання спрощеної системи з особливим порядком оподаткування із першого дня наступного місяця після того, коли ухвалив таке рішення [1].

Власники земельних ділянок тимчасово, з 1 березня 2022 року до 31 грудня року у якому буде припинено чи скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується

плата за землю, що включає в себе земельний податок та орендну плату за земельні ділянки державної та комунальної власності, земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться чи велися бойові дії, а також на тимчасово окупованих територіях; земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди. Прийняття такого рішення було очевидним, оскільки певна частка земель дуже постраждали в наслідок вторгнення і є тимчасово не придатними для проживання чи провадження бізнесу, тому з боку Держави це було цілком гуманно [1].

Крім того Порядок підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків та перелік документів на основі яких здійснюється підтвердження не спроможності сплати податків затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. У разі невиконання обов'язків ФОП щодо сплати податку чи подання звітності варто виконати такі обов'язки у строки або подбати про підготовку обґрунтування невиконання такого обов'язку [2].

Також було встановлено мараторій на проведення документальних перевірок стосовно правильності нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску на період дії воєнного стану та протягом трьох місяців по його завершенню. Документальні перевірки стосовно правильності нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску, розпочаті до 24 лютого 2022 року та які не були завершені, зупиняються по останній календарний день третього місяця з дня припинення воєнного стану [1].

Отже, на період воєнного положення на території України Законодавство прийняло можливі міри для полегшення виконання податкових обов'язків для бізнесу, а саме були врегульовані питання про сплату податків та подання звітів, а також надані певні податкові пільги для підприємств. Як наслідок, впровадження даних послаблень суттєво може відобразитись на доходах Державного бюджету

України, а саме – сприяти його зменшенню. Але водночас, наявність таких пільг не допускатиме переходу економіки «в тінь», а також банкрутству.

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX (Редакція станом на 15.03.2022)) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (Дата звернення 18.11.2022)

2. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI (Редакція станом на 06.01.2022)) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#n643> (Дата звернення 18.11.2022)

Е-РЕЗИДЕНСТВО В УКРАЇНІ

Валькова Юлія Геннадіївна, студентка 5 курсу,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна

Науковий керівник: к.е.н., доцент *Пономарьова Тетяна
Володимирівна*, доцент кафедри статистики, обліку та аудиту ХНУ
ім. В.Н. Каразіна

Розвиток економіки будь-якої країни залежить від багатьох факторів, як внутрішніх так і зовнішніх. У випадку, коли для забезпечення стабільного економічного зростання не достатньо внутрішніх ресурсів, держава створює умови для залучення іноземного капіталу та інвестицій. На сьогоднішній день, в умовах повномасштабної війни з Російською Федерацією, для України надважливим є питання підтримки своєї економіки. Уряд запроваджує все більше програм та ініціатив, які б забезпечили залучення додаткових коштів у Державний бюджет. Одним з таких проектів є електронне резиденство (далі – е-

резиденство). Сама концепція не нова, вона вже працює у таких країнах, як Естонія, Литва, Японія, тощо.

Початок роботи над «Е-резидентством» Міністерством цифрової трансформації припадає ще на січень 2020 року, а затвердження Кабінетом Міністрів Порядку реалізації експериментального проекту відбулося в червні 2020 року.

Задля визначення майбутніх залучених електронних резидентів (далі - е-резидентів), був проведений ґрунтовний аналіз умов для ведення бізнесу в інших країнах світу. Результати показали, що основними постачальниками ІТ-послуг дистанційно є громадяни таких країн, як Індія, Бангладеш, Пакистан, Китай, Філіппіни.

А 6 жовтня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон №5270 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів», який набере своєї сили вже з 1 квітня 2023 року[1].

Проектом Закону передбачається створення для іноземних громадян можливості реєстрації бізнесу дистанційно та, в подальшому, ведення його за пільговими умовами. Весь процес організації та ведення діяльності буде відбуватися в електронній формі: реєстрація, розрахунки за податками та листування з державною податковою службою. Далі розберемо детальніше головні особливості.

Е-резидентом може стати іноземець, який досяг 18-річного віку та не входить до категорій осіб, які не можуть отримати такий статус.

Серед них, особи, які не мають громадянства або вже мають право на постійне проживання в Україні. Також ті, які є податковими резидентами нашої країни або отримують доходи від будь-яких видів діяльності в Україні, за виключенням пасивних доходів. Окрім цього, особи, які є громадянами або резидентами тих держав, що визнані країною-агресором та/або державою-окупантом щодо України, наявна в переліку FATF (країни, які фінансують тероризм) або ж має визначений Європейською комісією, слабкий режим протидії та

запобіганню відмивання доходів.

Е-резиденти можуть надавати послуги, здійснювати виробництво та/або продаж товарів виключно на користь нерезидентів України. Спочатку зазначалося, що для іноземців будуть доступні лише п'ять видів діяльності в сфері ІТ-послуг, але в другому читанні перелік був розширений до всіх інших експортерів послуг.

Умовою для ведення підприємницької діяльності для е-резидента є дотримання критеріїв протягом року, прописаних у Законі. По-перше, вони не використовують працю найманих осіб. По-друге, не отримують доходів з джерелом походження з України, окрім пасивних доходів. По-третє, їх обсяг доходу не перевищує максимум в 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, що встановлена на 1 січня податкового року. Звітнім періодом є календарний квартал.

Задля реєстрації е-резидентом, потрібно подати заяву через інформаційну систему «Е-резидент» на порталі «Дія»[2]. Відповідь буде надана у термін протягом двох робочих днів з дати отримання від державного реєстратора відомостей про реєстрацію. Після проходження ідентифікації та верифікації, особі надається номер облікової картки платника податків та кваліфікований електронний підпис («Дія. Підпис.»)

Зареєстровані у встановленому порядку е-резиденти як фізичні особи – підприємці відразу вважаються платниками єдиного податку на третій групі спрощеної системи оподаткування без ПДВ, тобто за ставкою 5% від отриманого доходу.

Після цього в електронному кабінеті іноземець обирає з зазначеного переліку в системі «Е-резидент» один банк, в якому буде відкритий рахунок (теж, тільки один). Банк, в свою чергу, зобов'язується надіслати повідомлення про відкриття рахунку до того контролюючого органу, де клієнт стоїть на обліку.

Слід зазначити, що для е-резидентів податковим агентом стає обраний банк. Тобто, йому надається право утримувати податок за ставкою 5% із суми зарахованих коштів на поточний рахунок такого платника та робити перерахування до бюджету у

термін, не пізніше наступних двох робочих днів.

Не можна оминати увагою особливості документообігу та звітності. Задля цілей оподаткування е-резидент, у встановленому Кабінетом Міністрів порядку, буде зобов'язаний публікувати інформацію двома мовами (мовою оригіналу та українською) про відкриття банківських рахунків та транзакції за ними, електронні копії договорів і первинних документів, а також, декларації платника єдиного податку.

У випадку, якщо е-резидент має намір скасувати свій статус, він має право подати заяву про скасування за власним бажанням. Або ж, якщо не буде здійснено дій протягом місяця, щодо оформлення нового кваліфікованого електронного підпису після закінчення терміну старого. Окрім цього, статус може бути анульованим на підставі рішення центрального органу виконавчої влади.

Підводячи підсумки, можна сказати, що на даний час, статус е-резидента є безстроковим і діє доти, доки іноземець відповідає критеріям, передбаченим чинним законодавством України. Також, наразі не передбачена сплата будь-яких платежів за реєстрацію, тобто послуга є безоплатною.

За оцінками Міністерства цифрової трансформації, запровадження цього проекту забезпечить понад 1,5 млн дол. надходжень до держбюджету на рік. Очікується, що Закон №5270 допоможе створити сприятливі умови для ведення бізнесу в Україні та стане додатковим джерелом надходжень до Державного бюджету в умовах повномасштабної війни з Російською Федерацією.

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів: Закон України від 06.10.2022 № 2654-IX (Редакція станом на 06.10.2022) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-20#Text> (дата звернення 12.11.2022).

2. Дія: Державні послуги онлайн // Єдиний портал державних послуг/ URL:<https://diia.gov.ua>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Донсва Поліна Олександрівна, студентка 1 курсу,
спеціальності 081 «Право»

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, *Леонова
Наталія Валеріївна*, доц. каф. МВСГД,

Кожного року інформаційно-комунікаційні цифрові технології розповсюджуються по світу і популяризуються у різних сферах життя. Активні вони також і в секторі економіки, що веде до економічного зростання розвитку суспільства. На сьогодні інформаційно-цифрові технології стають потужною рушійною силою в різних галузях, таких як торгівля, сфера послуг, виробництво, сфера охорони здоров'я, освіта та ін. Розвиток цифрової економіки у більшості розвинутих країн, наприклад, США, Канаді, Японії, Німеччині на наступні десятиліття – стратегічна мета. Цифрові технології мають стати рушійною силою інновацій і для української економічної системи. Тенденція до поширення інформаційно-комунікаційних цифрових технологій вже є в Україні, але її темпи трохи повільніші, ніж в інших високорозвинених країнах світу. На сьогоднішній день важливо реалізувати впровадження цифрових технологій у виробництво, суспільне життя і, особливо, в економічну сферу. В гіршому випадку, економіка України може назавжди залишитися позаду від економік країн, що є світовими лідерами у даній сфері.

Нині все більшої актуальності набуває проблема цифровізації економіки, яка характеризується розвитком електронно-інформаційного середовища та новітніх технологій. На тлі існуючої цифрової революції сучасність диктує нам новітні технологічні рішення, одним з яких є перехід від стандартної економіки до високотехнологічних економічних процесів. Велика маса інформації потребує сучасної форми обробки даних та подальшого моделювання поряд із

теоретичною оцінкою сучасних змін у нашій цивілізації у глобальному масштабі. Тренди сьогодення – це глобальна інформатизація, цифровізація, діджиталізація тощо. Одними з інструментів інтеграції України до Європейського Союзу та її виходу на світовий ринок є саме інформаційні та цифрові технології. Так як Європейський Союз вважає, що рівень економіки континенту залежатиме від того, наскільки ефективно підприємства застосовуватимуть цифрові технології. Підприємства, не інтегровані до цифрового простору, не належатимуть до Світового ринку. Цифровізація та інформатизація мають на меті міжнародну, регіональну та європейську кооперацію. До того ж цифрові технології виступають важелем економічного розвитку, підвищуючи продуктивність, ефективність, конкурентоспроможність. Є засобом забезпечення інформаційної безпеки та стабільності. Цифрова економіка активно впроваджує та використовує цифрові технології зберігання, обробки та передачі інформації стосовно усіх сфер людської життєдіяльності.

Питання вивчення особливостей та тенденцій розвитку цифрової економіки наразі викликає інтерес. Електронний уряд та цифрова економіка визначені пріоритетними у стратегіях розвитку майже в усьому світі. Цей напрямок передбачає, в першу чергу, використання систем електронного документообігу та методики навчання технологіям електронного уряду керівників органів державного управління. Не один рік вже йде формування та розвиток цифрової економіки, її інституціоналізація в Україні, але осмислення цифрової економіки, фундаментального дослідження ще не сталося.

Поняття цифрової економіки непросте і різноманітне, й серед науковців нині немає єдиного обґрунтування в тому, що слід розуміти під цим явищем.

С. Коляденко стверджує, що цифрова економіка - економіка, що базується на виробництві електронних товарів та сервісів високотехнологічними бізнес-структурами і розподілу цієї продукції за допомогою електронної комерції.

Л. Кіт розглядає цифрову економіку як трансформацію усіх сфер економіки завдяки перенесенню інформаційних ресурсів та знань на комп'ютерну платформу з ціллю їх подальшого використання на цій платформі.

І. Малік та багато науковців по всьому світі виокремлюють різні назви нових термінів економіки, таких як: «інформаційне суспільство», «економіка знань», «мережева економіка» тощо та називають їх синонімічними та кожне з цих понять може бути складовим іншого.

Таким чином, можна вивести узагальнююче визначення цифрової економіки. Цифрова економіка – економічна діяльність, заснована на цифрових технологіях та складається з електронних товарів та послуг. Це не тільки програмне забезпечення, а й електронні товари та послуги, що виробляються електронним бізнесом та електронною комерцією. Така економіка не може існувати без реального та сировинного сектору, без виробництва, що перетворює сировину на продукцію, без сільського господарства, транспорту та іншого. Масштаби цифрової економіки, її багатоплановий склад стрімко зростають. Видимий є її прямий вплив на економічний розвиток в кожній країні.

Цифрова трансформація розкриває нові можливості практично у всіх сферах економіки країни. Цифрова трансформація – це не лише про технології, а й про стратегію бізнесу, про цифрову освіту, про цифрове підприємництво. Цифровізація стає драйвером нового економічного розвитку через цифрове підприємництво, оскільки здатна забезпечити підвищення ефективності економіки і рівень життя населення. Цифровізація бізнесу, підприємництва та промисловості – ядро цифрової економіки і головний чинник зростання, у тому числі й “цифрової” Індустрії. Застосування цифрових технологій запускає процес модернізації традиційних сфер економіки й стимулює появу нових інноваційних галузей, які пришвидшують економічне зростання країни і підвищують рівень конкурентоспроможності країни в глобальній економічній системі.

В ХХІ столітті ми стаємо свідками того, як розвивають промисловість з урахуванням тенденцій нової індустріальної епохи. Мова йде про перехід на повністю автоматизоване цифрове виробництво з перспективою мережевого об'єднання їх у глобальному масштабі. Виділяють чотири цілі, які очікується, що буде реалізувати успішний цифровий співробітник, що володіє цифровими компетенціями у новому інноваційно-цифровому середовищі, а саме: безперервне навчання цифровому підприємництву та інноваціям, інсайти, мережева взаємодія, досконалість виконання. Для того, щоб мати на ринку праці цифрових висококваліфікованих спеціалістів з цифрового підприємництва, яким будуть притаманні цифровий інтелект та вище вказані цифрові компетенції і навички, інституту освіти потрібно вже сьогодні застосовувати інноваційні техніки, технології та новітні методики навчання цифровому підприємництву в умовах віртуальної реальності.

У висновку слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку світової економіки вагоме значення має рівень інформатизації суспільства та бізнесу. Економіка – найважливіший двигун інновацій, конкурентоспроможності і економічного розвитку в країні, тому Європейський Союз її всебічний розвиток вважає ключовим напрямком свого бізнес-середовища у стратегіях майбутнього.

Інформаційно-комунікаційні цифрові технології є важливим фактором зростання не тільки рівня нашої економіки, а й усіх сфер життя населення. Для становлення цифрової економіки лише цифрових технологій замало. Ринок праці повинен бути наповнений фахівцями для яких характерними є цифрові компетенції, цифрові вміння й знання та досвід управління відповідними технологіями.

Література

1. Навчання цифровому підприємництву: інноваційні техніки, технології, види та методики (2021). URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2021/9.pdf
2. В. В. Апалькова. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна . Концепція розвитку цифрової

економіки в Євросоюзі та перспективи України (2015). URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/visnik/fmecon/program_5e4ba2f2afc91.pdf.

3. Трансформація підприємництва в умовах цифрової економіки (2021). URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No2/47.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Бучинський Сергій Іванович, студент 3 курсу,
спеціальність 051 «Економіка» Фахового Коледжу СУРА
Науковий керівник: к.е.н., доц. *Коваль Олександр Олександрович*
доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування СУРА

Дослідження проблем та перспектив розвитку цифрової економіки в Україні є досить актуальним, адже нині відбувається рішучий перехід від сировинної економіки до високотехнологічного виробництва. Сучасні тренди нових технологічних рішень та можливостей, глобальна інформатизація активізують цей процес. Разом із тим цифровізація орієнтується на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок

Швидкий розвиток нових технологій викликав поглиблений інтерес до цифрової економіки, а також її впливу на різноманітні сторони життя суспільства. Питаннями утворення і розвитку цифрової економіки займаються вітчизняні дослідники: Л. Кіт, І. Маліка, А. Філіпенко, О. Джусов, С. Апальков, К. Краус, О. Голобородько[1] та інші.

На даний час єдиного визначення цифрової економіки не сформовано та її структура не визначена.

Аналіз та напрями досліджень

Цифрова економіка формується на основі цифровізації та має свою специфіку, яка полягає в наступному:

- пріоритетна роль окремої особи в створенні та контролі особистого;

- предмет праці – інформація – грає активую роль, в той час,

яку реальному секторі вона пасивна;

-в основному мережева структура комунікацій економічних агентів.

У 2015 р. на саміту G20 вперше до порядку денного було внесено питання про цифрову економіку. Вже у 2016 р. була запропонована «Ініціатива розвитку і співпраці «Групи двадцяти» в області цифрової економіки», а у 2017 р. була проведена перша нарада «цифрових міністрів», в результаті якої були прийняті «Декларації міністрів по цифровій економіці «Групи двадцяти» та рішення підключити всіх громадян до цифрових технологій до 2025 р. Як зарубіжні, так і вітчизняні вчені визначають позитивні та негативні наслідки цифровізації економіки.

Так, Компанієць вказує, що впровадження цифрових технологій може деструктивно вплинути на свідомість населення, сприяти розвитку кримінального бізнесу та стати фактором посилення контролю над суспільством [3, с. 45]. Інші дослідники навпаки, вважають процес цифровізації позитивним і надзвичайно важливим. Розвиток цифрових технологій та послуг забезпечує створення нових робочих місць, а також появу нового високотехнологічного виробництва.

Але на даний час цифрова економіка в Україні розвивається во основному в сфері послуг, розподілу та торгівлі, що є суттєвим недоліком. Для прикладу зазначимо найбільш потужні цифрові послуги, що охоплюють значні ринки споживачів і створюють нові форми зайнятості:

1. Зайнятість у сфері охорони здоров'я на платформі eHealth – медичний інформаційний онлайн сервіс, призначенням якого є надання медичних послуг дистанційно та підтримка роботи лікарів. За допомогою цього додатку забезпечується раціональний розподіл і ефективне використання медичних і фінансових ресурсів держави, а також економія часу за рахунок зниження його непродуктивних витрат. Подібний ефект має е-рецепт – формування лікарем медичного закладу електронного рецепту. За допомогою е-рецепту, пацієнти мають змогу отримувати ліки за рецептом у будь-якій аптеці України, у якій є

договір з НСЗУ, причому не має різниці, де цей рецепт був виданий.

2. Зайнятість у сфері страхування - Digital-Страхування – це не лише Інтернет-продажі, а й широкий спектр послуг, пов'язаних з електронним полісом. Значною перевагою Digital-страхування є використання соціальних мереж, що сприяє поліпшенню якості обслуговування та встановленню безпосередніх контактів між надавачами та отримувачами послуг. Крім того, впровадження хмарних платформ забезпечує страховим компаніям більшу оперативність, гнучкість і масштабованість, покращує реагування і дозволяє оптимізувати процеси. [2]

3. Зайнятість у сфері освіти. Поширення дистанційних форм навчання, віртуалізація освіти стають сучасним трендом зайнятості у цій сфері. 12 листопада 2019 р. відбулося засідання Круглого столу щодо розробки національної стратегії захисту дітей в мережі Інтернет. Темою обговорення став запуск національної онлайн-платформи цифрової грамотності і впровадження для батьків безкоштовних навчальних курсів «Онлайн-захист дітей в Інтернеті», після проходження яких вони зможуть навчати своїх дітей поведінці у цифровому середовищі [4].

Впровадження цифрових технологій повинно перейти на вищий рівень і застосовуватися в сфері виробництва та планування.

Наприклад, зайнятість у сфері виробництва SmartFactory – розумне виробництво. Не існує чіткого визначення поняття «розумне виробництво», оскільки воно з'явилося нещодавно. «Розумне виробництво» є синонімом «фабрики майбутнього», але об'ємніше та включає в себе цифрові і віртуальні підприємства. Фабрики майбутнього поділяють на 3 типи: цифрові, розумні і віртуальні. Основним завданням цифрових фабрик є розробка моделей за допомогою засобів цифрового проектування і моделювання. Розумні фабрики – це серійний випуск товарів, але зі збереженням максимальної гнучкості виробництва через високий рівень автоматизації і роботизації

підприємств. Мережа цифрових і розумних фабрик – це віртуальна фабрика. До неї належать і постачальники матеріалів і послуг. На таких фабриках використовуються автоматизовані системи управління підприємством.

Окрім перенесення цифрової економіки в сферу виробництва, можна визначити таке завдання, як удосконалення функціонування цифрової економіки та цифрового ринку праці є їх інституціоналізація. Серед них зазначимо наступні: формування гнучких соціально – трудових відносин, включаючи сучасне трудове законодавство і укріплення інституту індивідуальних і колективних трудових договорів, що забезпечить інституційне оформлення нових нестандартних форм зайнятості у цифровому сегменті ринку праці.

Література

1. Краус Н., Голобородько О., Краус К. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. Ефективна економіка. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf
2. Koliadenko, S. (2016). Annotation digital economy: conditions and stages of formation in Ukraine and in the world. Economy, finances, management: Topical issues of science and practice, 6, 105-112. (In Ukrainian). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2016_6_11
3. Kompaniets, V. (2018). The development and future of the economy based on digital technologies: critical thinking. The bulletin of transport and industry economics, 61, 36-46. (In Ukrainian). Retrieved from http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/453/1/VETP_2018_61_36_46.pdf
4. Fishchuk, V. (2017). Tsyfrova ekonomika – tse realno [The digital economy is real]. (In Ukrainian). Retrieved from <https://nv.ua/biz/experts/cifrovaya-ekonomika-eto-realno-1001102.html>

**ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ**

Петричак Андрій Павлович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Економічні наслідки глобальної фінансової кризи призвели до сповільнення темпів економічного зростання, не лише в Україні, але й у більшості країн Європейського Союзу. Серед основних джерел забезпечення стабільного економічного зростання доцільним є виокремлення економічної безпеки країни, з якою пов'язані: сталий і динамічний розвиток національної економіки, її продуктивність, ефективність і конкурентоспроможність. Одним з елементів економічної безпеки країни є рівень її тіньової економіки, що пов'язаний із нестабільністю соціально-економічних систем.

Тіньова економіка доволі розповсюджене економічне явище, що виникло й розвивається із прадавніх часів. Більшість дослідників даної проблематики погоджуються, що тіньовий сектор з'явився разом із виникненням перших форм суспільного господарювання [1].

У сучасних реаліях, тіньова економіка є ключовою загрозою економічної безпеки національного господарства й проявляється через: руйнування організаційних засад виробничого процесу, що знижує його ефективність та призводить до диференціації населення країни за майновим принципом, нерівномірного соціально-економічного розвитку й рівня життя, що призводить до соціальної напруженості.

Поряд із зниженням виробничого потенціалу, відбувається скорочення валового внутрішнього продукту шляхом приховування його значної частини в тіні. За даними Мінекономрозвитку у січні-вересні 2022 р. в Україні рівень тіньової економіки склав 35% від офіційного ВВП [2], що негативно відобразилось на привабливості реального сектора економіки для іноземних інвесторів.

Подолання та запобігання тіньовій економіці вимагає побудови дієвих механізмів, як на законодавчому, так і виконавчому рівнях. Так застосування комплексного економіко-правового підходу передбачає зміну загальних умов господарювання, удосконалювання законодавства та усунення всіх правових прогалин, що призводять до небажання здійснювати законну підприємницьку діяльність.

Отже, механізм забезпечення економічної безпеки, шляхом подолання тіньового сектору, являє собою систему організаційних, економічних і правових заходів, спрямованих на стримування й подолання економічних загроз. Елементами такого механізму мають бути: об'єкти – соціально-економічні відносини, що відбуваються в середині країни та за її межами; суб'єкти – це органи державної влади, підприємницькі структури, домогосподарства; методи забезпечення безпеки – моніторинг економічної ситуації на основі аналізу об'єктивних даних, прогнозування внутрішніх і зовнішніх погроз, побудова граничних значень показників безпеки, діяльність держави щодо припинення та стримування виявлених загроз.

Нажаль, не зважаючи на намагання уряду подолати корупцію, як на владному рівні, так і рівні підприємницьких структур, сьогодні існують ефективні способи боротьби лише з окремими проявами даного сегмента, але при цьому вони не враховують, ні регіональних, ні національних особливостей, відтак й до тепер відсутній комплексний підхід усунення всіх наявних наслідків функціонування тіньового сектору. В умовах нестабільної економічної ситуації та ведення бойових дій, зменшення обсягу тіньового обороту є першочерговим завданням, що постає перед державною політикою уряду, але розв'язання цієї проблеми вимагає ретельного добору засобів його зниження.

Отже, подолання тіньового сектору, вимагає детального дослідження та аналізу тіньової й офіційної економіки, їхній вплив одна на одну, на сфери громадського життя. На основі отриманих результатів доцільною є побудова методики оцінювання масштабності тіньового сегмента за всіма видами

економічної діяльності та розробка ефективного механізму перетворення економічних і фінансових ресурсів у легальну економіку. Отриманий комплексний підхід науково-обґрунтованих заходів економічного й адміністративного характеру сприятиме зменшенню частки тіньового сектора в національній економіці й стабільному розвитку економіки країни.

Відтак, у сучасних умовах із метою забезпечення стійкого економічного зростання національної економіки нагальною проблемою є скорочення негативних наслідків впливу тіньового сектора на економічну безпеку країни, що можливо лише при розробці ефективного механізму мінімізації тіньової економіки й практичної реалізації комплексу заходів, основною метою яких є зниження її масштабів.

Література

1. Федорова М.А. К вопросу о методах оценки уровня теневой экономики национального хозяйства. *Социально-экономические явления и процессы*. 2014. № 8. Т: 9. С.114-119. – С. 114.

2. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні за 9 місяців 2022 року : Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinvoiEkonomiki>.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Кашич Олексій Олександрович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Основу пенсійного забезпечення становлять пенсійні виплати відповідно до норм чинного законодавства. З метою підвищення рівня соціального забезпечення громадян, в Україні, провадяться різноманітні реформи, у тому числі й у галузі пенсійного страхування.

На жаль, діюча, система пенсійного забезпечення є вкрай низькою, що пов'язано, як із наслідками світової фінансової кризи, так і негативною демографічною ситуацією в Україні. Так, за даними статистичних досліджень за останні 10 років кількість осіб, що потребують пенсійних виплат значно зросла, а кількість економічно активного населення невпинно скорочується.

В умовах катастрофічної нестачі фінансових ресурсів у державі, та неможливості надання якісного пенсійного забезпечення уряд змушений шукати нові, альтернативні шляхи забезпечення конституційних гарантій населення, адаптованих до вимог ринкової економіки.

Одним із напрямів ефективної політики у сфері пенсійного забезпечення, що активно використовується на заході є – недержавне пенсійне забезпечення, на яке припадає більш як 60 % пенсійних виплат.

В Україні система недержавного пенсійного забезпечення відноситься до третього рівня пенсійної системи, яка була започаткована у 2004 р. із прийняттям Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [1].

За видами недержавні пенсійні фонди можуть утворюватися, як відкриті пенсійні фонди, корпоративні пенсійні фонди та професійні пенсійні фонди. Які, відповідно до Закону можуть здійснювати такі види пенсійних виплат:

- 1) пенсія на визначений строк;
- 2) одноразова пенсійна виплата.

Розміри пенсійних виплат визначаються, виходячи із сум пенсійних коштів, що обліковуються на індивідуальному пенсійному рахунку учасника фонду, тривалості виплати та формули розрахунку величини пенсії на визначений строк згідно з методикою, затвердженою національною комісією, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг.

Вітчизняні реалії щодо функціонування та розвитку недержавних пенсійних фондів мають доволі позитивну тенденцію. Довіра до даного напрямку пенсійного забезпечення, з

боку учасників, зростає. Хоча негативним є фактор зменшення кількості таких фондів у звітному періоді. Також, варто зазначити, що негативним є й той фактор, що лівова частка фондів зосереджена у великих містах (Київ, Харків, Одеса тощо), а «периферійні» області не мають жодного фонду, й відтак позбавлені можливості відповідного накопичення.

Проте, наразі, з боку уряду необхідно вжити низки заходів щодо підтримки та стимулювання створення недержавних пенсійних фондів. Так, уряд має сприяти відкритій конкуренції та мобільності між недержавними пенсійними фондами, що дозволить урегулювати питання недовіри населення до фондів. У той же час, конкуренція забезпечить – підвищення рівня виплат. А регуляторна політика стане додатковим стимулом для створення більш універсальних недержавних пенсійних фондів та підвищення ефективності їхніх активів.

Ще одним із питань, яке має врегулювати уряд – є залучення іноземних фондів на вітчизняний ринок. Наразі, ринок недержавних пенсійних фондів представлений вітчизняними фондами, які створені українськими компаніями. Залучення іноземних учасників дозволить, підняти довіру з боку вкладників, гарантувати надійність вкладів, а відтак збільшувати фінансові потоки.

Отже, подальше розширення ефективного інституту добровільного пенсійного забезпечення є очевидним, проте необхідно подолати вкрай низьку популярність цих установ. Адже саме, за допомогою системи недержавних пенсійних фондів можливе збалансування та забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи України.

Література

1. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України №1057-IV (у редакції від 04.11.2018, підстава : 2581-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НЕДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Кузьменко Дар'я Миколаївна, студентка
кафедри соціального забезпечення та управління персоналом
Львівського національного університету Імені Івана Франка
Науковий керівник: к.ю.н. *Кадикало Оксана Ігорівна*, доцент
кафедри соціального забезпечення та управління персоналом
Львівського національного університету Імені Івана Франка

В умовах глобалізації, підвищення ступеня динамічності суспільного життя надзвичайно гостро проявляються соціальні ризики. Важливим завданням державної політики є створення передумов для мінімізації соціальних ризиків, зменшення ступеня їх негативного впливу. Економічна наука визначає страхування ефективним інструментом оптимізації ризику. У цьому контексті особливого значення набуває саме пенсійне страхування як різновид особистого страхування.

Питання недержавного соціального забезпечення становили інтерес багатьох вчених: С.В. Богославця, Н.Б. Болотіної, О.Є. Мачульської, М.Ю. Федорової та інших. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів формування і функціонування структур пенсійного забезпечення, у тому числі недержавних, присвячено наукові праці багатьох учених: І. Гнибіденко, Н. Внукової, Г. Козак, П. Курмаєва, Б. Надточій та ін..

Виникнення пенсійного страхування було пов'язане із формуванням нової соціально орієнтованої парадигми суспільного розвитку. У процесі еволюції пенсійного страхування трансформувалися основні його елементи та сутнісні характеристики. Нині пенсійне страхування є мультивидовим.

Чинна нормативно-правова база визначає трирівневу структуру системи пенсійного забезпечення в Україні.

Світовий досвід функціонування недержавних фондів пенсійного страхування засвідчує їх високу ефективність та відповідність цілям розвитку суспільства. Крім того, в

розвинених країнах система недержавних фондів пенсійного страхування дає змогу знизити рівень соціальної напруги, створити передумови для реалізації високоефективних адресних програм.

Необхідно звернути увагу на те, що перший автономний пенсійний фонд було створено в США компанією General Motors у 1950 р. Відтоді спостерігається бурхливий розвиток інститутів такого типу [2].

Основні негативні фактори, які впливають на процеси формування та функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні, такі [1]:

- економічна та політична нестабільність, високий рівень інфляції та знецінення національної грошової одиниці;
- недостатня розвиненість національного фондового ринку, що не дає змоги в повному обсязі реалізовувати всі потенційні можливості використання заощаджень населення (втілених у формі пенсійних активів) в інвестиційних процесах;
- недосконалість законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності НІФ;
- низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ;
- низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі в системі недержавного пенсійного забезпечення [1].

Характеристикою недержавних пенсійних фондів є те, що у них акумулюється велика кількість грошових ресурсів, які надходять за рахунок сплати внесків протягом тривалого часу (20–40 років), а отже, особливо важливо зберегти їх при інфляції. Згідно з національним законодавством саме фонди повинні здійснювати повний цикл такого забезпечення, який починається сплатою внесків та закінчується пенсійною виплатою.

Слід зазначити також, що платниками таких внесків в Україні є переважно роботодавці, в дуже малій кількості – окремі фізичні особи з метою власного же забезпечення в майбутньому. Тобто, фінансовою основою недержавного

пенсійного забезпечення з одного боку є кошти роботодавців та самих працівників (в залежності від того, хто сплачує внески); з іншого – бюджет фонду, який формується за рахунок цих фінансових ресурсів.

Теоретичні напрацювання представників економічної науки дають змогу охарактеризувати такий вид фінансування як безпосередній, тобто здійснюється воно за допомогою коштів благодійних організацій, акумульованих у відособлених фондах, які в подальшому розподіляються між найбільш нужденними верствами населення.

Ураховуючи зазначене, не можна залишити без уваги той факт, що недержавне соціальне забезпечення здійснюється також і за допомогою коштів, які перейшли в порядку трансфертів – тобто безкоштовної передачі частини доходів, майна, у т. ч. державної форми власності в розпорядження інших осіб. До системи соціальних трансфертів, входять: цільові допомоги (натуральні, безготівкові (пільги), грошові); соціальне забезпечення в закладах соціального захисту інтернатного типу, територіальних центрах тощо; соціальна допомога з фондів підприємств, і найголовніше – соціальний захист через недержавні організації.

Література

1. Базилевич Віктор Дмитрович. Страховий ринок України: природа та особливості функціонування: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.01.01/ Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 1998. 35 с.
2. Курмаєв П.Ю. Теоретичні аспекти управління соціально-економічним розвитком регіону. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 4. С. 154–155.

ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Шевченко Дмитро Володимирович, магістр спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
Науковий керівник: д.е.н., доцент *Гордієнко Людмила Анатоліївна*

Одними з головних питань у сфері соціально-економічної політики держави виступають питання пенсійного забезпечення. За своєю економічною суттю пенсійне забезпечення висловлює узгодження економічних інтересів непрацевдатних членів суспільства з іншою його частиною, що створює матеріальні блага.

Пенсійні системи є не тільки важливим інструментом державної соціальної політики, вони також мають значний вплив на економіку та стан державних фінансів. Видатки на пенсійне забезпечення є одними з ключових елементів в операційних витратах компаній та установ, а також у видатках державного бюджету.

Пенсійна система України пройшла певні етапи розвитку:

1 етап. Функціонування пенсійної системи в період від 1991 р. по 1997 р. У цей період приймається перший Закон України «Про Пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 р. та вноситься низка змін в його норми та статті. Відповідно до цього закону в Україні запроваджується солідарна модель пенсійного забезпечення, яка функціонуватиме згідно розподільчого принципу [1]. Даний період характеризується прийняттям нормативно-правових документів, які спрямовані на розширення пільг та спеціальних пенсій для працівників органів державної влади, депутатів, суддів та прокурорів, наукових і педагогічно-наукових працівників тощо.

2 етап. Функціонування пенсійної системи в період від 1998 р. до 2003 р. Даний період характеризується піковим напруженням в суспільстві щодо діяльності системи пенсійного

забезпечення. Так, у другій половині 1990-х років зростає заборгованість за пенсійними виплатами, яка досягає максимуму у 1999 р. (при середньому розмірі пенсії 60,7 грн. заборгованість становила більше 2 млрд. грн.) в деяких областях виплати не здійснювалися понад півроку.

Указом Президента від 13 квітня 1998 р. №291/98 «Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні» [2] було визначено завдання перейти до трирівневої системи пенсійного забезпечення, оскільки забезпечення громадян гідною пенсією стає неможливим за рахунок монополії державної солідарної системи. 4 травня 1998 р. був підписаний указ Президента, за яким Кабінет Міністрів повинен був запровадити персоніфікований облік відомостей у солідарній пенсійній системі України.

3 етап. Функціонування пенсійної системи в період від 2004 р. до III кв. 2011 р. З початку 2004 р. на основі Законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [3] та «Про недержавне пенсійне забезпечення» [4] в Україні було запроваджено трирівневу систему пенсійного забезпечення. Дана система складається з трьох рівнів: перший рівень – солідарна державна система, другий рівень – накопичувальна система (державна), третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення (представлена діяльністю недержавних пенсійних фондів). Концептуальні засади цієї системи є, на нашу думку, вірними.

На той час дана Концепція була розрахована на період 2010-2017 рр., і охоплювала два етапи: 2010-2013 рр. – перший етап, згідно з яким планувалося виправити помилки функціонування державної солідарної системи та почати підготовку Міністерством економіки до впровадження державної накопичувальної пенсійної системи; 2014-2017 рр. – другий етап, який повинен був забезпечити рівноправність громадян в пенсійній системі шляхом запровадження єдиних правил призначення пенсій, звільнити бюджет Пенсійного фонду України від невластивих йому виплат, запровадити уніфіковану законодавчу базу пенсійної системи, забезпечити розвиток

накопичувальної системи пенсійного забезпечення та ін.

4 етап. Функціонування пенсійної системи в період від IV кв. 2011 р. до I кв. 2014 р. В 2011 р. Верховна Рада України голосує за прийняття закону «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи». Даний закон був проголосований з метою створення умов для вдосконалення систем пенсійного забезпечення і, як наслідок, – повноцінного впровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення в Україні [5].

5 етап. Функціонування пенсійної системи в період від II кв. 2014 р. дотепер. Даний етап характеризується прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 3 жовтня 2017 р.

Проте, й надалі існує низка проблемних питань, які потребують шляхів удосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи, а саме:

1) у сфері політики – зміну системи владних відносин; формування системи стримувань і противаг; формування політичної волі, в тому числі і в завершенні пенсійної реформи.

2) у сфері економіки – реформування відносин власності; формування ринкових відносин на основі принципово нового способу їх упорядкування – ринкового саморегулювання; зменшення рівня тінізації економіки; удосконалення бюджетних відносин; формування інституту приватної власності; створення умов для саморегуляції моделі пенсійної системи;

3) у сфері соціальних відносин – формування нової соціально-класової структури українського суспільства за вирішальної ролі середнього класу; розвиток процесів соціальної мобільності; забезпечення соціальної безпеки.

Література

1. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>

2. Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні : Указ Президента України від 13.04.1998 № 291/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 15. Ст. 569.

3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон

України від 9 липня 2003 року № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

4. Про недержавне пенсійне забезпечення. Закон України від 9 липня 2003 року № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>

5. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : Закон України від 08.07.2011 № 3668-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №№ 12–13. Ст. 82.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій : Закон України від 03.10.2017 № 2148-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. №№ 40–41. Ст. 383.

СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Атамась Ірина Сергіївна, магістр
спеціальності 073 «Менеджмент»

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
Науковий керівник: к.т.н., доцент *Козловська Світлана*
Григорівна

Охорона здоров'я є елемент соціальної сфери держави, який виконує базові профілактичні, лікувальні та відтворювальні функції. У системі охорони здоров'я реалізуються гарантовані права громадян на захист, збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я, підтримку багаторічного активного життя, надання державою медичної допомоги у разі втрати здоров'я.

Ефективна охорона здоров'я є істотним фактором, що стабілізує соціально-політичний стан на всіх етапах реформи. Тому стають актуальними дослідження економічних відносин у охороні здоров'я перехідного періоду, роль менеджменту закладів охорони здоров'я. Особливої важливості набувають питання ефективності функціонування закладів охорони здоров'я, які зрештою визначаються створенням соціально-економічних, науково-технічних і організаційно-господарських передумов для розвитку економіки з використанням досягнень

науково-технічного прогресу, нових медичних технологій.

Еволюція теоретичних підходів до управління охороною здоров'я показує, що процес формування теорії та практики управління охороною здоров'я відбувається під впливом інтегрованої системи з одного боку, в соціальний комплекс, з іншого - у сферу послуг.

Особливості функціонування охорони здоров'я за умов змішаної економіки зумовлені принципом оптимального поєднання економічної ефективності та соціальної справедливості. Цей принцип виконується за допомогою функції соціально справедливого розподілу та перерозподілу національного доходу держави, оскільки чистий ринок у сфері охорони здоров'я має такі «прогалини»:

споживач має обмежену можливість формування попиту на послуги охорони здоров'я;

попит формується спільно пацієнтом і лікарем у процесі встановлення діагнозу та лікування - тому частини необхідних послуг у потрібний момент може опинитися над ринком;

частина послуг охорони здоров'я приносить більше користі суспільству, ніж окремій людині;

збереження нерівного доступу до медичних послуг залежно від доходу, соціального статусу та ін.;

необмежений доступ на ринок постачальників медичних послуг може призводити до необґрунтованого зростання цін, завищення необхідних розпоряджень пацієнтам.

Кінцевою метою діяльності організацій охорони здоров'я є надання медичної послуги, під якою розуміють доцільність діяльності, яка б задовольняла потреби у поліпшенні здоров'я. Проте, надання багатьох медичних послуг пов'язані з використанням речових (товарних) компонентів, товарна складова самостійної корисності немає, лише є умовою надання медичної послуги.

Ефективність надання медичних послуг багато в чому залежить від її технології та організаційних форм управління закладами охорони здоров'я. Сприятливими мотивами створення організаційних форм закладів з надання медичних

послуг є:

- пошук додаткових джерел фінансових ресурсів;
- мобілізація інвестицій, можливість їх оперативного розподілу та перерозподілу;
- подолання недостатнього розвитку контрактних відносин та узгодження інтересів учасників медичних послуг тощо.

Реагуючи на зазначені чинники, ринок пропонує адекватні організаційні структури управління. Насамперед - це корпоративні форми організації медичних послуг.

Вдосконалення системи управління охороною здоров'я має здійснюватися через її децентралізацію з перерозподілом функції економічної та соціальної відповідальності між різними рівнями управління структурними елементами, що створює умови для застосування в охороні здоров'я міжсекторальних підходів, адекватного реагування на соціально-економічну та демографічну ситуацію, а також через принципово нові підходи до планування у охороні здоров'я, коли поряд із традиційними підходами, у плануванні передбачається облік економічних умов та постійний моніторинг попиту та пропозицій медичних послуг, що дозволяє медичній установі самостійно визначати організацію своєї діяльності.

Література

1. Семчук І. В., Кукель Г. С., Роледерс В. В. (2020). Впровадження нових підходів до управління закладами охорони здоров'я в умовах ринку. *Ефективна економіка*, № 5. doi: 10.32702/2307-2105-2020.5.88.

2. Сучасний керівник медичного закладу в умовах реформування здравооохоронної галузі. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, № 11 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1336>.

3. Ефективне управління медичними закладами (2017). Можливості МІС. [Електронний ресурс]. URL: <https://euromd.com.ua/post-8164-efektivne-upravlinnya-medichnimi-zakladami-mozhливosti-mis>.

МАРКЕТИНГОВА ЛОГІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНКУРЕНТНОЇ ПЕРЕВАГИ НА РИНКУ

Констанжи Валерія Олександрівна, студентка 2-го курсу,
спеціальності 075 «Маркетинг»

Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: к.е.н., доцент *Кушнір Тарас Михайлович*,
доцент кафедри маркетингу ЛНУ ім. Івана Франка

XXI століття можна охарактеризувати як період істотних змін в історії людства. Бурхливого розвитку зазнали сфери науки, інформаційних технологій та бізнесу. В нинішніх реаліях глобалізація чинить значний вплив на світове господарство, входження та діяльність компаній на світовому ринку. Загострення конкуренції та зміни поглядів споживачів на потреби та способи їх задоволення спонукали підприємців до переоцінки існуючих поглядів як на створення й реалізацію товарів, так і на взаємодію учасників виробничих, управлінських та збутових процесів. У підсумку відбулось реформування традиційних підходів до ведення бізнесу з переорієнтацією на сервісну складову й поглиблення розуміння важливості такої складової як логістика.

Логістика посідає провідну роль в маркетинговій діяльності компанії, адже вона є запорукою успішності й ефективності компанії. Звідси постає цілком обґрунтоване та логічне запитання: «А що таке маркетингова логістика?» Хибним було би стверджувати, що це лише доставка товару з пункту "А" в пункт "Б". Адже по своїй суті, «це підприємницька діяльність, що використовує організацію, планування, управління й контроль за переміщенням матеріалів, готових продукції та інформації від місця виробництва до місця споживання» [1, с. 293]. З іншого боку, маркетингову логістику можна розглядати як злагоджений механізм взаємодії структурних елементів каналу розподілу з метою забезпечення максимальної корисності товару для споживачів за прийнятних витрат.

Важливо зазначити, що довгий час панівною була

традиційна концепція маркетингу. Основними причинами були «неможливість довго забезпечувати конкурентну перевагу, недбале ставлення до товарів та їхнє зберігання у товарній формі, недисциплінованість персоналу, тощо» [1, с. 293]. Головним орієнтиром для цієї концепції є задоволення бажань споживачів кращим чином, ніж це роблять конкуренти. Основними джерелами конкурентних переваг стають високий рівень життя покупців і вправне володіння компаніями інструментами маркетингу. Негативною рисою традиційної концепції було нехтування роллю відділів збуту, що призводило до значних втрат.

Тому на зміну традиційній концепції логістики у 1980-х роках формується концепція інтегрованої логістики, що базується на тому, що не фірми конкурують між собою, а їх логістичні ланцюжки. Таким чином для забезпечення переваги над конкурентами, усі учасники логістичного ланцюга повинні розглядати логістику як єдину злагоджену систему, що дозволяє досягти максимальних позитивних результатів, за умов мінімізації витрат. У результаті можна гарантувати зниження цін на товари, і, як наслідок, збільшення кількості споживачів, не за рахунок зниження якості продукції, а завдяки злагодженим діям усіх учасників каналу розподілу й збуту.

Цілком логічним та обґрунтованим виглядає твердження про те, що для досягнення конкурентних переваг на ринку необхідно зосередити увагу на розвитку логістичних ланцюгів та узгодження маркетингу та логістики для створення можливості збільшення товарної та інформаційної корисності й цінності товарів.

Література

1. Майовець Є. Маркетинг: теорія і методологія: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 450 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОМАНДИ ПРОЕКТУ

Ожигова Аліна Геннадіївна, студентка 1 курсу,
спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова.
Науковий керівник: к.т.н., *Козловська Світлана Григорівна*
доцент кафедри менеджменту і адміністрування СУРА

Управління проектами – це область менеджменту, що охоплює всі сфери діяльності суб'єктів ринку, оскільки всі вони, так чи інакше, зазнають змін. Необхідність адаптації до цих змін припускає використання проекту, як особливої форми здійснення цілеспрямованих змін, обмежених за термінами, вартістю та іншими параметрами. Виконати таку роботу може лише той колектив, який наділений відповідними можливостями, технічними навичками й уміннями.

Крім того, ефективне управління вимагає від сучасного менеджменту знаходження та впровадження таких методів управління, які зможуть принести бажану віддачу в найкоротші терміни.

Останнім часом більшість керівників визнають, що саме за рахунок командної роботи можливо скоординувати діяльність працівників, згуртувати їх, підвищити якість кінцевих результатів проекту.

У сучасних організаціях прийнято виділяти чотири типи команд:

1. Функціональна команда – команда, що працює в рамках функціонального підрозділу, всі учасники якої об'єднані завданнями одного бізнесу-процесу. Наприклад, торгівельна команда, команда сервісного центру, ремонтна команда й т.п.

2. Проектна група – команда, зібрана для рішення актуального бізнес-завдання на певний час. Завдання може бути як внутрішнім для організації, так і зовнішнім.

3. Управлінська команда – команда керівників організації (переважно керівників вищої ланки, топ-менеджерів), які беруть участь у процесі вироблення стратегії й прийнятті рішень по її

реалізації.

4. МЕТА-команда – персонал всієї організації, об'єднаний корпоративною культурою компанії, що розділяє її стратегічні цілі й одержує задоволення від своєї причетності до компанії, а також особистої участі в реалізації її місії.

Кожний з названих типів команд має свою специфіку. Але також слід зазначити, що в правилах формування команд різного типу є досить багато загального.

Важливим завданням управління проектом є формування команди.

Керівникам проекту і функціональних підрозділів, які беруть участь у створенні проекту, на цій стадії доводиться розв'язувати ряд специфічних задач, пов'язаних із мотивацією праці, конфліктами, виконанням, контролем, відповідальністю, комунікаціями, владою, лідерством і т. п. Багато дослідників підтверджують, що близько 80 % опитаних висувають фактор людських відносин на перше місце з усіх факторів, що впливають на успішне здійснення проекту, тому пріоритетність цієї сфери діяльності не викликає сумнівів.

Створення професійної команди для нового проекту – один із основних обов'язків проект-менеджера на першому етапі його роботи. Цей процес вимагає ряду навиків управління у визначенні, відборі й об'єднанні в команду спеціалістів із різних відділів і організацій [1].

Команда проекту – сукупність працівників, які здійснюють функції управління проектом і персоналом проекту.

Формуючи команду, проект-менеджер збирає разом групу людей, намагаючись об'єднати їх загальною метою та єдиними задачами. Новизна, унікальність, ризик і швидкоплинність – всі ці риси притаманні новому проекту, вони ж і визначають труднощі при формуванні команди. Створення команди для нового проекту ускладнено ще й тим, що ці люди не працювали разом, не мають загальних цінностей і норм, але мають працювати ефективно і синхронно.

За формою команда проекту відображає існуючу організаційну структуру управління проектом, розділення

функцій, обов'язків і відповідальності за рішення, що ухвалюються в процесі його реалізації. На верхньому рівні структури знаходиться менеджер проекту, а на нижніх – виконавці, відділи й фахівці, що відповідають за окремі функціональні сфери.

За змістом команда проекту є групою фахівців високої кваліфікації, які володіють знаннями і навичками, необхідними для ефективного досягнення цілей проекту.

Процес формування команди проекту зазвичай розглядають як утворення єдиного, цілісного колективу управлінців, здатного ефективно досягати мети проекту. Значення командної роботи по реалізації проекту визначається наявністю синергетичного ефекту від об'єднання групових зусиль, знань і вироблення групових управлінських рішень, тобто в досягненні «стану, при якому ціле більше, ніж сума його складових частин» [2].

Аналогічно життєвому циклу проекту команда проекту має свій життєвий цикл, в якому можна виділити п'ять основних стадій: формування, спрацювання, функціонування, реорганізація, розформування.

Необхідність команди проекту очевидна й обумовлена такими обставинами:

– проекти стають більш складними й комплексними, вони включають різноманітні види діяльності, і одна людина вже не в змозі здійснювати їх самостійно, потрібні помічники, профільні фахівці;

– давно визначена ефективність спільної творчості й обміну ідеями, що властиві роботі команди, де народжуються нові ідеї й обговорюються існуючі;

– дуже важливо, щоб у проекті були забезпечені різні ролі, як командні, так і функціональні, а це можливо тільки при наявності команди;

– для забезпечення успіху проекту необхідна наявність консолідованої відповідальності за нього, що й дозволяє здійснити команда, – у ній, коли щось не виходить у члена команди, інші надають підтримку й розділяють відповідальність

за результат;

– робота в проєкті вимагає ефективних і значущих результатів, що забезпечується синергетичним ефектом команди;

– ефективність роботи в проєкті і створення кінцевого результату забезпечується особливим мікрокліматом, який створюється у команді та атмосферою доброзичливості.

Отже, ефективна проєктна команда дозволить досягти очікуваних результатів та максимального позитивного ефекту.

Література:

1. Формування і розвиток проєктної команди [Електронний ресурс]. URL : https://www.oa.edu.ua/download/Lektsija_10.pdf.

2. Обиденнова Т.С., Дуднева Ю.Е., Васильєва М.О. Управління командою проєкту в сучасних умовах [Електронний ресурс]. URL : https://ev.nmu.org.ua/docs/2020/2/EV20202_168-174.pdf.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Тростяньський Євгеній Олександрович, студент 4 курсу,
спеціальності 073 «Менеджмент»

Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова.
Науковий керівник: к.т.н. *Козловська Світлана Григорівна*

Успішне функціонування підприємства у сучасних умовах господарювання визначається, насамперед, ефективною системою управління персоналом, що є однією із найважливіших інструментів реалізації основних функцій системного управління.

При цьому фірмі недостатньо просто найняти співробітників із високою кваліфікацією, потрібно також організувати їхню роботу таким чином, щоб вона приносила максимальний ефект. Тому вкрай важливо розробити таку стратегію управління персоналом, при якій фірма отримала найбільший прибуток. Саме стратегічне управління та

концепція управління персоналом можуть підвищити конкурентоспроможність підприємства, створити його додаткові цінності, сформувавши ефективне управління підприємством.

Під стратегією управління персоналом розуміється система довгострокових цілей управління персоналом, які визначаються ідеологією та загальними завданнями розвитку підприємства, а також вибір найефективніших шляхів їх досягнення. Стратегію управління персоналом можна розглядати як генеральний план дій підприємства у сфері кадрової діяльності, який визначає її форми та напрями, джерела та способи формування персоналу, щоб забезпечити досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Стратегія управління персоналом дозволяє пов'язати численні аспекти управління персоналом з метою оптимізації їхнього впливу на персонал підприємства, насамперед на трудову мотивацію працівників та їх освітньо-професійні характеристики.

Стратегія управління персоналом може залежати від головної стратегії організації та бути її елементом. Стратегічний підхід до управління персоналом передбачає передусім якісні зміни у сфері роботи з персоналом. Вони полягають у тому, що в рамках традиційних напрямів кадрової роботи все більшого значення набувають стратегічні аспекти. Поєднуючись зі стратегічними технологіями, планування потреби в персоналі, відбір, оцінка, навчання, які виступають як складові стратегії управління персоналом, набувають нової якості та єдиної цільової спрямованості на досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства.

Стратегічне управління персоналом – це система методів та засобів, які дозволяють [1]:

- аналізувати поточний стан підприємства;
- визначити пріоритетні напрями розвитку;
- планувати дії, необхідні для виконання нових завдань;
- розробити систему впливу на підлеглих;
- створити умови для ухвалення своєчасних та доцільних кадрових рішень;
- реалізувати потенціал співробітників до виконання

довгострокових цілей компанії.

Стратегія управління персоналом - це пріоритетні напрями дій, що розробляються керівництвом, сприяють досягненню довгострокових цілей зі створення високопрофесійного, відповідального та згуртованого колективу та враховують стратегічні завдання фірми, її ресурсні можливості.

Вона має допомагати фірмі протистояти конкурентам на ринку та ефективно використовувати свої сильні сторони у зовнішньому оточенні; розширювати її конкурентні переваги за рахунок створення умов розвитку та ефективного використання трудового потенціалу, формування кваліфікованого, компетентного персоналу; розкривати здібності робітників до творчого, інноваційного розвитку задля досягнення цілей фірми та його власних цілей.

Суб'єктом стратегічного управління персоналом виступає служба управління персоналом організації та залучені за видом діяльності вищі лінійні та функціональні керівники, об'єктом стратегічного управління персоналом є сукупний трудовий потенціал організації, динаміка його розвитку, структури та цільові взаємозв'язки, кадрова політика, а також технології та методи управління на засадах стратегічного управління персоналом.

Стратегічне управління персоналом підприємства формується з урахуванням стратегічних цілей розвитку, особливостями дії чинників зовнішнього середовища і тенденціями розвитку ринку праці, можливостями ресурсного забезпечення кадрових заходів. Цілі стратегічного управління персоналом, у свою чергу, впливають на реалізацію заходів кадрової політики підприємства [2].

Стратегія може охоплювати різні аспекти управління персоналом організації: удосконалення структури персоналу (за віком, категоріями, кваліфікацією та ін.), оптимізацію чисельності персоналу з урахуванням його динаміки, підвищення ефективності витрат на персонал, що включають оплату праці, винагороди, витрати на навчання та інші грошові витрати, розвиток персоналу (адаптацію, навчання, службове

просування), заходи соціального захисту, гарантій, соціального забезпечення (пенсійне, медичне, соціальне страхування, соціальні компенсації, соціально-культурне та побутове забезпечення та ін.), розвиток організаційної культури (норм, традицій, правил поведінки у колективі та інше), удосконалення системи управління персоналом організації (складу та змісту функцій, оргструктури, кадрового, інформаційного забезпечення та ін.).

Отже, стратегічне управління персоналом стає найважливішою передумовою формування успішного менеджменту в умовах існуючих вимог забезпечення розвитку підприємств.

Література

1. Что такое стратегия управления персоналом и зачем она нужна [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.hr-director.ru/article/66541-opredelyaem-strategiyu-upravleniya-personalom>.

2. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах сучасного розвитку ринку праці: монографія / І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Надьон та ін. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. 304 с.

КАДРОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Клименко Олександр Олександрович, студент 4 курсу,
спеціальності 073 «Менеджмент»

Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова.
Науковий керівник: к.т.н. *Козловська Світлана Григорівна*

Визначальну роль підвищення ефективності діяльності будь-якого підприємства сьогодні відіграє персонал, його досвід та кваліфікація. Саме персонал є тим визначальним інструментом, завдяки якому підприємству вдається досягати поставлених цілей і забезпечується безперебійна робота підприємства.

Важливим місцем у кадровій політиці на всіх етапах

діяльності підприємства є своєчасне виявлення потенційних і реальних загроз від співробітників. Враховуючи вагомість кадрової політики для підприємства, актуальним постає питання кадрової безпеки.

Кадрова безпека підприємства є безперервним процесом управління персоналом, спрямованим на запобігання зовнішнього та внутрішнього впливів на підприємство. Основними завданнями цього процесу є визначення реальної потреби в робочій силі та її відповідність вимогам підприємства [1].

Розголошення конфіденційної інформації завдає суттєвої економічної шкоди організації. Очевидно, що таємне збирання відомостей, інформації, розкрадання документів, що становлять комерційну, промислову, службову таємницю, організовується з метою завоювати ринок, заощадити на придбанні ноу-хау та інше.

Нерідко спостерігається ситуація, коли співробітник будь-якої організації, бажаючи отримувати більшу зарплату, пропонує свою кандидатуру фірмі-конкуренту і водночас обіцяє принести із собою бази даних старої організації. За неофіційними даними, від «промислового шпигунства» страждають близько 80% організацій.

Безпека власного персоналу – це одне з тих напрямів, що має бути забезпечене організацією насамперед.

Кадрова безпека є складовою підсистемою економічної безпеки підприємства. Об'єктом кадрової безпеки підприємства слід вважати негативні внутрішні ризики підприємства та загрози, пов'язані з діяльністю персоналу, а також зовнішні фактори, що знижують рівень кадрової безпеки.

Кадрова безпека підприємства – це процес, пов'язаний із запобіганням будь-якого негативного впливу на економічну безпеку компанії, за рахунок зниження чи ліквідації загроз та ризиків з боку персоналу. Оскільки в будь-якій компанії персонал первинний, то кадрова безпека серед інших елементів системи безпеки також первинна. Згідно зі статистичними даними, до вісімдесяти відсотків збитків підприємству завдають

саме його співробітники. Причому збитки від зловмисних дій персоналу становлять 5-10% від прибутку підприємства [2].

Кадрова безпека буде досягатися за умови найму висококваліфікованого та надійного персоналу. Виділяють три складові оцінки надійності персоналу:

- психофізіологічна надійність – визначається властивостями організму та психіки людини, що дозволяють працівникові безпомилково та впевнено виконувати свої трудові та службові функції, не наражаючи на ризик безпеки підприємства. Особливо важливим є збереження працездатності в умовах тривалих стресів, фізичних та психологічних навантажень.

- професійна надійність забезпечується рівнем знань, кваліфікації та досвіду, високими діловими якостями, розвиненою корпоративною професійною культурою.

- особистісна надійність – відданість співробітника своєї організації, його лояльність до організації з позиції оцінки властивих йому моральних якостей, соціального оточення та залежностей [3].

Для підвищення рівня загальної безпеки організації необхідно виділити два основних напрями у сфері кадрової безпеки, пов'язані з функціонуванням персоналу організації. Перший спрямований на охорону та поліпшення умов праці співробітників. Другий – підвищення лояльності персоналу до своєї організації.

Визначальним та початковим при формуванні системи забезпечення кадрової безпеки є стратегія кадрової безпеки організації, яка є сукупністю пріоритетних цілей та управлінських підходів, реалізація яких забезпечує захист організації від будь-яких загроз, пов'язаних із функціонуванням кадрового спрямування її діяльності. Ця стратегія є складовою корпоративної стратегії економічної безпеки і має враховуватися для формування стратегії управління людськими ресурсами організації.

Таким чином, забезпечення кадрової безпеки має бути пріоритетним завданням служб управління персоналом під час

реалізації функцій управління персоналом.

Література

1. Кадрова безпека в системі управління підприємством [Електронний ресурс]. Режим доступу: economyandsociety.in.ua.

2. Кадровая безопасность предприятия: понятие, виды, цели [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://crimea-news.net/blogi/biznes-rabota-dengi/item/6126-kadrovaya-bezopasnost-predpriyatiya-ponyatie-vidy-tseli.html>.

3. Кадровая безопасность как составляющая экономической безопасности организации [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://core.ac.uk/download/pdf/76001638.pdf>.

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ НАВИЧОК В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Чирва Олександр Олександрович, студент 1 курсу,
спеціальності 073 «Менеджмент»

Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова.

Науковий керівник: к.т.н., *Козловська Світлана Григорівна*
доцент кафедри менеджменту і адміністрування СУРА

Менеджер – людина, яка професійно здійснює функцію управління у ринковій системі відносин. Менеджер має розуміти природу управлінських процесів, вміти розподіляти відповідальність за рівнями управління, знати економіку та маркетинг, інформаційну технологію, вміти планувати й прогнозувати розвиток діяльності своєї фірми. Не менш важливо бути спеціалістом у відносинах з людьми: вміти будувати ці взаємовідносини з підлеглими, між фірмою та клієнтами, з іншими фірмами, вміти ухвалювати рішення в складних ситуаціях, які часто змінюються, чітко і дохідливо формулювати свої думки.

Перевірено, що успіх будь-якого підприємства залежить від бажання людей працювати, а також від їх взаємовідносин і вміння спілкуватися. Ці питання знаходяться в компетенції

психології. Менеджеру й керівнику будь-якого рівня потрібно володіти навиками практичної психології і вміння використовувати знання різних психологічних дисциплін в своїй практичній діяльності та різноманітних життєвих ситуаціях [1].

Як же виявити наявність здібностей у людини до певного виду діяльності? Практика є першим кроком психологічної та професійної адаптації менеджера до відповідної роботи.

Визначимо найважливіші якості менеджера, які впливають на управлінську діяльність:

1. Психологічні якості.
2. Здатність прояснити свої особисті цінності.
3. Здатність швидко та ефективно вирішувати проблеми.
4. Винахідливість та здатність гнучко реагувати на зміни ситуації.
5. Вміле використання людських ресурсів.
6. Здатність ефективно управляти собою та своїм часом.
7. Прагнення бути лідером, здатність до керівництва.
8. Прагнення успіху, честолюбство.

Щоб виховати в собі риси і якості, які впливають на ефективну управлінську роботу, менеджеру постійно і систематично потрібно працювати над собою. Цьому сприятиме розробка особистого плану саморозвитку. Особистий план розвитку має бути конкретним і реалістичним, він має враховувати всі здібності і вимагати від менеджера повної віддачі.

До важливих психологічних якостей працівника, які слід враховувати менеджеріві в побудові стратегії і тактики управління, належить темперамент [2].

Темперамент – це індивідуально-психологічна характеристика людини, яка виявляється в думці, напруженості, швидкості й урівноваженості перебігу її психологічних процесів. Знання темпераменту підлеглого необхідне менеджеріві для індивідуально-психологічного підходу до людини, розуміння її можливостей, правильної розстановки людей на ділянках роботи, вибору форми розпоряджень і вказівок. Втім, вирішальним для поведінки людини є не

темперамент, а характер. Під характером слід розуміти найбільш виражені психічні риси, що виявляють індивідуальні дії та поведінку людини.

Знати характер людини – означає знати суттєві властивості, типові для людини, які стійко виявляються з певною послідовністю у вчинках, ставленні до праці, до самого себе й до особистих цінностей. Знання характеру людини дає змогу передбачити, як вона діятиме в тих чи інших життєвих ситуаціях. Наприклад, знаючи чуйність свого товариша, ми впевнені, що в тяжку хвилину він нас підтримає, не відмовить у допомозі.

Є один метод який має знати кожний менеджер – це психологічна маніпуляція. Психологічна маніпуляція – різновид соціального впливу, який використовується для прихованого впливу в психіку людини для досягнення цілей, бажань, намірів, відносин або установок маніпулятора, які не збігаються з потребами цієї людини. Це приховане управління людьми та їх поведінкою.

Отже, ефект управління значно зростає й підвищується завдяки врахуванню й правильному використанню людського чинника у виробництві й управлінні. Людина насамперед починає відчувати себе як особистість, яка потрібна даній організації чи підприємству. Здійснити найкраще управління своїми підлеглими має менеджер, керівник з великої літери.

Література

1. Черненко К. Виховання управлінських навичок у майбутнього менеджера <http://www.srw.kspu.edu/?p=680>.

2. Особистість менеджера [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://studfile.net/preview/9288674/page:13/>.

ІННОВАЦІЇ У КОНТЕКСТІ НАУКОВОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Фаріончук Сергій Володимирович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Вирішенню проблеми формування стратегії інноваційного розвитку економіки, реалізація якої має забезпечити високий соціально-економічний рівень держави, сприяє підвищення якості і ефективності функціонування вітчизняного сектору генерації знань як фундаменту інноваційної економіки. З погляду на те, що у сучасних умовах браку чи взагалі відсутності додаткових вкладень праці та капіталу, надзвичайно важливим для України постає питання функціонування сектору генерації знань за рахунок коштів державного бюджету, проблема моніторингу і аналізу результативності науково-технічних робіт бюджетного фінансування є вкрай актуальною.

Україна представлена у декількох міжнародних рейтингах, які оцінюють її інноваційний потенціал, інноваційну спроможність та результативність інноваційної політики. Їх всебічну характеристику дають Глобальний індекс інновацій – ГІІ (the Global Innovation Index), Інноваційний індекс агентства Bloomberg – ІІВ (the Bloomberg Innovation Index), Зведений Інноваційний Індекс – ЗІІ (Summary Innovation Index – SII), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів – ГІКТ (The Global Talent Competitiveness Index), Світовий рейтинг конкурентоспроможності – СРК (the World Competitiveness Ranking), а також Індекс ефективності переходу до сталого розвитку – ІЕП (New Transitions Performance Index).

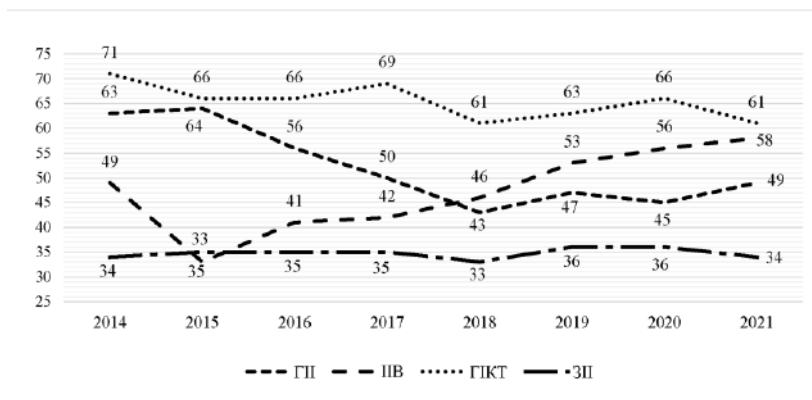

Рисунок 1. Рейтинги України за індексами інноваційної спроможності [1]

Україна демонструє добрі результати по таких важливих показниках ресурсів для інноваційної діяльності як рівень освіти та наявність скороченої, але все ще критичної маси державних науково-дослідних установ. Однак це не забезпечує диверсифікації у бік наукомістких товарів та послуг та, зрештою, сталого економічного зростання. З точки зору державної політики існує вузький погляд на інновації, за якого вони обмежуються науковими дослідженнями та високотехнологічними стартапами і взагалі не розглядаються як рушій сталого розвитку.

Ефективність суспільного розвитку України, в умовах євроінтеграції, вимагає побудови дієвого механізму впровадження та освоєння сучасних технологій, нових ринків, генерування знань та інтелектуального капіталу. Наслідки світової фінансової кризи інтенсифікували конкурентну боротьбу, й, відповідно, використання людських ресурсів та теоретичних знань.

Особливої уваги, у цьому аспекті, заслуговує оцінка динаміки становлення економіки знань, а саме інвестицій у знання. Експерти ОЕСР вимірюють інвестиції в знання: за витратами держави на вищу освіту, здійснення науково-

дослідних робіт та розробку програмного забезпечення [2].

Інвестування в знання в Україні, як і більшості розвинених країн, постійно зростає (табл. 1), але темпи приросту є доволі помірними. Зокрема, інвестиції в професійну та наукову діяльність у 2021 р. становили 49,13 млрд грн, у той час, як 2015 р. їхній розмір дорівнював 30,15 млрд грн. Проте у наукові дослідження було спрямовано 1,0 млрд грн, що майже трохи більше ніж 2015 рр.

Таблиця 1 – Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2015-2021 рр., млрд грн [2]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього	273,12	359,22	448,46	578,73	623,98	508,22	528,80
<i>Професійна, наукова та технічна діяльність</i>	30,15	50,48	64,24	66,10	59,13	50,68	49,13
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку, архітектури та інжинірингу, технічні випробування та дослідження	29,31	49,66	63,40	65,06	58,56	50,19	48,08
Наукові дослідження та розробки	0,79	0,78	0,77	0,98	0,55	0,46	1,00
Інша професійна, наукова та технічна діяльність	0,06	0,05	0,07	0,06	0,03	0,03	0,05

Поряд із капітальними інвестиціями, доцільно зазначити, що й обсяги витрат на наукових досліджень і розробок за видами робіт в Україні постійно зростають. Так, у 2017 р. загальний обсяг витрат на виконання НДР власними силами організацій становив 13,38 млрд грн (табл. 2), у тому числі витрати на придбання устаткування – 659,1 млн грн. Питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,45%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16%, у той час, як частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,056%.

І, не зважаючи, на загальну позитивну картину щодо збільшення фінансування питома вага видатків на науку й надалі продовжує скорочуватись (табл. 2). Так, 2015 р. видатки

становили 0,55% від ВВП (найвищий показник за період дослідження), 2020 – 0,41%.

Таблиця 2 – Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт, млрд грн[4]

	Витрати на виконання наукових досліджень і розробок - усього, млн.грн	У тому числі на виконання						Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП, %
		фундаментальних наукових досліджень		прикладних наукових досліджень		науково-технічних (експериментальних) розробок		
		млн. грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	млн. грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	
2015	11003,6	2460,2	22,4	1960,6	17,8	6582,8	59,8	0,55
2016	11530,7	2225,7	19,3	2561,2	22,2	6743,8	58,5	0,48
2017	13379,3	2924,5	21,9	3163,2	23,6	7291,6	54,5	0,45
2018	16773,7	3756,5	22,4	3568,3	21,3	9448,9	56,3	0,47
2019	17254,6	3740,4	21,7	3635,7	21,1	9878,5	57,2	0,43
2020	17022,4	4259,0	25,0	3971,4	23,3	8792,1	51,7	0,41

У 2020 р. 25,0% загального обсягу витрат були спрямовані на виконання фундаментальних наукових досліджень, які на 92,4% профінансовано за рахунок коштів бюджету. Частка витрат на виконання прикладних наукових досліджень становила 23,3%, які на 51,5% фінансувалися за рахунок коштів бюджету та 27,6% – за рахунок коштів організацій підприємницького сектору.[4]. Упродовж 2020 р. наукові дослідження й розробки в Україні виконували 963 організації, 45,8% з яких відносилися до державного сектору економіки, 39,0% – підприємницького, 15,2% – вищої освіти. Проте кількість виконавців скоротилась на 6,75% у порівнянні з 2016 р. (табл. 3).

Таблиця 3 – Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок за категоріями, осіб [4]

	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок - усього, осіб	У тому числі					
		дослідники		техніки		допоміжний персонал	
		осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок
2015	122504	90249	73,7	11178	9,1	21077	17,2
2016	97912	63694	65,1	10000	10,2	24218	24,7
2017	94274	59392	63,0	9144	9,7	25738	27,3
2018	88128	57630	65,4	8553	9,7	21945	24,9
2019	79262	51121	64,5	7470	9,4	20671	26,1
2020	78860	51427	65,2	7117	9,0	20316	25,8

На правовому рівні, уряд намагається виправити ситуацію. Так, Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначено, що: «держава застосовує фінансово-кредитні та податкові інструменти для створення економічно сприятливих умов для ефективного провадження наукової і науково-технічної діяльності відповідно до законодавства України, забезпечення до 2025 р. збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3 % ВВП – показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу» [5]. Проте, як свідчать дані рис. 2. ситуація не покращилась, а навпаки погіршилась і частка видатків на науку у ВВП продовжує скорочуватись.

З метою подолання негативної ситуації у науковій галузі доцільним, на нашу думку, є формування інституціонального

механізму на рівні держави, у тому числі на основі приватно-державного партнерства, а саме розробка моделей спільного фінансування та користування, які дозволять залучати ресурси недержавного сектора у виконання досліджень та спільно користуватися результатами наукової розробки. Також, збільшити інвестиції у наукові дослідження та розробки, а й відповідно й кількість дослідників, можна шляхом впровадження кошторисного фінансування наукових інститутів у структурі дослідницьких університетів, формування наукових центрів, створення центрів колективного користування науковим обладнанням, телекомунікаційними мережами тощо.

Отже, у сучасних реаліях, сталий розвиток економіки напряму залежить від стабільного формування, поширення й використання знання. Відповідний процес має відбуватись шляхом стимулювання розвитку людського капіталу: інтелектуальних здібностей, знань, професійних компетенцій, тощо, які у свою чергу впливають на ринок праці та рівень суспільного розвитку держави.

Література

1. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році: науковоаналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2022. 93 с
2. Science, Technology and Industry Scoreboard 2005. P.: OECD, 2005.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : статистичний збірник [Електронний ресурс]. К. : Державна служба статистики України URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Здійснення наукових досліджень і розробок у 2020 році [Електронний ресурс]. К. : Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Реформування наукової сфери як чинник переведення економіки України на інноваційну модель розвитку : Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/2118/>.

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ПРИЧИНА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Таран Марія Олександрівна, учениця 10 класу

Смілянського навчально-виховного комплексу

«Загальноосвітня школа I ступеня – гімназія імені В.Т. Сенатора»

Науковий керівник: вчитель географії та економіки *Кільчевська*

Ольга Вікторівна,

Смілянського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I ступеня – гімназія імені В.Т. Сенатора»

Демократизація суспільного життя після здобуття незалежності відкрила для громадян значно ширші можливості для виїзду за межі України. Проте набуття права на вільне пересування співпало у часі із глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя населення, зростанням безробіття, неповної зайнятості. В умовах відсутності розвинутих ринків капіталу і споживчих кредитів особи, які прагнули започаткувати власний бізнес, потребували стартового капіталу. Перехід до ринкової економіки створив новий споживчий попит на такі товари високої вартості як житло, автомобілі, побутову техніку та інше. Все це стимулювало трудову міграцію за кордон, яка наприкінці 1990-х рр. перетворилася на масове явище і джерело доходів для багатьох сімей.

Економічний розвиток країни має вирішальний вплив на потоки міграції. В сучасних умовах люди вимушені мігрувати з країн, що розвиваються в країни економічно розвинені. Переміщення виробництва з одних регіонів до інших пред'являє попит не тільки на робочу силу країни свого базування, а й на іноземну робочу силу, яка нерідко має певні переваги порівняно з національною.

Спад української економіки спричинив зростання рівня безробіття серед населення. В Україні через війну та окупацію багато людей втратили роботу. Як наслідок, у 2014 році зменшилась зайнятість населення і відповідно збільшився рівень безробіття, зокрема за рахунок різкого збільшення кількості

внутрішніх переселенців зі сходу в центральні регіони України та країни – сусіди України. Безробіття вважається, як важливий стимулятор працюючого населення, але водночас воно виступає і як велике суспільне зло. Всі економічно розвинені країни прикладають багато зусиль для подолання безробіття, але жодній з них ще не вдалося ліквідувати його повністю.

Головною причиною зростання безробіття стало падіння економіки та відповідне зниження фінансових результатів діяльності підприємств. Частина компаній збанкрутіла, а деякі, щоб запобігти витратам, почали знижувати рівень своїх витрат та оптимізувати штат працівників. Вивільнилася значна кількість кваліфікованих працівників, які почали шукати роботу в Україні та за її межами.

Вплив трудової міграції на ринок праці неоднозначний. З одного боку, це – чинник, який послаблює тиск на нього. За розрахунками фахівців Інституту демографії НАНУ, за відсутності трудових міграцій рівень безробіття в Україні був би в 1,6 раз вищим за фактичний. Водночас, в регіонах масового відпливу мігрантів навіть нині, в умовах ще неподоланої кризи, спостерігається нестача медичних та педагогічних працівників, будівельників, зварювальників, водіїв, фахівців нафтодобування тощо.

Економічний розвиток країни має вирішальний вплив на потоки міграції. В сучасних умовах люди вимушені мігрувати з країн, що розвиваються в країни економічно розвинені. Переміщення виробництва з одних регіонів до інших пред'являє попит не тільки на робочу силу країни свого базування, а й на іноземну робочу силу, яка нерідко має певні переваги порівняно з національною.

Досліджуючи причини міжнародної міграції робочої сили у світі, можна виокремити три основні причини – збройні конфлікти, стихійні лиха, високий рівень безробіття у країні. Країни зі стабільною економікою приваблюють малий і середній бізнес, а також іноземних інвесторів. Міграційні процеси припиняються, якщо економіка розвивається успішно, створюються робочі місця і можна знайти роботу.

Мною було проведено опитування учнів Смілянського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа – гімназія імені В.Т. Сенатора». Всім учням було поставлено ряд запитань на виявлення трудових мігрантів у сім'ях гімназистів. Проаналізувавши отримані результати можна зробити висновки, що більшість трудових мігрантів це чоловіки, які працюють за кордоном більше 10 років, жінки - до 5 років. Основні напрямки міграції чоловіків – Росія, Польща, Білорусь, Чехія, де вони працюють різноробочими на будівництві та виробництві. Для жінок основними напрямками є Польща, Італія, Португалія, Іспанія, де вони зайняті у сфері обслуговування і на виробництві. Особливо зацікавив той факт, що трудові мігранти, які перебувають в країні міграції більше 5 років не бажають повертатися на Батьківщину, і планують виїхати разом з сім'єю в ту країну, де працюють на постійне місце проживання. Всі трудові мігранти вирушають на пошуки роботи за кордоном мотивуючись тим, що в Смілі не має роботи, яка буде приносити дохід на достатньому рівні. І це не дивно, тому, що за даними управління статистики у Смілянській ОТГ кількість зареєстрованих безробітних на кінець листопада 2021р. становила 3038 осіб.

Потреба роботодавців у працівниках для заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених до служби зайнятості станом на 1 грудня 2021 р. 895 місць, але кількість безробітних на цей період становила 13380 осіб. За цими показниками ми бачимо, що кількість претендентів на 1 вакансію – 15 чоловік. Тому смілянам, яким не вдалося працевлаштуватися в місті Сміла, доводиться виїжджати у пошуках роботи.

Головним завданням для влади є створити стабільну економічну ситуацію, щоб Україна стала приваблива для іноземного капіталу, а українці, які працюють за кордоном могли реалізувати себе в Україні.

Головним завданням міста є збереження працюючих підприємств, створення нових робочих місць, гідної оплати праці, залучення коштів малого бізнесу і фінансування вже

існуючого. Перші кроки вже було зроблено. Смілянською міською радою було затверджено «Програму зайнятості населення м. Сміла на 2021-2023 роки» від 24.02.2021 року, з метою сприяння зайнятості населення, запобігання зростання безробіття, регулювання ринку праці в місті.

Література

1. Негативні фактори і вплив трудової міграції на громадян України та країни в цілому. [Електронний ресурс] - Режим доступу доресурсу: <https://vysh.gov.ua/negatyvni-factory-i-vplyv-trudovoyi-migratsiyi-na-gromadyan-ukrayiny-ta-krayiny-v-tsilomu/>

2. Білокудря А. В. Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні / А. В. Білокудря // Управління розвитком. – 2013. – №14 (154). – С. 42-45.

3. Рішенням Черкаської обласної ради від 11.09.2020 № 38-9/VII затверджена «Стратегія розвитку Черкаської області на період 2021 – 2027 роки» [Електронний ресурс] - Режим доступу доресурсу: <https://strategy2027-ck.gov.ua/>

4. Програма зайнятості населення м. Сміла на 2021 - 2023 роки [Електронний ресурс] - Режим доступу доресурсу: <https://smilrada.gov.ua/sites/default/files/9-21.doc>

СЕКЦІЯ 2.
ДЕРЖАВА ТА СУСПІЛЬСТВО**ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНА
ХАРАКТЕРИСТИКА**

Маринич Данило Валерійович, студент 3 курсу,
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Київський університет культури
Науковий керівник: к.ю.н. *Кузнецова Людмила Валерійвна*,
завідувачка кафедри публічного та приватного права
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова

Однією з головних ознак прав і свобод людини є їх природний характер. Права людини є соціально-історичним, а не біологічним або фізіологічним явищем, а це означає, що природний характер є ознакою прав людини у тому розумінні, що саме від народження люди вважаються рівними у своїй гідності та правах. Реалізація особистістю прав людини має своєю основною метою забезпечення свого нормального існування, розвитку, задоволення потреб, що сформувалися. Природний характер прав людини знаходить свій прояв у тому, що вони надаються від народження і їх виникнення не обумовлене волевиявленням якоїсь особи, в тому числі держави. Крім того, людина не може бути позбавлена її прав або свавільно обмежена в них.

У сучасному суспільстві, поділеному на соціальні групи, має місце ускладнення міжсуб'єктного спілкування, соціальних взаємозв'язків, що обумовлює актуалізацію правових засад соціальної організації, яка набуває рис особливої правової реальності. Так, до загальних положень конституційного устрою суспільства і держави Конституція України відносить те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, с.15]. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина є органічними складовими елементами юридичної

форми буття людини, її правової сутності, що виявляється у відносинах людини з іншими людьми, громадськими та політичними інститутами. Вони виражають правовий вимір існування особи в суспільстві, визначають і гарантують певну міру її свободи й відповідальності як учасника суспільних відносин.

Поняття прав і свобод людини і громадянина, безпосередньо пов'язане з гуманістичною сутністю і спрямованістю держави, є одним із центральних її понять. Права і свободи людини і громадянина - це правові можливості, необхідні для існування і розвитку особи, які визнаються невід'ємними, мають бути загальними і рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів. Права і свободи людини і громадянина окреслюють певну сферу автономного існування індивіда, його життєдіяльності як члена суспільства. Ці правові можливості мають розцінюватися як своєрідні юридичні блага, зміст яких полягає у встановленні і гарантуванні певних меж свободи або несвободи особи. Тому права і свободи людини і громадянина є органічною складовою, юридичною частиною особистості як соціальної характеристики людини, входять до її структури. Вони формуються історично в ході розвитку людської спільноти, і тому на кожному історичному етапі існує більша або менша сукупність прав і свобод. Тенденцією їх становлення як правового інституту є поступове, але невпинне розширення правового надбання людини і громадянина за рахунок включення до їх переліку нових можливостей. Права і свободи людини і громадянина є критерієм розвитку особи як суб'єкта права, показником правових можливостей людини, а тому й рівня її правової гідності [2, с.22].

Права і свободи людини і громадянина є невід'ємними, оскільки становлять складову частину особистості, є її правовим надбанням, а тому людина як соціальна істота, яка позбавлена прав, не тільки безправна у вузькому юридичному розумінні, але й не може бути особистістю, бо не має можливостей для задоволення своїх потреб та інтересів. А в державно-

організованому суспільстві правова характеристика особи покликана відігравати вирішальну роль, оскільки права і свободи людини і громадянина визначають найважливіші аспекти життєдіяльності людини у її відносинах з суспільством і державою.

Держава не дарує прав людині, а тому держава не може їх і відібрати. Держава, що порушує або обмежує права людини, має нести за це відповідальність. Цей принцип знайшов закріплення в Конституції України. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої їх незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56 Конституції України). Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ст. 55 Конституції України) [3]. Передусім права і свободи людини і громадянина є необхідними як елемент соціального буття людини, без чого вона не може існувати як суб'єкт суспільних відносин, бути соціально і юридично дієздатною, реалізувати свою життєву програму. Тому перелік конкретних прав людини охоплює створення умов для задовільного існування і розвитку особи.

Міжнародні стандарти у сфері гарантування прав людини, їх обсяг, закріплені в основних міжнародних документах про права людини: Загальній декларації прав людини 1948 року, Міжнародних пактах про економічні, соціальні і культурні права і про громадянські і політичні права 1966 року та інших виконують роль взірця, до якого повинні прагнути всі народи і держави. Міжнародні стандарти з прав людини є підставою для міждержавного співробітництва з питань їх забезпечення і захисту, діяльності спеціальних міжнародних органів, що спостерігають за дотриманням і захистом прав людини, найважливішими з яких є Комітет ООН з прав людини та Європейський суд з прав людини. Слід особливо наголосити і на тому, що за умов юрисдикції міжнародного законодавства та міжнаціональних інституцій по захисту прав та свобод людини,

насамперед Європейського суду з прав людини, індивіди набувають нового для себе статусу, стають своєрідними суб'єктами міжнародного права[4, с.145].

Права людини і права громадянина є близькими поняттями, в ідеалі мають збігатися, оскільки: здійснення прав людини визначається переважно його забезпеченістю з боку держави; громадянство - основний канал, яким здійснюються права людини. Основоположні права і свободи людини - правові можливості, тобто міра свободи особи, здатні забезпечити її розвиток у конкретні-історичних умовах, що закріплені як міжнародні стандарти, загальні і рівні для всіх людей і гарантовані законами держави як невідчужувані [5, с.48].

Таким чином, права та свободи людини сформовані внаслідок чисельних історичних передумов, що розвинули психологічну потребу людини вільно використовувати свої можливості міркувати, виражати думки, займатися творчістю, самовиражатися, працювати. Місце, що посідають права людини в усіх сферах життя суспільства, більшою мірою визначається рівнем соціально-економічного розвитку країни, історичними традиціями та законодавчим регулюванням, особливостями менталітету громадян та культурою, у тому числі й політичною.

Література

1. Головатий С. Верховенство права: монографія: Київ: Фенікс, 2006. 174 с.
2. Грабильников А. Проблеми прав людини в сучасному суспільстві: монографія. Київ: Думка, 2015. 169с.
3. Конституція України: Конституція, від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show /254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник. Київ: Артєк, 2016. 264 с.
5. Проблеми теорії права і конституціоналізму / упоряд О. В. Петришин, С. В. Шевчук, О. Р. Дашковська, А.А. Когут. Харків: Право, 2018. 272 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПРОГРЕС ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Мучичко Кароліна Юрївна, студентка 5 курсу,
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Львівського національного університету

Науковий керівник: канд. політ. наук, *Подвірна Наталія
Степанівна*, доцент кафедри економіки та публічного управління

Сучасний складний етап державотворення в Україні вимагає модернізації публічного управління як діяльності, яка повинна забезпечити ефективне функціонування системи управління (регіональне та місцеве самоврядування державних неурядових організацій та інше самоврядування громадянського суспільства), для того щоб реалізувати державну політику в різних сферах суспільного життя. Тому в контексті сучасних цивілізаційних викликів та загроз у подальшому державному прогресі країни істотно підвищується важливість об'єктивного, науково обґрунтованого аналізу публічного управління.

Одне з першочергових завдань на сучасному етапі розвитку України - стратегічне визначення перспективних напрямків реформування державного управління відповідно до європейських і світових стандартів. Хоча впродовж останніх двох десятиліть в структурах українського державного управління і відбувались складні та суперечливі процеси формування та розвитку та подолати громіздку неефективну та непрозору радянську успадковану адміністративно-командну систему так і не вдалося.

Сьогодні можна констатувати, що існуюча сфера публічного управління в Україні ускладнюється надмірною політизацією та "ручним контролем" великої армії бюрократії та чиновництва. Представники державної номенклатури намагаються здійснювати владу, керуючись власними інтересами або інтересами партії, через яку вони отримали позицію. Зрозуміло, що в таких умовах не може бути й мови ні про яке «системне, цілісне й ефективне державне, а тим більше

публічне, управління» [1]. Ті ж причини роблять неможливим створення ефективної сучасної системи державного управління і перешкоджають розвитку сталої формації державного управління.

Позиція українських науковців щодо складності та особливостей "конституції інтегрованої системи державного управління", яка в даний час переживає складну адміністративно-політичну реформу, видається обґрунтованою. Отже, насамперед, є суттєві втрати людських ресурсів державної служби внаслідок об'єктивних та суб'єктивних факторів, що створило проблему наступності в управлінні майже на всіх рівнях. По-друге, загрозливе зниження компетентності та моральних якостей державних службовців. По-третє, збереження майже всіх корупційних схем у державних органах, заснованих на переслідуванні особистої вигоди. По-четверте, щодо формування системи управління, яка прагне до самостійності в суспільстві, нав'язування стереотипів щодо управління через адміністративний ресурс зменшення громадського контролю за діяльністю уряду. По-п'яте, щодо політичних та адміністративних реформ, що тривають з середини 90-х років і які ще досі не вирішили проблему адаптації бюрократії до демократичних змін [2 с. 70]. Все це пояснює відсутність донедавна всеохоплюючої програми стратегічних національних пріоритетів розвитку держави, яку періодично оголошували владні установи в Україні.

Водночас багато політологічних концепцій і теорій, присвячених вивченню явища бюрократії, вказують на цілком природні недоліки та проблеми у функціонуванні державного апарату, яких неможливо уникнути чи ефективно запобігти їх поширенню. Тому вважається, що в більшості країн не існує досконалої системи державного управління чи ідеальної моделі державного апарату, яка б повністю відповідала потребам суспільства та окремих громадян. У той же час у багатьох країнах наприкінці ХХ століття було проведено своєрідний огляд ефективності системи державного управління та проведені відповідні реформи, в процесі яких на перший план

висунулось два важливі завдання:

- зменшити витрати на утримання державного апарату;
- підвищити ефективність та якість його результатів

Нагальні потреби українського державного управління сьогодні також лежать на рівні вищезазначених питань. Однак варто додати передбачувані ризики, з якими, найімовірніше, зіткнеться Україна найближчим часом:

- нестабільні політичні зміни, що відбулися за останній рік і будуть тривати через процеси люстрації та «очищення влади», яких вимагає українське суспільство;
- відсутність кваліфікованих менеджерів з належним рівнем професійної компетентності;
- стан війни та наслідки загрози втрати своєї території;
- переорієнтація і без того невизначеної економіки країни на військові потреби;
- викорінення сильної складової корупції, яка пронизує майже всі гілки політичної влади в силових структурах економічної та соціальної сфери;
- імплементація європейського законодавства в законодавчу сферу України або його концептуальне «перезавантаження» тощо.

Важливо підкреслити, що саме публічне управління є найефективнішим способом здійснення політичної влади в державі. Це, в свою чергу, створює публічно-адміністративні відносини між органами управління (державна, парламент, президент, уряд тощо), які мають повноваження та відповідальність за управлінням та суб'єктом управління (громадяни, суспільство), які зобов'язані реагувати на дії легітимного суб'єкта.

Як результат, ми усвідомлюємо, що цілі політики, що відповідають викликам часу, можуть бути досягнуті, з одного боку, шляхом обчислення правильної статистики у публічному (державному) урядовому полі, з іншого боку - завдяки волі та спеціальній кваліфікації керівництва глави нації. Під час соціального перевороту в точці роздвоєння тактичні помилки лідерів або політиків можуть коштувати державі майбутнього.

Література

1. Кіщенко Д. І. Публічне управління в Україні: становлення за європейськими стандартами / Д. І. Кіщенко, О. В. Долгальова. URL: http://mns2013.3dn.ru/publ/sekcija_1/publichne_upravlinnja_v_ukrajini_stanovlennja_za_evropejskimi_standartami/2-1-0-2. (дата звернення 27.11.2020р.)

2. Луцький І. М. Актуальні проблеми організаційно-правових засад управління складних адміністративних систем на практиці європейського досвіду та України / І. М. Луцький, А. І. Луцький, О. М. Каленюк // *Економіка і держава*. – 2009. – № 3. – С. 69–71.

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ ЗМІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

Клочун Владислава Вадимівна, студентка 5 курсу,
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
ЛНУ імені Івана Франка

Науковий керівник: *Подвірна Наталія Степанівна*, доцент
кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом
ЛНУ імені Івана Франка

Розглядається роль медіа в умовах війни та воєнних конфліктів. Аналізується вплив ЗМІ на громадську думку та населення. Висвітлюються позитивні та негативні аспекти комунікації ЗМІ в період воєнних дій.

На даному етапі засоби масової інформації є невід'ємною частиною комунікації в умовах війни та воєнних конфліктів. В ході загострення воєнних дій інформація перетворюється на зброю, а робота з нею стає фактично самостійною повноцінною зброєю нападу і захисту. Актуальність даного дослідження полягає в тому, що вивчення впливу ЗМІ дасть можливість сформувати уявлення про методи сучасних ЗМІ на конфліктні процеси, виявлення основних факторів впливу, налагодження механізмів захисту громадян.

Мета дослідження - на основі аналізу різноманітних джерел

виявити місце та роль засобів масової інформації в населення в умовах воєнних дій та війни.

Відомо, що ЗМІ формують думку аудиторії про будь-яке явище та його наслідки, дають можливість перетворити невеликий конфлікт у велике протистояння або, навпаки, швидко усунути серйозну проблему. Сам перебіг конфлікту багато в чому залежить від ставлення ЗМІ до події, їх упередженості та чесності. Тому все більшої актуальності набуває дослідження ролі ЗМІ під час воєнних конфліктів. Наприклад, в умовах війни РФ проти Української держави медіа можуть як сприяти забезпеченню інформаційної безпеки, так й відігравати негативну роль у цьому процесі.

Нині ЗМІ мають величезний вплив на свідомість і вчинки людини. З одного боку, ЗМІ публікують інформацію, що викликає зацікавленість аудиторії. З іншого – маніпулюють, грають на почуттях, формують громадську думку, будучи головним засобом зміни масової свідомості. Вплив на свідомість людей відбувається не під час безпосереднього контакту, а через засоби масової інформації, які створюють ілюзію об'єктивної подачі відомостей і тому мають високий ступінь переконливості. Отже, роль ЗМІ може мати як позитивний так і негативний вплив на громадську думку (табл.1) [2, с. 88].

Вплив ЗМІ у умовах війни залежить від кількох факторів:

1. Кількість і характер цільової аудиторії ;
2. вплив окремих ЗМІ на суспільно-політичну сферу;
3. загальний рівень розвитку суспільної свідомості та громадянського суспільства.

«Поширюючи ті чи інші повідомлення та матеріали, ЗМІ створюють певну громадську думку, настрій, формуючи погляди і поведінку окремих особистостей, соціальних груп, а у підсумку – всього суспільства. Іншими словами, повідомляючи своїм читачам, слухачам або глядачам певну інформацію, ЗМІ викликають у них певні почуття, відповідно до яких у людей формуються й певні моделі поведінки. Враховуючи, що споживачем масової інформації є практично кожна людина, схожі процеси подібним чином можна сформулювати у всього

суспільства загалом або у переважної його частини»[3].

Таблиця 1 - Роль медіа в забезпеченні інформаційної безпеки під час ведення війни чи активних бойових дій

Засоби масової інформації можуть:	
Позитивні аспекти	Негативні аспекти
надавати об'єктивну та неупереджену інформацію, що ґрунтується на фактах з достовірних джерел, наприклад офіційний сайт Президента.	Недоречне та нічим не обґрунтоване розсіювання паніки серед населення.
Поширювати протилежні адекватні відповіді на пропагандистську інформацію, захищаючи населення від маніпуляційних впливів з боку зовнішніх суб'єктів (держави-агресора, терористичних тощо).	Поширювати недостовірну або відверто неправдиву інформацію.
Виконувати роль альтернативного щодо держави джерела інформації, забезпечувати демократичну стабільність в інформаційному просторі, не допускаючи домінування офіційних державних джерел.	Розпалювати ворожнечу та недовіру до державних структур.
Захистити населення від деморалізації, поширювати національні і загальнолюдські цінності.	Бути інструментом поширення пропаганди.

В окремих випадках в умовах війни ЗМІ залишаються чи не єдиним джерелом комунікації з населенням, а тому мають відповідальність перед ними. Висвітлення подій під час воєнних дій зобов'язує журналістів:

1. відповідально ставитися до підготовки матеріалів;
2. розуміти прагнення всіх сторін конфлікту;
3. зрозуміти сутність конфлікту;
4. чесно висвітлювати події;
5. висвітлювати передумови та причини конфліктів [1, с.65].

Отже, на сучасному етапі роль комунікації ЗМІ в умовах війни та воєнних конфліктів не можна переоцінити. Засоби масової інформації можуть слугувати інструментом ведення інформаційної війни або гарантом забезпечення захисту

стабільності та достовірності інформаційного простору. Журналісти та працівники медіа-простору повинні розуміти свою відповідальність перед населенням і при висвітленні воєнних подій надавати громадськості більш повну та об'єктивну інформацію.

Література

1. Буромецький М. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації. *Компанія ВАІТЕ*. 2016. с. 118. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf>.
2. Діка Ольга. Інформаційна війна. Сучасні тенденції веб-комунікації. URL: <http://webstyletalk.net/node/97>.
3. Компанцева Л. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій. *Вістка*. 2022. с. 278.

ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ ЯК ЧАСТИНА СЬОГОДЕННЯ

Шевченко Наталія Сергіївна, студентка 3 курсу,
спеціальності 081 «Право»

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
Науковий керівник: к.ю.н. *Кузнецова Людмила Валеріївна*,
завідувачка кафедри публічного та приватного права
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова

В даний час ми маємо дуже багато небезпечних явищ, які спрямовані проти суспільства. Одне з них є терористичний акт. Дана тема актуальна оскільки на даний час наше життя зустрічає все більше таких небезпечних актів проти нас з вами не тільки на території нашої країни, а й по всьому світу.

Для початку ми з'ясуємо поняття та причини виникнення даної проблеми.

У законі про кримінальну відповідальність зазначається що терористичний акт – це застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи

настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на ухвалення рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою. Як зазначає Кримінальний кодекс України серед найбільш розповсюджених причин тероризму це залякування населення як приклад наведемо захоплення заручників у Луцьку.

Наступною причиною є політичні мотиви відомим прикладом є сіоністський тероризм – акти насильницьких дій чинених євреями з політичних і релігійних мотивів заснованих як правило на юдейському релігійному фундаменталізмі цей приклад вказує на те що тероризм є не тільки в нашій країні а й в низці інших країн які потерпають відданої проблеми. У цей час акти єврейського тероризму спрямовані проти осіб, що сповідують іслам або юдаїзм.

Також причинами можуть бути помста, користолоубство, або причини пов'язані з психічно хворих людей. Як приклад Захоплення заручників у Суходільську збиття Іл-76 у Луганську та збиття Мі-8 у Слов'янську.

Якщо взяти нещодавні випадки тероризму то прикладом є події в Парижі, що змусили згадати схожі за масштабами дії **терористів**. Пізно ввечері 13 листопада в столиці Франції **терористи вчинили криваву атаку** у шести місцях, вбивши щонайменше 127 осіб. Вибухові пристрої спрацювали поблизу стадіону "Стад де Франс", де відбувався товариський матч між збірними Франції та Німеччини. Там пролунали три вибухи. Також якщо взяти територію нашої країни то в нас теж зустрічаються зухвалі терористичні акти проти суспільства прикладом цього може бути протистояння в Одесі 2 травня 2014 року .

На нашу думку єдиним шляхом покарання осіб, які вчинили дане кримінальне правопорушення це ввести жорстокіші міри покарання для злочинців. Також наша держава зобов'язана посилити покарання для осіб, які посприяли або є причетними до зазначеного виду злочину.

Якщо підвести підсумок то ми спостерігаємо, що з кожним роком терористичні акти стають все жорстокіші і небезпечніші із використанням найсучаснішої техніки, зброї, засобів зв'язку. Найвірогіднішими цілями терористичних атак є місця масового перебування людей та об'єкти підвищеної безпеки, які внаслідок підриву призводять до значної кількості людських жертв і можуть створити додаткову загрозу для суспільства

В Україні до об'єктів, що є цілями терористів належать атомні електростанції, транспортні вузли (зокрема аеропорти, залізничні станції), магістральні трубопроводи, військові склади, арсенали, промислові підприємства. Під час військового стану в країні ми спостерігаємо, що саме зазначені об'єкти страждають від атаки окупантів.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України, від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Найкривавіші теракти за останні 15 років [Текст]. URL: <https://tsn.ua/svit/naykrivavishi-terakti-za-ostanni-15-rokiv-infografika-534000.html>

ПРАВОВА ДЕРЖАВА І СУСПІЛЬСТВО – НЕВІДДІЛЬНІ ОДИН ВІД ОДНОГО. ДЕРЖАВА ПОВИННА СПРИЯТИ СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ

Кравчута Дарина Андріївна, студентка 1 курсу
спеціальність 081 «Право»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: кафедра філологічних наук, *Леонova Н. В.*,
доцент кафедри МВСГД

Правова держава і суспільство – два невід’ємних поняття. Без суспільства не може утворитися держава. Без державної допомоги не зможе розкинутися та нормально існувати суспільство.

Один з підходів, що допомагає зрозуміти сучасну державу і шляхи її розвитку, заснований на аналізі відносин, які складаються усередині і поза її межами. Насамперед відносин в системі «влада-суспільство-громадянин». У цьому підході особлива роль належить концепції правової держави.

Правова держава – тип держави, в якому функціонує режим конституційного правління. Існує розвинута правова система та ефективна судова влада. Реальний поділ влади і дієвий соціальний контроль політики і влади. Правова держава – держава, яка відповідає демократичному устрою політичної системи. В якій вся система відносин «влада-суспільство-громадянин» побудована і функціонує на основі принципів, цінностей і норм права.

Пошук світової громадської думки (Дж. Локк, Ш.Л. Монтеск’є, Ім. Кант) і практики найбільш розумного державно-політичного устрою зумовив найважливіші положення правової основи державності. Сучасна концепція правової держави визнає головними такі принципи її формування:

верховенство права (право як мета, інтерес, стимул вчинків і дій);

забезпечення прав і свобод людини, громадянина;

організація державної влади на основі принципу поділу влади, підпорядкованості влади праву;

правова форма взаємовідносин (взаємність прав та обов'язків) індивіда, суспільства і держави.

Формування правової держави може відбуватися тільки одночасно на трьох рівнях: державному, громадському, особистому. Громадянське суспільство як термін все частіше вживається з початком процесу демократизації. Хоча не припиняються дискусії з приводу його змісту. Єдиного уніфікованого визначення громадянського суспільства поки що немає. Кожне з чисельних визначень розкриває будь-яку одну чи кілька рис даного явища. Тому вони доповнюють (а часом і виключають) одне одного. Труднощі створення універсального визначення полягає в тому, що громадянське суспільство як цілісність не є щось раз і назавжди дане. Воно еволюціонує і його теоретичне осмислення передбачає вироблення конкретно-часової і конкретно-країнознавчої форми.

Громадянське суспільство як суспільне явище – різноманітний феномен – вимагає комплексного системного підходу до його усвідомлення.

В якості узагальнюючого поняття можна представити громадянське суспільство як систему життєдіяльності суспільства. Автономну по відношенню до державної влади, яка має приватні (індивідуальні, групові, корпоративні) інтереси громадян, регулює і захищає ці приватні інтереси. Громадянське суспільство і держава «приречені» на постійну взаємодію, вони невіддільні один від одного. Роль громадянського суспільства у тому й полягає, що воно руйнує монополію на владу державних діячів. Врівноважує державну владу з владою приватних осіб і незалежних організацій. Громадянське суспільство ніхто спеціально не створює, воно розвивається самостійно, але за активною участю громадян. Роль демократичної держави, її політична та педагогічна діяльність проявляються в функціонуванні та розвитку громадянського суспільства. Держава може заперечувати і знищувати (так і відбувається при тоталітаризмі) цивільне суспільство, обмежувати його

життєдіяльність (при авторитаризмі) або створювати сприятливе політичне середовище (при демократії).

Суспільству необхідна інтегруюча ідея, що об'єднує цінності. Така ідея виношується і опрацьовується самим суспільством. Але щоб вона реально «запрацювала», необхідно державно-правове закріплення її на рівні стратегії, державної політики. Демократична держава повинна допомогти громадянському суспільству «піднятися на ноги», створити умови для його розвитку. Допомога означає гарантію прав людини на свободу власної самоорганізації, на свою унікальність. Правова держава покликана забезпечити арсенал засобів безпосередньої демократії. Таких як самоврядування, референдуми, народні ініціативи. Однак держава обмежується тільки тим, що формує вільне громадянське суспільство.

Нарешті, держава може в критичних ситуаціях забезпечити правову можливість актів громадянської непокори з метою попередження стихійних революційних вибухів. Таким чином, за своєю природою демократична, правова держава і суспільство не можуть бути відчужені один від одного. Тим більш протистояти одне одному. У суспільстві і державі присутні незамінні фактори суспільного розвитку. Важливо їх погоджувати, об'єднувати і ефективно використовувати.

Громадянське суспільство, з одного боку, може і повинно звужувати сферу діяльності державних органів. З іншого – брати на себе частину соціальних проблем, тим самим допомагаючи державі знімати або хоча б послаблювати соціальну, фінансову, економічну напруженість в країні.

Література

1. <https://com1.org.ua/pravova-derzhava-i-suspilstvo/>

СЕКЦІЯ 3.
МОЛОДІЖНІ ДОСЛІДЖЕННЯ**АНАЛІЗ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ У
ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

Шевченко Максим Сергійович, студент 3 курсу,
спеціальності 081 «Право»

Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова
Науковий керівник: к.ю.н., *Кузнецова Людмила Валерійвна*
завідувачка кафедри публічного та приватного права
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова

Указом президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року по всій території України введено військовий стан у зв'язку зі збройною агресією з боку Російської Федерації. З цього часу в країні почалися значущі зміни, зокрема і в кримінально-правовому законодавстві. За час військового стану до Кримінального кодексу України було внесено 14 змін згідно законів. У своїй основі ці зміни торкнулися військових злочинів, а також злочинів проти основ національної безпеки України.

Перші зміни в КК України внеслися згідно Закону України № 2108-IX від 03.03.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», у якому, зокрема, додано статтю 111¹ «Колабораційна діяльність» [2], що визначає протиправним публічне заперечення збройної агресії проти України, публічні заклики громадянином України до підтримки рішень або дій держави-агресора, співпрацю з окупаційним урядом. Згідно Закону України № 2113-IX від 03.03.2022 від 03.03.2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» посилюється відповідальність за диверсію та державну зраду у період військового стану або збройного конфлікту, а саме: позбавлення волі на строк 15 років або довічне позбавлення волі, з обов'язковою конфіскацією майна.

Також забороняється амністія щодо осіб що вчинили державну зраду та диверсію.

Встановлено кримінальну відповідальність за розпалювання регіональної ворожнечі за Законом України № 2110-IX від 03.03.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» [2]. Також за цим Законом розділ XIX доповнюється статтею 435¹ «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю» і статтею 436² «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників».

Законом України № 2117-IX від 03.03.2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» доповнюється словами "чи в умовах воєнного або надзвичайного стану", що адаптує кримінальні злочини проти власності до умов війни та встановлює більш жорсткі санкції за вчинення цих злочинів. Відповідно до вимог Закону України № 2114-IX від 03.03.2022 «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» цивільні особи не несуть кримінальної відповідальності за застосування вогнепальної зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, якщо така зброя застосована відповідно до вимог даного закону [3].

Законом України № 2124-IX від 15.03.2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» КК України доповнено статтею 43¹ «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України», якою виключається кримінальна відповідальність за відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, якщо це заподіяло шкоду життю або здоров'ю особи, яка здійснює таку агресію, або заподіяло шкоду

правоохоронюваним інтересам [4].

Згідно Закону України № 2160-IX від 24.03.2022 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану» КК України доповнено статтею 114² «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану», за якою встановлюється санкція у вигляді позбавлення волі від трьох до п'яти років за основним складом. За Законом України № 2198-IX від 14.04.2022 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» карається пособництво державі-агресору шляхом доповнення КК статтею 111², що карається позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Відповідно до Закону України № 2472-IX від 28.07.2022 «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених» КК доповнюється нормою щодо звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого за статтею 84¹ КК. Згідно цієї

норми звільняється від відбування покарання засуджених, стосовно якого уповноваженим органом прийнято рішення про його передачу для обміну як військовополоненого та яким надано письмову згоду на проведення такого обміну [5].

Отже, вище наведено не всі, а лише основні зміни до КК України, що вступили в силу під час військового стану, пов'язаного зі збройною агресією Російської Федерації проти України. Наведені зміни у кримінальний кодекс були необхідною мірою реагування на виклики військового часу. В кримінальний кодекс України вже було внесено 14 змін з початку збройної агресії Російської Федерації, ще один законопроект №7688 знаходиться на розгляді Верховної Ради України, і в подальшому, на мою думку, ще будуть вноситись зміни до КК, які будуть своєчасним реагуванням на виклики військового часу.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України, від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 13.11.2022).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон України, від 03.03.2022 № 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2110-20> (дата звернення: 14.11.2022).

3. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України, від 03.03.2022 № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2114-20> (дата звернення: 14.11.2022).

4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану: Закон України, від 15.03.2022 № 2124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2124-20> (дата звернення: 14.11.2022).

5. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених: Закону України, від 28.07.2022 № 2472-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2472-20> (дата звернення: 14.11.2022).

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МОЛОДІ

Пузиренко Крістіна Олегівна, студентка 1 курсу,
спеціальності 081 «Право»
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: *Леонова Наталія Валеріївна*

Ключові слова: суспільство, розвиток, процес, зміна життя молоді, цінності, уподобання

Сучасне українське суспільство переживає важливий і складний етап свого розвитку. Як би ми не оцінювали соціально-політичні процеси, що відбуваються в Україні. Публічність і альтернативність думок створюють ситуацію, коли в окремо взятої особистості виникає світоглядна потреба в усвідомленні власного погляду на речі, у ціннісній рефлексії над своєю громадянською позицією. Толерантність, необхідність пошуку діалогу, зрозуміла в широкому значенні слова комунікація поступово стають домінантами цивілізаційного розвитку, де все більшу роль і значення в суспільному житті відіграє готовність вислухати іншого, зрозуміти резони та спосіб його аргументації. Багато в чому зрозуміти цей складний процес соціокультурної трансформації допомагає феномен молодіжної культури, де в концентрованому вигляді можна спостерігати й аналізувати процеси формування якісно нових ціннісних орієнтирів.

Добре відомо, що в найбільш вираженій формі потреба в ціннісній рефлексії переживається людиною в молодому віці, коли процес самосвідомості набуває форми глибоко особистого, екзистенціального пошуку свого місця у світі. При цьому важливо підкреслити, що цей екзистенціальний пошук демонструє суперечливе ставлення до ціннісної свідомості. Йдеться про протиріччя, які молодіжна культура демонструє з усією очевидністю як свого роду неминучість на шляху до особистісно й суспільно розвинених форм існування. Співіснування полюсів молодіжної культури (викриття будь-яких форм регулятивності людського життя як прояв

насильства - з одного боку, а з іншого боку - затвердження репресивно-ідеологічних цінностей, що контролюють і цілком програмують поведінку) дозволяє уявити й аналізувати ціннісну свідомість у неприпинній динаміці переходу від одного стану до іншого.

Мета дослідження є – виявлення основних проблем соціального становища та розвитку молоді України, її цінностей та уподобань, аналіз ефективних механізмів і шляхів створення сприятливих умов для молоді на ринку праці.

Майже 47 % молодих людей вказують, що вони не відчують змін для молоді після створення спроможних громад, понад 35 % вважають, що місцева влада не враховує їхню думку при ухваленні рішень.

Важливо, що 52 % молодих людей готові особисто долучатися до ініціатив у громаді. І це дуже важливий показник, що молодь хоче змінювати своє життя. Що стосується ефективності молодіжної політики, то молодь переважно поінформована про молодіжні обміни премії та інші відзнаки від держави та органів місцевого самоврядування для молоді та щодо участі в учнівському і студентському самоврядуванні. Більше, ніж кожен десятий не лише знав, але й брав участь в учнівському і студентському самоврядуванні. Головне це молодь у віці 14-19 років.

Найменш поінформованими (чули, знають або були учасниками) про всі ініціативи та програми держави та органів місцевого самоврядування щодо молоді є молодь у віці 30-34 роки, а найбільше в основному молодь у віці 14-19 років.

Коли говорять, що послуги в різних сферах повинні бути сприятливими (або дружніми) для молоді, це означає не лише їхню доступність. Ідеться насамперед про те, що вони повинні відображати інтереси молоді, враховувати важливість окремих осіб та громадських груп, які формують вибір молоді. Вони також повинні заохочувати молодь користуватися цими послугами повторно і не боятися попросити допомоги. Розробляючи та впроваджуючи сприятливі для молоді послуги, варто дивитися на них з перспективи різних груп молоді,

зокрема представників маргіналізованих категорій, щоб побачити ситуацію та оцінити потреби з точки зору молоді, а не дорослої людини.

Молодь сприймає та має можливість використовувати свої ресурси і прагнення для прийняття рішень або впливу на власні рішення стосовно свого життя та встановлення власних цілей, а також діяти відповідно до цих рішень для досягнення бажаних результатів.

Безпечні простори, які відповідають потребам молоді, включаючи фізичну інфраструктуру та психологічну безпеку. Простір може бути визначений різними способами, зокрема віртуальний. Багатьом громадам не вистачає простору для збирання молоді, але емоційно безпечний простір має критично важливе значення для навчання. Сукупність різних ідей, думок, поглядів знань і вчинків. Це також стосується молодих людей, які беруть на себе провідну роль у власній освіті та розвитку громади, ставлячи питання, висловлюючи свої потреби та формулюючи власні думки.

Молодь запрошена як джерело змін для власного позитивного розвитку та позитивного розвитку відповідних громад. Внесок і залучення молоді можуть мати різні форми й передбачати залучення молоді до служіння громаді, розвиток молодіжного лідерства та можливості для залучення молоді до прийняття рішень на різних рівнях державного управління. Змістовне залучення молоді потребує оцінки владних структур, які перешкоджають тому, щоб молоді люди ставали експертами щодо власних потреб і пріоритетів, а також нарощували свої лідерські здібності й підтримували зусилля щодо впровадження соціальних змін для подолання наявних перешкод.

Індивідуальні й колективні дії, спрямовані на виявлення та вирішення питань, що становлять суспільний інтерес. Громадянська участь і розширення можливостей стосуються ситуації, коли кожний громадянин має засоби для активної участі у суспільному житті, зокрема в політичних процесах. Недискримінаційний і комплексний підхід до розвитку, який гарантує, що всі громадяни, включно з тими, які стикаються зі

стигмою та несправедливістю, а отже, можуть мати обмежений доступ до переваг, правового захисту або соціальної участі в державі, повністю залучені й можуть брати активну участь та отримувати переваги від процесів і діяльності в галузі розвитку.

Отже, у висновку можна зрозуміти, що ми виявили основні проблеми соціального становища та розвитку молоді України, її цінностей та уподобань, аналіз ефективних механізмів і шляхів створення сприятливих умов для молоді на ринку праці.

Література:

1. https://training.eo.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/PYD_layout_17-Dec-2021_FINAL_WEB.pdf
2. https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/rezylt/molod2021.pdf
3. <https://decentralization.gov.ua/youth>

УПРАВЛІННЯ СТРЕСОМ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Кравченко Аліна Володимирівна, студентка 2 курсу,
спеціальності 073 «Менеджмент»

Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова.

Науковий керівник: к.т.н., *Козловська Світлана Григорівна*

доцент кафедри менеджменту і адміністрування СУРА

Стрес став типовим явищем, що супроводжує людину в створених нею самою умовах життя. У стані стресу суттєво знижується працездатність, погіршується здоров'я, збільшується ймовірність прийняття хибних рішень, провокуються конфліктні ситуації. Стрес істотно впливає і на ефективність професійної діяльності людини. Виявлення впливу стресу на ефективність діяльності організації та вміння управляти стресом зумовлюють актуальність цієї теми.

Стрес – це стан організму, що характеризується емоційною та фізичною напругою, викликаною впливом різних несприятливих факторів. Поняття стрес має на увазі ситуацію, що викликає потребу в адаптації організму.

Головні прояви стресу – це тривога, неспокій. Людина постійно стресує, часто без адекватної причини, «з дрібниць». З'являється швидка стомлюваність, порушення сну (неспокійний сон, раннє пробудження до будильника, сонливість вдень), дратівливість.

Стрес порушує діяльність людини, її поведінку, призводить до різноманітних психоемоційних порушень (тривожність, депресія, неврози, емоційна нестійкість, занепад настрою, або, навпаки, перезбудження, гнів, порушення пам'яті, безсоння, підвищена стомлюваність та ін.).

Розрізняють два основні види стресорів: фізіологічні та психологічні. До перших з них належать: надмірне фізичне навантаження, висока або низька температура, больові відчуття тощо. Другий вид включає інформаційний дефіцит чи перевантаження, монотонність діяльності, негативні емоції та інше. У загальному сенсі стрес можна охарактеризувати, як ситуацію, коли вимоги, які пред'являються до трудової діяльності, перевищують можливості персоналу.

Стрес може чинити на персонал як позитивний (мобілізує вплив), так і негативний вплив, аж до повної дезорганізації його діяльності.

Позитивний стрес зумовлений позитивними емоціями: утвердження на нову довгоочікувану роль, підвищення по кар'єрній сходинці. Негативний стрес зумовлений негативними емоціями, як на роботі так і вдома [1].

Тому оптимізація організаційної поведінки в менеджменті має передбачати як комплекс заходів, що запобігають причинам виникнення стресу, так і дії, що призводять до періодичного прояву стресових ситуацій слабкої інтенсивності.

У системі управління організацією часто проявляються недоліки, що призводять до стресових ситуацій, які в менеджменті прийнято поєднувати поняттям «організаційні фактори стресу». Розглянемо найпоширеніші варіанти їх прояву.

Перевантаження працівника, і як наслідок такі реакції, що послідовно проявляються: занепокоєння, фрустрація, почуття безнадійності, очікування втрат.

Недовантаження працівника, що має два варіанти основних реакцій: при підвищеній індивідуальній схильності до ризику працівника – «відчуття відсидки», нудьга; спроба знайти себе у новому виді діяльності; виконання непотрібних системі управління процесів, які знімають почуття нудьги; страх контролю; покарання; при середній та зниженій індивідуальній схильності до ризику виникають фрустрація, занепокоєння щодо свого становища у робочій групі, відчуття власної недооцінки з боку керівників.

Конфлікт ролей, тобто пред'явлення суперечливих вимог до працівника. Наприклад, менеджер вимагає від працівника одночасне виконання декількох завдань. Причинами виникнення конфлікту ролей найчастіше є такі помилки в управлінні організаційною поведінкою:

- встановлення неправильних оціночних показників трудової діяльності (працівник одночасно стимулюється за швидкість та якість обслуговування);

- порушення принципу єдиноначальності;

- відмінність між нормами поведінки працівника та робочої групи. Основними реакціями, що виникають як наслідок конфлікту ролей, є спроби поєднати несумісне, фальсифікація звіту про трудову діяльність, страх викриття;

- невизначеність ролей, тобто працівник не знає чітко, що від нього вимагає менеджер або за якою системою оцінюють його дії. Основними реакціями тут є спроби запобігти вчинкам менеджера, негативне ставлення до цієї ситуації менеджера, страх покарання;

- нецікава робота, яка викликає негативні емоції. Основними реакціями від такого явища будуть переживання невдачі;

- надцікава робота, тобто робота, що викликає дуже інтенсивні позитивні емоції у вигляді таких основних реакцій: відсутність адекватної відповіді працівника на перешкоди у роботі, збій;

- погані фізичні умови діяльності (температура, освітлення, шум тощо). Стан дистресу при цьому досягається внаслідок

швидкої втомлюваності;

- інші організаційні фактори стресу: підвищена відповідальність працівника за відсутності відповідних прав та повноважень, погана якість інформаційного забезпечення трудової діяльності, несумісність особистісних якостей індивідуума та характеру роботи та ін.

Розвиток технологій, інновацій в роботі також додають приводів для стресу. Працівник не в змозі впоратися і швидко навчитися працювати з новою технікою, оновленими програмами або за новою системою, яку нав'язують керівництвом [2].

Управління стресом в організації належить до головних управлінських проблем у сучасній світовій практиці. Стрес негативно позначається на продуктивності праці, і як наслідок, зростає плинність кадрів та рівень дисциплінарних порушень.

Організаційний стрес призводить до серйозних витрат. Тому сучасний управлінець має повністю розуміти всю небезпеку стресу, вміти розглянути стресовий стан у працівника, знати причини стресу, скласти ефективні програми профілактики стресу на роботі, використовуючи сучасні та базові методики.

Література

1. Гончар М. Ф., Білик Ю. В. Особливості управління у стресових ситуаціях. Стрес-менеджмент на підприємстві [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2017/27_2/22.pdf.

2. Стрес на робочому місці, управління стресом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/stres-na-robochomu-misci-upravlinnya-stresom-do-vsivnitnogo-dnya-okhoroni-praci.html>.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛІНГУ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ

Лісова Зореслава-Ольга Василівна, магістрантка
групи мСОУМА-12 факультету філології і журналістики
Тернопільського національного педагогічного університету
ім. В. Гнатюка

Науковий керівник: к. пед. н., доцент *Сеньовська Надія
Леонідівна*, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти ТНПУ
ім. В. Гнатюка

У сучасному світі дедалі активніше входить у словесний вжиток поняття булінгу. Новомодне слово стало популярним у різних сферах людського життя, поширене як у робочих відносинах, так і в особистому просторі. Найчастіше булінг застосовуємо до модернізованого освітнього середовища, де за останні роки він став особливо актуальним.

Булінг – агресивна і вкрай неприємна поведінка однієї дитини або групи дітей щодо іншої дитини, яка супроводжується постійним фізичним та психологічним впливом [2]. Український відповідник цього терміна – «цькування». Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу» трактує булінг як «діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1].

До характеристик булінгу відносять «систематичність; нерівність фізичних, психологічних і соціальних можливостей, які лежать в основі стосунків між жертвою й агресором, тобто агресор займає вище становище, ніж його жертва; взаємостосунки переслідувача й жертви; емоційне приниження,

образа почуттів людини, що призводить до виключення її з групи» [3].

Швидке поширення булінгу в навчальних закладах змушує звернутись до першопричин поширення такого типу поведінки серед певної категорії школярів. Серед причин булінгу в колективі вчені виділяють наступні: боротьба за лідерство; зіткнення різних субкультур, цінностей, поглядів і невміння толерантно ставитися до них; агресивність і віктимність; наявність у дитини психічних і фізичних вад; заздрість; відсутність предметного дозвілля тощо [4].

В освітньому середовищі діють дві форми булінгу, які можуть реалізовуватися в шкільних осередках як окремо, так і у взаємозв'язку. Розрізняють фізичне (умисні удари, стусани, побої, нанесення інших тілесних ушкоджень, сексуальний булінг, хепіслепінг) та психологічне (вербальний булінг, образливі жести або дії, залякування, ізоляція, активне неприйняття, ігнорування, вимагання, пошкодження та інші дії з майном, кібербулінг тощо) цькування [3].

Для того, аби вивчити як булінг «живе» та «проявляє себе» у закладі загальної середньої освіти, доцільно провести дослідження не лише серед учнів, але й серед їхніх батьків та учителів. Одним із найпоширеніших варіантів емпіричного дослідження є анкетування. Варто розробити анкету у Google-формі, передбачивши запитання різного формату (із вибором однієї відповіді, декількох варіантів або вписування власної думки).

Анкета для учнів повинна передбачати такі стандартні блоки:

- 1) розуміння слів «насильство», «булінг», «цькування», їхнє трактування;
- 2) присутність / відсутність булінгу в закладі освіти, конкретні приклади;
- 3) хто є агресором, а хто жертвою;
- 4) озвучені й неявні причини цькування;
- 5) реакція педагогів та батьків.

Кожен блок може бути представлений неоднаковою

кількістю запитань різного формату.

Анкету для педагогів варто скласти із таких блоків запитань:

- 1) ставлення до насильства й цькування в середовищі школярів;
- 2) ознаки / характеристики булінгу;
- 3) присутність / відсутність насильства у закладі освіти, конкретні приклади;
- 4) хто є агресором, а хто жертвою;
- 5) які заходи проводяться у закладі загальної середньої освіти з протидії булінгу.

Анкета для батьків має містити такі стандартні блоки:

- 1) розуміння слів «насильство», «булінг», «цькування», їхнє трактування;
- 2) присутність / відсутність булінгу дітей в закладі освіти, конкретні приклади;
- 3) власна позиція й дії стосовно виявлених / можливих випадків цькування в закладі освіти;
- 4) інформація про реакцію педагогів;
- 5) хто відповідальний за протидію булінгу в середовищі школярів.

Як було зазначено вище, кожен блок може бути представлений неоднаковою кількістю запитань різного формату.

Частіше всього отримані відповіді будуть характеризуватися неоднозначністю, що пояснюється фактом участі різновікових категорій учасників освітнього процесу, а також батьків, які не завжди мають відповідні знання стосовно досліджуваного явища. Водночас, таке емпіричне дослідження корисно проводити періодично, навіть якщо у закладі освіти не спостерігається явних ознак цькування серед школярів. Адже попередити булінг – легко, важче – його зупинити.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу: Закон України № 2657-VIII 18 грудня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>

2. Ролінський В. І. Соціально-педагогічні умови профілактики насильства щодо підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». К., 2005. 20 с.

3. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 1 (302) : Серія «Педагогічні науки». С. 169–173.

4. Система захисту дітей від жорстокого поводження : навч.-метод. посіб. / Л. Волинець, Т. Дорошок, М. Євсюкова та ін. ; [ред. : К. Левченко, І. Трубавіна] ; Держ. соц. служба для сім'ї, дітей та молоді. Міжнар. жіночий правозахисн. центр «Ла Страда Україна». К. : Держсоцслужба, 2005. 395 с.

АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ ТРЕНІНГУ ЯК ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Наумович Яна Ярославівна, магістрантка групи мСОУМ-11
факультету філології і журналістики

Тернопільського національного педагогічного університету
ім. В. Гнатюка

Науковий керівник: к. пед. н., доцент *Сеньовська Надія
Леонідівна*, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
ТНПУ ім. В. Гнатюка

Для підвищення ефективності діяльності особистості доцільно приділяти увагу її мотивації, умінню поставити цілі, сформованості процесів самоорганізації, саморегуляції, самоаналізу, самоконтролю, а також розвитку особистісних якостей. Усі ці навички та вміння можна розвинути й вдосконалити у межах освітньої діяльності з дітьми та молоддю. І однією із провідних форм роботи в цьому контексті є тренінг.

Слово «тренінг» походить від англійського «to train», що означає «навчати, тренувати, дресирувати». Це поняття виникло у XIX ст. в медицині як різновид психотерапії. У XX ст. тренінги набули поширення в професійній освіті (як форма навчання) та практичній психології (як інструмент розвитку

людини).

Тренінг досліджували Г. Паркер, Р. Коропп, С. Бішоп, Д. Тейлор, Р. Баклі, Д. Кейлл, Ф. Бурнард, Л. Рай, Е. Крістофер, Л. Сміт. Вони розробили спеціальні тренінги, що націлені на конкретні завдання, переважно на досягнення успіху в бізнесі. Українські вчені (С. Занюк, В. Лефтеров, Л. Мороз, О. Чуйко, С. Яковенко, В. Барко) зосереджували увагу на різних аспектах та проблемах тренінгу.

«Тренінг – це одночасно і цікавий процес пізнання себе та інших, і спілкування, і ефективна форма опанування знань, інструмент для формування умінь і навичок, форма розширення досвіду» [3, с.107].

У контексті освітньої сфери це поняття трактується як форма інтерактивного навчання, метою якого є розвиток міжособистісної та професійної поведінки. Тренінг у педагогіці – це цікавий процес пізнання себе та інших, ефективна форма опанування знань, інструмент для формування умінь і навичок. «Як правило, учасники в захваті від тренінгових методів, тому що ці методи роблять процес навчання цікавим, не обтяжливим» [2, с.2].

Тривалість тренінгу для школярів може бути різною: від 20 хвилин до кількох годин. Це залежить від багатьох чинників, зокрема, від теми та мети, індивідуальних потреб учасників, методів і засобів, рівня кваліфікації тренерів. При виборі мети тренінгу як форми виховної роботи здебільшого керуються наступними підставами:

1) як саме проведення цих занять сприятиме розвитку ініціативи й самостійності учнів у вирішенні своїх життєвих проблем, прагнення до пізнання себе і оточуючих людей;

2) наскільки успішно тренінг допоможе усунути недоліки компетентності в спілкуванні (невмінням вислухати і зрозуміти іншого, нездатністю поставити себе на його місце, спотвореними уявленнями один про одного і про причини своїх труднощів у спілкуванні з оточуючими, в тому числі близькими людьми);

3) чи сформуються конкретні практичні уміння (які школярі

зможуть використовувати в міжособистісних стосунках, під час самооцінки та самопрезентації, планування майбутнього, навчання тощо).

Якщо розглядати тренінг саме як форму виховної роботи, можна виокремити чітку структуру, на яку можна орієнтуватися при його підготовці й аналізі. Будь-яке тренінгове заняття для учнів, незважаючи на різновид та мету проведення, містить три складові: вступ, основну частину, завершальну частину. Кожна з них має своє смислове та емоційне навантаження та складається з відповідних вправ.

Вступна частина. Привітання, знайомство, інформування про тему, мету, завдання, зміст і кінцевий результат тренінгу, оголошення правил роботи. Знайомство учасників може здійснюватись у формі гри, або за класичним варіантом, але форма гри допомагає зняти психологічне напруження та скутість.

Аналізуючи цей фрагмент тренінгу як форми виховної роботи, варто звернути увагу на рівень цілеспрямованості й невимушеності.

Основна частина. В цій частині наявні практичні вправи, які були заплановані до опрацювання з використанням інтерактивних методів навчання. Головне завдання – робота над собою в умовах постійної взаємодії всіх учасників тренінгу. Використання інтерактивних методів передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових, ділових ігор та спільне вирішення проблем. «Для розкриття змісту теми насамперед варто використовувати активні та інтерактивні методи, експертні оцінки та консультації, практичні приклади та досвід, рекомендації щодо вирішення проблем. Зміст основної частини має бути якомога тісніше пов'язаний з сьогоденням, процесами та явищами, що відбуваються в найближчому соціальному середовищі учасників, викликати у них інтерес» [1, с.37].

Таким чином, при аналізі цього фрагменту тренінгу як форми виховної роботи доцільно врахувати наскільки якісно реалізуються мета і завдання у вправах, на різноманітність

останніх.

Завершальна частина. Підсумки, відповіді на запитання, оцінка досягнення цілей тренінгу. Оцінка відбувається в колі за допомогою зворотного зв'язку. Існують такі форми і методи оцінки тренінгу: 1) шерінг – полягає у отриманні зворотному зв'язку від учасників протягом тренінгу; 2) дебрифінг – підсумкове обговорення вправ і підбиття результатів; 3) анкетування по завершенні тренінгу; 4) анкетування через визначений термін для вивчення того, як застосовуються отримані знання, вміння та навички [1, с.38].

Аналізуючи цей фрагмент тренінгу як форми виховної роботи, корисно зважити на якість зворотного зв'язку й загальний емоційний стан учасників.

Безсумнівною перевагою тренінгових занять є те, що під час них кожен учень має можливість відчувати турботу та увагу інших, він може довіритися та розраховувати на їхню допомогу. Це підвищує якість формування умінь та навичок, а також допомагає знаходити позитивне у людях та світі навколо. Відповідно, тренінги допомагають підліткам і старшокласникам у майбутньому активно та повноцінно жити в соціумі. Важливим завданням занять є сприяння у розумінні й вираженні власного «Я».

Важливо, щоб учасники тренінгу чітко розуміли чим зумовлений вибір теми і мети заняття, а також яких конкретних результатів їм очікувати. Тут основним є не форма, а зміст, що має: давати відповідь на реальні потреби і проблеми школярів, незалежно від того, яких саме сфер освітнього процесу (виховання, навчання, розвитку) вони стосуються. Головне, щоб основна увага була приділена практичним вправам. Якщо без пояснень не обійтися, розповідати варто мінімум, краще надати інформацію в паперовому чи електронному вигляді.

Література

1. Карпенко Є. Організація тренінгу спілкування з дітьми різного віку: метод. матеріали до практичних занять / Євген Карпенко. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. с. 145.

2. Методика проведення тренінгів: метод. матеріали /Департамен. культури і туризму Харк. облдержадмін., Харк. обл. універс. наук. б-ка; ред.-уклад. Н. М. Грачова. Х.: ХОУНБ, 2013. 18 с.

3. Мільчевська Г. С., Ель Хатрі Г., Малютіна Н. О. Тренінгова робота в умовах закладів освіти та у громаді. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Випуск № 69, Т. 1. 2020. С. 106-110. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_1/23.pdf

ГОСТРІ ЛЕЙКОЗИ. ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ДІАГНОСТИКА

Лебединська А.П., студентка 6 курсу
факультету біології та лісового господарства ВНУ ім. Лесі
Українки

Мотузок О.П., доцент кафедри фізіології людини та тварини

Гемобластози посідають ведуче місце у структурі онкологічних захворювань у дітей і складають приблизно 30 % всіх злویкісних новоутворень дитячого віку. [1, 3]. На гостру лімфобластну лейкемію (ГЛЛ) перепадає 80 %, на гостру мієлобластну лейкемію (ГМЛ) – 15–20 %. Хронічна мієлобластна лейкемія у дітей зустрічається з частотою 3–5 %.

Розповсюдженість лейкемії в світі – 3,2–4,4 випадки на 100 000 дитячого населення. В цілому ці цифри залишаються стабільними протягом останніх років. Звертає на себе увагу той факт, що пік частоти ГМЛ перепадає на перший рік життя, а захворюваність ГЛЛ в 6-7 разів вище між 3-м та 4-м роками життя ніж в інші

вікові періоди. Розповсюдженість лімфогранулематозу в світі – 5–6 випадки на 100 000 дитячого населення, а неходжкінські лімфоми в 10 випадках [2].

У дослідженні взяли участь 10 дітей з підозрою на гостру форму лейкозу. Для діагностики було виконано ряд необхідних лабораторних досліджень, таких як: загальний аналіз крові, біохімічний аналіз крові, підрахунок мієлограми. В результаті виконання загального аналізу крові було виявлено, що 80% дітей мали значно підвищений показник кількості лейкоцитів на літр крові, а у 20% досліджуваних кількість лейкоцитів входила в межі норми і не викликала жодної підозри щодо захворювання.

Натомість, що стосувалось рівня гемоглобіну в крові, то у 10% досліджуваних він був вище норми, 20% пацієнтів мали нормальний рівень, а у 70% дітей рівень гемоглобіну був значно нижчим від нижньої межі норми.

Що стосується аналізу крові на коагуляційні показники, то в усіх дітей спостерігалось різке зниження кількості фібриногену та альбуміну. У біохімічному аналізі крові було виявлено

наступні зміни: у 60% пацієнтів був високий рівень сечовини, білірубіну, сечової кислоти, АСТ (фермент, що бере участь в обміні незамінних амінокислот), ЛДГ (фермент для розщеплення глюкози і утворення молочної кислоти).

Найбільш показовим у діагностиці гострого лейкозу не лише в дитячому віці, а й в цілому є підрахунок мієлограми. Результати проведення цього аналізу свідчили про наявність різних форм гострого лейкозу. У 60% пацієнтів було виявлене тотальне ураження кісткового мозку бластними клітинами, у

іншої частини пацієнтів ураження бластами було близько 50%. Подальше диференціювання лейкозів здійснювала референс-лабораторія.

Отже, оцінюючи результати вищезгаданих обстежень можна зробити висновок, що у кожного пацієнта початок ініціального періоду захворювання проходить індивідуально. Найбільш видимими є анемічні прояви, часто спостерігається підвищення рівня лейкоцитів. Найбільш розповсюдженою формою гострого лейкозу у дитячому віці у Волинській області є гострий лімфобластний лейкоз (близько 80%), 15% припадає на гострий мієлобластний лейкоз, інші – недиференційовані варіанти, що спостерігаються вкрай рідко.

Література

1. Базарнова М.А. (ред.) Руководство по клинической лабораторной диагностике, Часть 2. Киев: Вища школа, 1982. – 176 с.
2. Fenaux P., Mufti J., Hellstrom–Lindberg E. Azacitidine prolongs overall survival compared with conventional care regimens in elderly patients with low bone marrow blast count acute myeloid leukemia // J Clin Oncol. – 2010.– 28(4). – P. 562–569.
3. 16. Леонова Е.В. Патологическая физиология системы крови: Учеб. пособие /Е.В. Леонова, А.В. Чантурия, Ф.И. Висмонт. 2-е изд., испр. и доп. – Минск: Высш. шк..., 2013. – 144 с.

СЕКЦІЯ 4. **ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ**

ПЕРЕВАГИ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Козак Олексій Ігорович, студент 3 курсу
спеціальності 123 "Комп'ютерна інженерія"
КНУ імені Тараса Шевченка

Запуск інтернет-магазину – чудовий спосіб розпочати свою справу з мінімальними ризиками.

Створення інтернет-магазину – це ідеальний варіант, для того, щоб розвинути власний бренд та отримати набагато більше прибутку. Хоча витрати для створення інтернет-магазину будуть значно менші, ніж для фізичного магазину. Для роботи інтернет-магазину не потрібно платити за оренду чи купувати приміщення. Немає необхідності для встановлення камер відеонагляду та оплати комунальних платежів. Враховуючи те, що в інтернет-магазині не працює багато людей, відповідно витрати на заробітну плату для працівників будуть менші.

Багато плюсів розвитку інтернет-магазину в соціальних мережах очевидні, але перерахуємо його основні переваги для підприємця:

1. Величезна аудиторія. Людей, які користуються соціальними мережами з кожним роком стає все більше. Наприклад, тільки в Україні налічується 15,6 мільйонів користувачів Facebook.

2. Безкоштовне створення сторінки. Для створення інтернет-магазину в Facebook або Instagram досить мати тільки власний акаунт. З нього можна відкрити публічну сторінку для заповнення товарами і новинами.

3. Чітке таргетування реклами. Це особлива перевага соцмереж. Більшість користувачів добровільно залишає про себе величезну кількість корисної інформації, завдяки якій можна таргетуватись на цільову аудиторію. Старт рекламної

кампанії можливий навіть з \$5!

4. Залучення друзів. Друзі – це основа кожної соцмережі. Плюсом є те, що першою аудиторією вашого магазину стануть ваші друзі і знайомі, яких можна запросити на сторінку магазину. Тим не менш, не потрібно забувати, що цільова аудиторія набагато більша. Тому не потрібно зупинятися на досягнутому, створювати цікавий контент і проводити рекламні кампанії.

5. Економія грошей на технічній підтримці. На відміну від самостійних інтернет-магазинів (навіть тих, які працюють на загальній CMS), для технічної підтримки сторінки в Facebook або Instagram не потрібно виділяти окремий бюджет. Єдині 2 статті витрат: рекламний бюджет і, якщо контентом буде займатися окремий фахівець, – витрати на SMM.

Для ефективної діяльності Інтернет-магазинів фахівці рекомендують: використовувати якісні зображення; враховувати інтереси аудиторії; завантажувати фото продукції в оптимальний час для перегляду публікацій; використовувати правильні хештеги; експериментувати з фільтрами; демонструвати застосування товару; спілкуватися з користувачами; проводити конкурси; аналізувати інформацію й робити відповідні висновки [1].

Отже, оцінюючи переваги створення інтернет-магазину в соціальних мережах, варто відзначити, що для початку бізнесу – це хороша можливість перевірити попит на товар, оцінити всі можливі ризики і налагодити систему логістики. Невисокий поріг входу дозволяє практично будь-якому користувачеві Facebook або Instagram, відкрити свою невеличку справу.

Література

1. Як використовувати Instagram для просування бізнесу. URL : <https://lemarbet.com/ua/razvitieinternet-magazina/kak-ispolzovat-instagram-dlyaprodvizheniya-biznesa/> (дата звернення: 07.11.2022).

2. Ішук С. Інтернет-комунікації: інформаційний зміст та ігровий характер / Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету [Електронний ресурс]. URL: <file:///C:/Users/Dasha/Desktop/%D0%A1%D0%95%D0%A1%D0%86%D0%AF/%D0%94%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC/2199-6367-1-PB.pdf>

3. Дмитришин Ю. Сервіси для вдосконалення та розвитку маркетингових комунікацій в соціальній мережі Instagram [Електронний ресурс] / Ю. Дмитришин, О. Марковець // Інформація, комунікація, суспільство 2020 : матеріали 9-ї Міжнародної наукової конференції ІКС-2020 – Львів – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/52717/2/2020_Dmitrishin_Iu-Servisy_dlia_vdoskonalennia_43-44.pdf

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ, ЯК ЗРУЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ

Шугайло Сандріна Сергіївна

International Language Academy of Canada

Соціальна мережа – це об'єднання великої кількості людей в інтернеті, що мають на меті спілкуватися між собою, розміщувати фото та інформацію, знаходити та слухати музику, залишати коментарі та повідомлення, дивитися відео. На сьогодні уявити своє життя без цього всього неможливо. Канали соцмереж – це вже не просто спосіб спілкування. На платформах користувачі ведуть сторінки, щоб проявити власну позицію. Вони активно коментують публікації, висловлюють думку щодо всього, що відбувається у світі.

Наразі, у особи, у якої не має акаунту в будь-якій соціальній мережі, є мотив вважатися відірваною від світу. Тому що люди настільки проникли в цю віртуальну реальність, що соціальні мережі стали навіть для когось і самим життям.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну змінило інформаційні уподобання населення країни: на зміну телевізору, як способу отримати найактуальніших новин, прийшов інтернет, а точніше, соцмережі.

Війна призвело до того, що багато українців почали використовувати соцмережі як джерело інформації. Найпопулярнішим для цього виявився Telegram – його обирало 66% користувачів. Друге та третє місце за інформативністю

зайняли YouTube (61%) та Facebook (58%).

Telegram це один із найбільш зручних способів отримання новин про наявну ситуацію: з'явилося безліч новинних Telegram-каналів, а також власні урядові канали, які були впроваджені для інформування населення. Згідно зі статистикою більша половина користувачів Телеграм має вищу освіту або навчається. Найчастіше вони працюють в сфері ІТ, мають виробничі спеціальності або трудяться в області маркетингу та PR. Тут же можна в один клік підписатися на канал, повідомлення від якого ти, по-перше, точно не пропустиш, по-друге, зможеш прочитати інфо тоді, коли тобі буде зручно. Так само легко й відписатися від каналу, який став тобі нецікавим. Його основна мета – спілкування між користувачами та можливість оперативно повідомити про свіжі новини або якісь зміни в графіку.

Соцмережа Facebook найбільше підходить для вирішення бізнес-завдань. У цій соціальній мережі існує широкий функціонал, який користувач може використовувати для власних цілей. Тут знаходиться велика кількість компаній, а саме 65 мільйонів і близько 7 мільйонів рекламодавців, які активно займаються просуванням товарів та послуг, і це надає Facebook надійність. З такою великою аудиторією за масштабом зрозуміло, що більшість прибутку Facebook надходить від реклами. Плюс до всього, більше 90 % доходів від реклами в цій соцмережі надходять через гаджети. Тут можна налаштовувати таргетовану рекламу на потрібну цільову аудиторію, створювати своє коло підписників та розсилати їм листи на e-mail, заохочуючи їх придбати чи то товар, чи то послугу.

YouTube – одна з знаменитих соціальних мереж серед користувачів інтернету, які щодня і щохвилини дивляться мільярд відео. В цій соціальній мережі є можливість створити свій канал і просувати бренд, або купувати рекламу на інших каналах (у блогерів, відомих людей), щоб збільшити охоплення сайту товарів чи послуг, які продаються. У 2023 YouTube буде продовжувати набирати популярність, та стане повноцінним майданчиком для просування. YouTube став пропонувати

авторам відеороликів використовувати їх програмне забезпечення для відмітки і відстежування продуктів, які вони рекламують та просувають. Bloomberg повідомляє, що корпорація Google прагне додати в YouTube функцію онлайн-магазину. В найближчий час товар, який баче користувач на відео в YouTube, можна буде замовити та купити онлайн на цьому відео-сервісі [2].

Маркетинг в соціальних мережах не прив'язується до якоїсь певної соцмережі. Можна обрати будь-яку, але важливо, щоб вона мала велику потенційну аудиторію. Наприклад, якщо продукція направлена на країни Європи і США, то зручніше застосовувати Facebook, Twitter або Instagram. У Америці і Канаді широко відомою мережею є й Google +. Якщо ідеться про східноєвропейські країни, то користувачі надають перевагу Instagram і Facebook [1].

Отже, соціальні мережі є надзвичайно актуальними в наш час. Вони набули великої популярності у користувачів інтернету, перш за все, для приватного спілкування. Але з часом стало зрозумілим, що за допомогою соціальних мереж можна створювати свої бізнес-проекти, розвивати та заробляти на них. Головне в цьому процесі визначитися зі своєю спеціалізацією та об'єднати це зі своїми знаннями та вміннями. Саме цим наразі і займається велика кількість підприємців та отримують прибуток, навіть не виходячи зі свого дому. А онлайн-покупці у соцмережах тим самим надають імпульс для розвитку в е-комерції. Дослідження показало, що в 2023 році ріст ринку е-commerce буде тільки збільшуватися.

Література

1. Данько Ю. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. Вид-во Сучасне суспільство. 2015. 184 с.
2. Найпопулярніші соціальні мережі в Україні та країнах світу у 2020. Український спектр. 2020. веб-сайт. URL: <https://uaspectr.com/2020/06/23/najpopulyarnishi-sotsialni-merezhi-v-ukrayini-ta-krayinah-svitu2020/>
3. Ірина Шевчук. Соцмережі як головний інструмент маркетингу для компаній - поради новачкам. 2018. веб-сайт. URL: <https://nachasi.com/2018/08/26/smm-top-instrument/>

РОЗВИТОК ТА ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Куліш Анастасія Андріївна

Hospitality - Hotel and Restaurant Operations Management
Humbercollege, Toronto

Люди ніколи не вкладали стільки грошей у криптовалюти, як в останні два роки. Ажіотаж у медіа, низькі ставки за позиками та велика кількість спекулянтів розкрутили ціни на віртуальні валюти до небачених висот.

В один момент ситуація стала нагадувати золоту лихоманку. Інвестори купували "крипту" на мільярди доларів, а майнери з усього світу ходили по магазинах та скуповували відеокарти, щоб добувати криптовалюту.

Геймери та дизайнери залишилися без графічних процесорів, бо потрібне їм обладнання миттєво викупували для майнінгу цифрових монет.

Тим часом, вартість Bitcoin з початку 2022 року впала на 58%, а у світі почалася дискусія про регулювання криптовалют. На додачу значно зросли рахунки за електрику, яка потрібна для видобутку.

Майнерам стало важко конкурувати між собою і вони почали продавати відеокарти. Аномальне падіння цін на графічні процесори відчутне навіть в Україні.

У 2010 році криптовалюти мало хто сприймав серйозно. Проте були люди, які називали "крипту" новим золотом. Для її видобування потрібно було мати потужний комп'ютер [2].

Процес видобутку криптовалюти зветься майнінгом: комп'ютер обчислює складні алгоритми і в нагороду отримує певну кількість криптовалюти, яку можна продати.

Найчастіше для майнінгу використовують найпотужніші відеокарти, призначені для обробки великих масивів даних. Вони споживають менше енергії і зручніші для оптимізації їх роботи на так званих криптофермах.

Попит на альтернативні платіжні системи у світі значний,

особливо якщо вони не підконтрольні державі. Ідея цифрової валюти завжди була популярна, тому курс Bitcoin постійно зростає.

З часом з'явилися інші криптовалюти, так звані альткоїни: Tether, Ethereum, Litecoin. Кожна з них має технічні особливості та курс. Якщо порівнювати криптовалюту з дорогоцінним металом, то у 2020 році сталася золота лихоманка.

Під час пандемії Федеральна резервна система США знизила ключову ставку за позиками до 0-0,25% річних, аби втримати економіку від обвалу. Фінансові ринки швидко наповнила велика кількість "дешевих" грошей. Інвестори та звичайні люди отримали багато коштів і почали вкладати їх у фондовий ринок, щоб заробити ще більше.

Особливо привабливими виглядали активи, дотичні до технологій, бо вони мали перспективи зростання. Серед них для інвестування часто обирали криптовалюти.

Завдяки зменшенню ставок за кредитами трейдери активно користувалися кредитним плечем для інвестування, ще більше роздуваючи бульбашку на криптобіржах.

До цієї хвилі почали долучатися великі фонди, які прагнули купити криптовалюту, аби потім продати її дорожче.

Із січня 2020 року по січень 2022 року ціна Bitcoin зросла із 7,3 тис дол до 41,6 тис дол, а на піку, у листопаді 2021 року, перевищила 64 тис дол. Завдяки цьому західні медіа назвали Bitcoin "найкращим активом за останнє десятиліття"[1].

Середня річна дохідність Bitcoin становила 230%, що вдєсятеро вище, ніж інвестиції в індекс Nasdaq 100, який формує сотня американських технологічних компаній. Капіталізація Bitcoin на піку сягнула 1,2 трлн дол – більше, ніж у Tesla.

Слідом за Bitcoin потягнулися вгору ціни на інші криптовалюти. Деякі з них великі інвестори використовують для відвертих спекуляцій, піднімаючи штучний ажіотаж.

Яскравий приклад – криптовалюта-мем Dogecoin, яка стала популярною завдяки флеш-мобам у соцмережах і твітам Ілона Маска.

Крім трейдерів, на зростанні курсу криптовалют заробляють

майнери. Чим вище піднімається ціна на віртуальні валюти, тим більше вони купують обладнання для їх видобутку, бо це вигідна інвестиція. Майнери з усього світу купували відеокарти та розширювали свої криптоферми.

Отже, криптовалюта – цікавий ринок. Багато людей, завдяки йому, стали доларовими мільйонерами, стільки ж, навпаки, втратили заощадження. Наскільки він перспективний сьогодні, кожен нехай вирішує для себе сам. Якихось інструментів для його фундаментального аналізу та оцінки прибутковості немає. Але якщо ви обрали якусь криптовалюту, вірите в неї і готові прийняти на себе ризики, то купити її точно не важко. І на сьогоднішній день способів зробити це в Україні вистачає.

Література

1. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. (2008). URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (дата звернення 18.11.2022).
2. Криптовалюти в Україні. Головні події року. Кореспондент. URL: <https://ua.korrespondent.net/business/web/4433259-kryptovaluity-v-ukraini-holovni-podii-roku>.
3. Software development in Ukraine: 2019-2020 IT market report. Дослідження української IT-компанії N-ix. URL: <https://www.n-ix.com/software-development-in-ukraine2019-2020-market-report/#Part%201.%20Ukraine:%20Country%20Overview>.

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РЕКРУТИНГУ

Козій Христина Володимирівна, студентка 5 курсу, спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Львівського національного університету ім. Івана Франка
Науковий керівник: к.е.н., доцент *Герасименко Олена Вікторівна*
доцент кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом

Стрімкий розвиток сучасних технологій зумовлює охоплення ними усіх сфер соціально-економічного життя, зокрема й процесів управління організаціями та ведення

підприємницької діяльності. Завдяки цифровим перетворенням відбувається трансформація способів здійснення управлінської діяльності та процесів управління змінами, з'являється цифрове мислення та стаються революційні зміни у системі підбору персоналу. Історично процес рекрутингу не завжди був технологічним, проте в сучасних умовах його цифровізація стає необхідною і надзвичайно важливою, адже вона значно пришвидшує та спрощує процес підбору персоналу.

Останнім часом активно розвиваються різні напрями digital-рекрутингу. Одним із них є використання штучного інтелекту при підборі персоналу. Даний напрям є найбільш перспективним для розвитку ринку рекрутингових послуг. Великі міжнародні компанії вже почали у тестовому режимі запускати роботів-рекрутерів. І стає зрозуміло, що в майбутньому такі роботи зможуть повністю замінити рекрутера. Вже зараз роботи вміють проводити співбесіди із використанням відео- чи аудіозв'язку, які проходять за чітким алгоритмом, також вони можуть задавати питання, записувати відповіді, надсилати повідомлення, електронні листи, запрошення та навіть розпізнавати емоції кандидатів на співбесіді [1].

Внаслідок переходу на дистанційний формат роботи, рекрутери зіштовхнулися з певними проблемами. Це особливо відчутно під час проведення співбесід, які модернізувалися у відеоспівбесіди, де аналіз поведінки кандидата є невід'ємною їх складовою. Проте, за допомогою штучного інтелекту стало можливим сканування виразу обличчя кандидата та отримання інформації для оцінки особистих якостей майбутнього працівника. Однак, роботизація рекрутингу має певні негативні аспекти, які полягають у тому, що праця людей-рекрутерів стане непотрібною, адже їх повністю зможуть замінити роботи, що призведе до зростання безробіття. Також, в процесі підбору персоналу, робот може обрати працівника, який не відповідає заявленим вимогам роботодавця. Тому при відборі не варто повністю покладатися на роботів, вони повинні лише допомагати рекрутеру, а не повністю виконувати його роботу. В

Україні поки що не створено роботів-рекрутерів, хоча інші країни вже почали впроваджувати дану технологію в процес рекрутингу.

Окрім роботів, також варто приділити увагу чат-ботам. Чат-боти допомагають автоматизувати 75% процесу підбору працівників. Вони можуть здійснювати пошук резюме, отримувати необхідні дані від кандидата, а також виконувати адміністративні функції, такі як планування зустрічей. В наш час Чат-боти створюються та функціонують практично у всіх популярних месенджерах – Telegram, Viber, WhatsApp, FacebookMessenger та ін. [2].

Українське представництво компанії Deloitte створило в 2019 році чат-бота D.TalCa, який може підібрати та запропонувати потрібну вакансію кандидату. Він здатний проводити попереднє інтерв'ю навіть вночі, рекомендувати претендентам вакансії в Deloitte, знайомити з компанією, її історією та подіями. HR-менеджери компанії переконані, що згодом створений ними чат-бот зможе повністю замінити підготовку резюме кандидатами та ручний аналіз таких резюме, який проводиться командою з рекрутингу [3].

Цифрова епоха сприяє появі нових можливостей у сфері рекрутингу. Зокрема, проведення аудіо- та відеоспівбесід, використання різноманітних тестів дистанційно. Усе це надає значні переваги як рекрутерам, так і кандидатам. В першу чергу це стосується суттєвої економії часу. Окрім цього, автоматизація дозволяє здійснювати пошук та наймати в компанію кандидатів з будь-якого куточку світу. Даний напрям став особливо актуальним після початку пандемії COVID-19, коли весь світ був змушений перейти на дистанційний формат роботи.

Слід виокремити так зване «рекрутингове програмне забезпечення», яке дозволяє підібрати та залучити нові таланти. Сьогодні організації використовують різні рекрутингові програмні забезпечення, які дозволяють впорядкувати процес підбору персоналу, скоротити час роботи, покращити спілкування з претендентами, підвищити якість заявок,

централізовано зберігати інформацію. Одним із найвідоміших програмних забезпечень у сфері рекрутингу є ATS-система, яка дає можливість в електронному форматі здійснювати обробку основних задач рекрутингу. Так, використовуючи ATS в процесі підбору працівників, можна відсіювати та відбирати кандидатів за допомогою засобів управління, відслідковувати прогрес окремого кандидата протягом усього життєвого циклу дистанційного підбору; планувати всі складові механізми рекрутингу віддалено. Це допомагає рекрутерам стежити за статусом кожного претендента, забезпечуючи впорядкованість та ефективність процесу рекрутингу [4].

Також під час рекрутингу активно використовуються соціальні мережі. Рекрутинг із допомогою соціальних мереж відкриває можливість пошуку молодих, сучасних, талановитих фахівців, адже досліджено, що більшість молодих людей для пошуку роботи використовує саме соцмережі. Даний метод пошуку кандидатів дає більше інформації про їх спосіб життя, хобі, переваги тощо. До того ж, завдяки так званому соціальному рекрутингу можна значно зекономити кошти на пошук кандидатів, адже створення акаунту в більшості соціальних мереж є безкоштовним. Найчастіше для пошуку кандидатів застосовуються Instagram, Facebook, Twitter, LinkedIn, інколи також використовують такі соцмережі, як Tinder або Snapchat, однак в Україні вони не дуже популярні (до прикладу, Amazon публікує інформацію про нові вакансії в Tinder, а McDonald's для цього користується Snapchat) [5, с. 10].

Використання job-сайтів – це також digital-інструмент, що допомагає в пошуку працівників. Однак цей метод не є новим та інноваційним, він став уже стандартним, адже деякі рекрутери навіть не розуміють, як можна знайти кандидатів, не використовуючи такі сайти. В Україні найпопулярнішими такими сайтами є Work.ua, Rabota.ua, Jooble.ua.

Цифровізація змушує рекрутерів досить швидко переходити на новий формат роботи. Зрозуміло, що такий перехід в Україні є значно повільнішим, ніж, до прикладу, у країнах Західної Європи чи США, адже будь-які інновації вимагають значних

фінансових ресурсів, і не кожна українська організація може собі дозволити такі витрати.

Отже, на сферу управління персоналом зараз впливають значні технологічні виклики та можливості, які спричинили процеси цифровізації економіки і суспільства. Впровадження сучасних інформаційних технологій, таких як штучний інтелект, чат-боти, рекрутингові програмні забезпечення, соціальні мережі та job-сайти, робить більш ефективним процес рекрутингу. Адже використання таких технологій сприяє значному скороченню тривалості процесу підбору персоналу і допомагає знайти найкращих фахівців. В Україні наразі не так швидко відбувається впровадження цифрових технологій в процес рекрутингу, як у західних країнах, однак розвиток даного напрямку має значні перспективи та можливості.

Література

1. Вонберг Т. В., Головка А. А. Рекрутинг персоналу в епоху діджиталізації. 2020. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/36515/rekr-pers.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Кравчук О. І., Варіс І. О., Заривних К. В. Цифрові технології менеджменту персоналу: тенденції та виклики в умовах пандемії COVID-19. 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/400/387>.
3. Бей Г. В., Серета Г. В. Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. 2019. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/7355>.
4. Кравчук О. І., Варіс І. О. Інноваційні технології віддаленого добору персоналу в цифровому середовищі. 2021. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/27-2021/kravchuk.pdf>.
5. Купратий М. В. Застосування Smart-рекрутингу як сучасного інструменту найму персоналу організації. 2021. URL: http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11681/1/%D0%A3%D0%9F%D0%95%D0%9F_%D0%9A%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B9.pdf.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СПОСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СПАДЩИНИ РОДУ КНЯЗІВ ОСТРОЗЬКИХ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 У ДЕРЖАВНОМУ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОМУ ЗАПОВІДНИКУ МІСТА ОСТРОГА

Щербіна Христина Олександрівна,

магістрантка 1 року навчання, спеціальності 242 «Туризм»
Тернопільського національного педагогічного університету
імені В. Гнатюка

Науковий керівник: кандидат географічних наук, доцент
Альтгайм Любов Богданівна, доцент кафедри географії України і
туризму

Тернопільського національного педагогічного університету
імені В. Гнатюка

Економічні і фінансові дослідження фахівців свідчать про те, що туризм – це одна із тих галузей економіки, які постраждали найбільше у 2020-2021 рр. під час світової пандемії, спричиненої Covid-19. Діяли обмеження, які не давали можливості працювати повноцінно усім учасникам туристичного ринку: готелям, ресторанам, іншим об'єктам туристичного показу і відвідування. Особливо це вплинуло на надання екскурсійних послуг. Масових екскурсійних маршрутів, до яких так звикли внутрішні туристи у період високого сезону, із травня до жовтня включно, не було. Частіше за все проводились індивідуальні сімейні мандрівки власним автомобілем на вихідні.

Бажаючи мандрів не лише на природу, а й до історико-культурних центрів, сім'ї та індивідуальні туристи відвідували замки, музеї, заповідники. Хтось із екскурсантів звертався до наукових працівників цих місць та об'єктів відвідування, щоб отримати певну інформацію, хтось користувався послугами екскурсоводів, а дехто здійснював самостійний огляд. На дохід туристичних об'єктів це негативно впливало, оскільки екскурсанти купували лише вхідний квиток, за екскурсійне обслуговування оплачували лише у випадку, коли групу

супроводжував екскурсовод. При самостійному огляді, звичайно, туристи не отримували історичної, краєзнавчої та іншої цікавої інформації про замок, музей чи заповідник. Така ситуація потребувала швидкого вирішення, для можливості отримувати дохід і залишитися на ринку постачальникам туристичних послуг та покращення якості туристичного та екскурсійного продукту.

Подібні проблеми вирішували і працівники Державного історико-архітектурного заповідника міста Острога. Тому протягом 2020-2021 року проведено заходи спрямовані на популяризацію об'єкту за допомогою сучасних інформаційних технологій. А саме:

- оцифрування та створення десяти 3D моделей архітектурних пам'яток та музейних експонатів. Сучасний стан десяти важливих архітектурних пам'яток історичної Волині оцифрували у межах проекту "Інклюзивна виставка архітектурної спадщини Волині". Проект передбачав створення інклюзивної виставки, для втілення якої вперше застосували інноваційні цифрові методи. Здійснено друк 3D моделей оцифрованих пам'яток із етикетажем шрифтом Брайля, відео та аудіогід із тифлокоментарем і путівник шрифтом Брайля. Реалізація проекту «Інклюзивний музей в Острозькому замку» зробило заповідник доступним для усіх відвідувачів; [1]

- адаптація сайтів музеїв - віртуальні екскурсії музеєм книги та друкарства та краєзнавчим музеєм. Із початком локдауну більшості культурних установ довелося закрити свої двері для відвідувачів, віртуальні експозиції стали рятівним колом, дозволивши музеям продовжити свою діяльність у новому форматі. Музеї вдалися до віртуалізації задля збільшення кількості відвідувачів, урізноманітнення аудиторії, оптимізації організаційних процесів та адміністративних процедур. Та варто відзначити, що наскільки б мобільними не стали віртуальні експозиції, однак опитування і статистичні дані підтверджують, що більшість потенційних відвідувачів все ж надали б перевагу відвідуванню виставки оффлайн, навіть якщо її віртуальний аналог доступний у мережі. І на це є свої причини. Перша - не

завжди досконалі навігація та експозиційний простір. Зазвичай відвідувач 3D маршруту, рухається лише у наперед визначеному напрямку та не завжди може зупинитися перед об'єктом на потрібній йому відстані, скажімо, підійти до об'єкта достатньо близько. Друга - це просторові обмеження. Варто визнати, що більшість віртуальних виставок пропонують ознайомитися із експонатами, які фактично є двовимірними зображеннями. І якщо для плоских артефактів, наприклад, картин, таке обмеження не є критичним, то вже скульптури, інсталяції та інші об'ємні експонати у віртуальному світі вже не справляють бажаного враження. До того ж, дуже великі або маленькі об'єкти досить складно відтворити у віртуальному просторі в їхніх реальних розмірах. Третя причина - 3D турам не притаманні відчуття недоступності та ексклюзивності, певний шарм, який так люблять колекціонери і відвідувачі, адже наразі відвідування більшості віртуальних виставок безкоштовне;

- створено перелік цифрових культурних продуктів: відео із використанням архівних фото, аудіогід, 3D тури, каталогізація кладовищ, які розміщені на єдиному сайті. Проект сприяє підвищенню рівня доступності та розуміння поліетнічної культурної спадщини не лише Острога, а й інших міст Рівненської області; [1]

- розроблено туристичну карту Рівненської області в електронному варіанті. За її допомогою можна створити авторські маршрути. На сайті зібрані кращі 3D тури і 3D панорами цікавими туристичними місцями Рівненщини. На сторінці локації можна переглянути панорами із різних ракурсів. Також на сайті представлені гід, які пропонують свої послуги і можуть бути цікавими туристу; [2]

- розроблено "Інтерактивний маршрут замками князів Острозьких". У рамках проекту створено мобільний додаток із квестами. Його актуальність обумовлюється запитом невеликих туристичних груп, як-от сімейні пари із дітками або велотуристи. В умовах пандемії їх кількість відчутно зросла, а вони, своєю чергою, сформуvalи запит на подібні туристично-культурні продукти; [4]

- розроблено культурно-туристичний маршрут «Волинські барбакани» – це новий туристичний продукт, що базується на архітектурній спадщині Волині. Він передбачає подорож між барбаканами – в'їзними надбрамними вежами, що були характерні містам в епоху Середньовіччя. Маршрут передбачає елементи віртуальної реальності, а саме – інтерактивну карту; [3]

- до 440-річного ювілею Острозької Біблії співробітники ДІКЗО оцифрували примірник, що експонується у Музеї книги та друкарства м. Острог. Острозька Біблія – перше повне видання канонічного біблійного тексту церковно-слов'янською мовою. У виданні вміщено 81 заставку із 16 дощок, 70 кінцівок із 17 дощок, 1384 вигравійовані ініціали, а також численні композиції із виливних прикрас. Книга є досконалим зразком друкарського мистецтва України кінця XVI століття. Наклад Острозької Біблії становив приблизно 1500 примірників, 350 із них збереглися до сьогодення, що свідчить про широке застосування цієї книги. Оцифрування книги і її виклад у вільний доступ у всесвітній мережі Інтернет дало можливість будь-якому пересічному громадянину завдяки мультимедійним технологіям віртуально погортати сторінки Біблії, адже у музеях вона знаходиться у скляних вітринах. [1]

Усі вище перераховані заходи посприяли популяризації міста Острога як культурного центру, збільшили кількість відвідувачів та зробили його живим та сучасним, а найважливіше це не одноразова акція про яку швидко забудуть, це ґрунтовні наукові проекти, які залишаться для нащадків, це збереження історичної спадщини, у поєднанні із культурною складовою.

Література

1. URL:<https://ostrohcastle.com.ua/novyny> (дата звернення: 18.11.2022).
2. URL:<https://rivne.travel/64625> (дата звернення: 20.11.2022)
3. URL:<https://barabaka.org> (дата звернення: 19.11.2022)
4. URL: <https://horyn.info/posts/andrij-malyuskyj-spochatku-my-i-ne-usvidomlyuvaly-shho-zajmayemosya-zberezhennyam-kulturnoyi-spadshhyny/> (дата звернення: 19.11.2022)

СЕКЦІЯ 5.
ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

**EDWARD SAPIR – A FOUNDER OF
ETHNOLINGUISTICS**

Huchok Anna, 3-rd year student,
specialty 035 “Philology” of Rauf Abliazov East European University
Scientific advisor: PhD in Educational Sciences, associate professor
Svitlana Kuprikova, Head of Theory and Practice of Translation and
Foreign Languages Department
Rauf Abliazov East European University

Edward Sapir is an American linguist and ethnologist, one of the leading American linguists and anthropologists of his time. He is most widely known for his contributions to the study of North American Indian languages. The father of ethnolinguistics, who examines the relationship between culture and language, he was also the main developer of the American (descriptive) school of structural linguistics.

Among his major contributions to linguistics is his classification of the indigenous languages of North and South America, which he developed throughout most of his professional life. He played an important role in the development of the modern concept of the phoneme, greatly advancing the understanding of phonology.

Having a linguistic education, Sapir became one of the students of Boas, who most fully developed the relationship between linguistics and anthropology. Sapir studied the ways in which language and culture influence each other, and he was interested in the relationship between language differences and differences in cultural worldviews. In anthropology, Sapir is one of the first who advocates the importance of psychology and anthropology, arguing that the study of the nature of relationships between different personalities is important to both culture and society [1].

Sapir suggested that humans perceive the world principally through language. He wrote many articles on the relationship of

language to culture. A thorough description of a linguistic structure and its function in speech might, he wrote in 1931, provide insight into humans' perceptive and cognitive faculties and help explain the diverse behavior among peoples of different cultural backgrounds. He also did considerable research in comparative and historical linguistics. A poet, an essayist, and a composer, as well as a brilliant scholar, Sapir wrote in a crisp and lucid fashion that earned him considerable literary repute.

Another linguistic approach to the study of culture received a finished form in the works of S. Freik, who applied the "Emic" and "Ethic" concepts. The "emic" approach consists in analyzing culture by means of the actual mental processes occurring within the culture itself. On the contrary, in the "ethical" approach, the analysis imposes its own ("objective", and essentially comes from the worldview of the researcher) features on cultural phenomena. The "emic" approach focuses on the content and internal meanings as experienced by the bearer of the culture, while the "etic" approach concentrates more on general structural patterns in culture.

Deep knowledge of comparative and historical data allowed him to establish the genetic kinship of various languages of Central and North America in the work "Central and North American Languages" (1929), in which he convincingly grouped most of the 75 groups known at the time into six large macrofamilies. His areas of interest included Indo-European languages, in particular Indo-European phonology, as well as the problem of international languages [3].

Sapir was active in the international auxiliary language movement. In his article "The Function of the International Auxiliary Language", he provided evidence for the advantages of regular grammar and argued for a critical attention to the basics of the language that does not depend on the idiosyncrasies of national languages when choosing an international auxiliary language.

Sapir's anthropological thought has been described as isolated in a field of anthropology in his day. Instead of looking for ways in which culture affects human behavior, Sapir was interested in understanding how cultural patterns are formed by the composition

of individuals who make up society. This led Sapir to cultivate an interest in individual psychology, and her view of culture was more psychological than that of many of his contemporaries. A close connection between Sapir's literary interests and his anthropological thought is evident. His literary theory saw individual aesthetic sensibilities and creativity interacting with learned cultural traditions to create unique and new poetic forms, echoing how he also saw individuals and cultural patterns dialectically influencing each other.

Therefore, we can say that Edward Sapir's contribution to linguistics is quite important. It was impossible to apply the methods of historical linguistics to the languages of indigenous people, as they were more primitive than Indo-European languages. Sapir was the first to prove that the methods of comparative linguistics are equally applicable to indigenous languages. We encounter a more moderate form of configurationism in the works of Sapir, which to some extent recognizes the distribution of culture. It is important to emphasize that the hypothesis of linguistic relativity exacerbated the problem of linguistic mediation of human perception and awareness of the world. This idea resonates with the concepts of domestic cultural-historical school and American cultural psychology. Although the role of language in this case is greatly exaggerated. It should be noted that Sapir's works served as the beginning of the study of cognitive categories, which was the beginning of the development of ethnoscience, and what is especially important for us nowadays, cognitive anthropology.

References:

1. Edward Sapir: Linguist, Anthropologist, Humanist. Regna Darnell. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1990.
2. Edward Sapir Selected Writings of, in Language, Culture and Personality. Ed. D. G. Mandelbaum. [REVIEW]L. J. Russell - 1951 - Mind 60:418.
3. Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality by Edward Sapir (Author), David G. Mandelbaum (Editor), May 2021 (Originally published 1949), First Edition. - 642 p.
4. The Collected Works of Edward Sapir. Ed. William Bright. Berlin: Mouton de Gruyter, 1990. Volume IV – антропологічні праці, Volumes V, VI.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЮРИСТА ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Касим Вікторія, здобувач вищої освіти 1- курс бакалавра
спеціальність 081 «Право»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: *Леонova Наталія Валеріївна*, к. філол. наук,
доц. каф. МВСГД, ДДУВС

Професійна діяльність юриста – це не тільки знання нормативно-правових актів і способів їх трактування та використання, а також уміле застосування навичок культури мовлення, яка потребує не лише професійних знань, що необхідні для здійснення деяких обов'язків у правовій сфері, а і його фахова діяльність, яка має добре виражений соціальний характер, регламентований законом. Юрист знаходиться в постійному пошуку істини, де не може бути місця стандартам і шаблонам, адже ця активність є творчою. З огляду на зазначене, особливої актуальності набувають його професійні якості, які пов'язані зі спрямованістю особистості, розумінням нею важливості обраної професії. Вагомими є моральні якості працівника юридичної сфери. Почуття обов'язку, справедливості, гуманності, неупередженості, об'єктивності, є ядром його професійно-правової культури, яка формується та виявляється в умовах здійснення комунікативної діяльності. Мова – є найважливішим засобом комунікації юристів. Засвоєння та її доречне використання суттєво впливають на ефективність професійно-правової діяльності.

Культура мовлення юриста – це дотримання загальноприйнятих норм усної й писемної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, доречне використання лексики. Культура мовлення безумовно пов'язана з розумовою діяльністю людини. За висловом Е. Ренана, «Добре говорити – значить просто добре думати вголос».

Культура мовлення формується багатьма чинниками. До позамовних чинників відносять знання предмета мовлення й

законів мислення, практичний досвід мовця, його психологічні особливості, мету спілкування. Культура мовлення також визначається такими ознаками, як точність, правильність, ясність, змістовність, доречність, логічність, багатство, чистота, виразність, стислість, простота. Досконале знання державної мови в її писемній і усній формах, багатство словникового складу, орфографічні й пунктуаційні навички, уміння спілкування з різними верствами населення є показником загальної культури особистості юриста та запорукою його успіху в професії, на сучасному ринку праці. Кожний правник має майстерно володіти навичками ораторського мистецтва, адже у своїй практиці він щодня промовляє публічні промови в судових процесах. Здійснюючи юридичну діяльність, юристи постійно стикаються з людьми різних професій і різного рівня культури. Кожного разу їм доводиться знаходити потрібні слова, аргументи та правильно висловлювати думки. Від того, як висловить свою думку юрист, залежатиме наскільки правильно його зрозуміють клієнти. Тому особливого значення набуває проблема мовної культури юриста, яку слід удосконалювати та розвивати не лише в період навчання в закладах вищої освіти, а й у подальшій професійній діяльності.

Професійна діяльність юристів значною мірою пов'язана зі спілкуванням, яке, безумовно, не обмежується оточенням колег. У повсякденному житті й в надзвичайних ситуаціях юристи спілкуються з людьми, різними за віком, фахом, ступенем освіченості. Щоб якомога швидше виконати поставлене перед юристом завдання, він має володіти силою слова, високою моральністю, мати аналітичний склад розуму, бути переконливим, впевненим, тактовним.

Отже, щоб досягти високого рівня культури мовлення потрібно наполегливо працювати, розширювати знання і рівень загальної освіченості, з різноманітною практикою спілкування. Таким чином, культура мовлення юриста являє собою уміння правильно, чітко і виразно висловлювати свої думки, впливати на почуття й емоції людей за допомогою засобів мови. Правильна вимова, вільне та уміле оперування словом, уникання

вульгаризмів, архаїзмів, діалектизмів, слів-паразитів, зайвих слів, наголошування на головних думках, виразність, інтонація, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання наголосів і пауз, відповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою – все це основні складові мовної культури юриста. Бо як сказав Вольтер: «Чудова думка втрачає свою цінність, коли вона погано висловлена. »

Література

1. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 67. 662 с. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26748.pdf>
2. Пивоваров В. М., Савченко Л. Г., Калашник Ю. І. Ділова українська мова: Навч. посіб. – Х.: Право, 2008. 120 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/PRAVO/DUM_2008.pdf
3. Барановська Л. В., Циганій С. О. Культура мови як складова культури професійно-правового спілкування працівників юридичної галузі». Вісник Національного авіаційного університету. 2015. № 6. (Серія «Педагогіка, Психологія»). URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/10182>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗВО У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Космина Олеся Іштванівна, вчитель вищої категорії
Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів № 17 Черкаської
міської ради, м. Черкаси, Україна

Кіріченко Олена Михайлівна, студентка ОС «магістр»
спеціальності «Педагогіка вищої школи», Черкаський національний
університет ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна

У сучасних умовах освітнього освітньої євроінтеграції, входження вітчизняної вищої школи в європейський освітній

простір, глобалізаційних процесів на передній план висувається вимога до формування особистості майбутнього викладача ЗВО, яка пов'язана з розвитком у нього самоактуалізації, усвідомленням та самовираженням, особистісного та професійного самовдосконаленням, самооцінкою та саморегуляцією педагогом своїх професійних здібностей, що сприяють утворенню своєрідним світоглядним конструктам. Нині в освітньому процесі вищої школи надзвичайно вагомим є професійна підготовка майбутніх фахівців з вищою освітою, які не лише достатньою мірою будуть володіти фаховими компетентностями, а також будуть спроможні формувати особистісно-особистісні взаємини, що продукуються в таких вимірах, як самосвідомість, спілкування, усвідомленість, співпереживання, поведінка, дієвість.

Питання впливу процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців з вищою освітою на розвиток професійного світогляду досліджували І. Данильченко, О. Кривонос, Н. Матвеева, М. Матішак, Н. Мельник, Н. Романчук, М. Козирева та Ю. Козловська тощо.

Професійне світосприйняття як складник професійного світогляду особистості може формуватися під впливом різноманітних чинників, зокрема різних методологічних підходів до вищої освіти. На нашу думку, максимально сприяє розвитку професійного світосприйняття компетентнісний підхід. Компетентнісний підхід до навчання становить собою такий спосіб освітнього процесу, який ґрунтується на виробленні компетентностей (загальних та спеціальних (фахових)). Як зазначає Н. Романчук, компетентнісний підхід спрямований не на інформованість навчання, а на розвиток умінь у здобувачів освіти розв'язувати проблеми, які виникають у життєвих та освітніх ситуаціях [1, с. 120]. Компетентнісний підхід вирізняється серед інших тим, що він передбачає постійне та систематичне оновлення знань, засвоєння нової інформації для успішного розв'язання професійних завдань та складається зі змістового (знання) та процесуального (уміння) компонентів. Професійна компетентність, на наш погляд, тісно переплітається

з професійним світоглядом та його світосприйняттям, оскільки воно формується через вироблення саме професійної компетентності. За визначенням І. Жадленко, професійна компетентність є «інтегральною єдністю знань, умінь та особистісних якостей, яких набувають у процесі навчання і які дають змогу особистості досягати вершин розвитку й саморозвитку в професії» [2, с. 12].

На думку більшості вчених, професійна компетентність педагога викладача ЗВО, розглядається через професійні знання та вміння, ціннісні орієнтації в суспільстві, мотиви його професійної діяльності, культуру, що проявляється в мовленні, стилі спілкування, загальній культурі, здібності розвивати свій творчий потенціал, а також володіння методикою викладання предмета, здатність розуміти і взаємодіяти зі здобувачами освіти, виявлення пошани до них, врахування професійно вагомих особистісних якостей [3, с. 27]. Крім цього, професійна компетентність фахівця тісно пов'язується з його власним стилем, а це означає, що у своїй професійній діяльності педагог завжди проявлятиме свої особисті якості, що пов'язані з минулим власним досвідом та який, у свою чергу, проявлятиметься і в майбутній професійних діях та буде впливати на формування індивідуального викладацького стилю та характеризуватиметься унікальністю.

Для ефективного формування професійного сприйняття студентів у ході навчання важливо їм оволодіти алгоритмами пізнавальної діяльності, методами наукового пошуку, а також прийомами рефлексії. Професійне світосприйняття майбутнього фахівця з вищою освітою загалом та викладача ЗВО зокрема передбачає оволодіння у ході навчання високого рівня професійних знань, набуття досвіду їх удосконалення та самостійного пошуку та застосування нових знань, тобто передбачає формування професійної компетентності. Під час навчання у магістратурі педагогічних спеціальностей у ЗВО перед студентами розкривається весь спектр найновітніших педагогічних технологій та підходів, методів та прийомів та забезпечується практичне оволодіння ними.

І. Пальшкова, посилаючись на твердження А. Маркової, констатує, що основні сфери професійної діяльності педагога в розрізі професійної компетентності охоплюють такі складники: професійні педагогічні та психологічні знання; професійні педагогічні вміння; професійні психологічні позиції, установки педагога, яких вимагає педагогічна професія; особистісні якості [4, с. 97]. Домінуючим складником професійної компетентності педагога виступають такі системні характеристики як: «мотивація (спрямованість особистості та її види); якості (педагогічні здібності, характер і його риси, психологічні стани та процеси); інтегральні характеристики особистості (педагогічна самосвідомість, індивідуальний стиль, креативність) [там само].

На думку В. Федіна, формування професійної компетентності у майбутнього фахівця з вищою освітою є тривалим процесом і охоплює все його професійне становлення. Основними етапами цього процесу є: формування професійної спрямованості та намірів; професійна підготовка; професіоналізація [5]. Навчання майбутніх викладачів ЗВО та формування їхнього професійного світосприйняття на рівні професійної компетентності може здійснюватися лише за умови створення сприятливих педагогічних умов.

До першої умови автор зараховує розвиток у студентів мотивації до майбутньої викладацько-педагогічної діяльності, позитивного ставлення здобувачів освіти до фахових знань. Мотивація, на думку автора, передбачає роз'яснення мети, завдань та значення навчального матеріалу, що представлений в різних науково-інформаційних джерелах, підручниках, посібниках і вважається багатьма дослідниками як важливий найвідповідальніший етап навчання, що забезпечується високою дидактичною і психологічною компетентністю самого викладача, його розвинутих евристичних, творчих, логічних здібностей та вмінь.

Другою умовою автор вважає успішну реалізацію діяльнісного підходу в процесі організації всіх організаційних форм навчання студентів (лекції, практичні, семінари,

лабораторні, виробнича практика, самостійна робота тощо). Ця умова може створюватися завдяки впровадженню в освітній процес різноманітних пізнавальних ситуацій (розробка проєктів, виконання творчих завдань, розв'язання практичних ситуацій і т. ін.), що спонукають майбутнього педагога до усвідомлення мети, змісту та засобів його професійної діяльності, враховуючи обставини історично-культурного та економічного життя країни. До другої умови також належить удосконалення організації виробничої педагогічної практики студентів.

Третьою умовою автор виокремлює організацію процесу формування професійних умінь студентів на творчому рівні. Завдяки дотриманню цієї умови у студента удосконалюється здатність самостійно переносити раніше набуті фахові знання та вміння у нову нестандартну освітню ситуацію, знаходити оптимальні й оригінальні способи розв'язання педагогічних проблем у зв'язку з дефіцитом часу або інформації, альтернативні варіанти їх розв'язання, вдало комбінувати відомі раніше способи дій з новими у ході професійної діяльності [там само].

Отже, формуванню та розвитку професійного світосприйняття майбутнього викладача ЗВО, на нашу думку, найбільшою мірою сприяє впровадження в освітній процес компетентнісного підходу в освіті, зокрема вироблення у здобувача освіти професійної компетентності.

Література

1. Романчук Н. Компетентнісний підхід в освіті: концепції, суть, зміст. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 4 (63). С. 119–122.
2. Жадленко І. О. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04. Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2017. 20 с.
3. Данильченко І. Формування професійної компетентності в майбутніх викладачів під час вивчення дисципліни «Методика викладання педагогіки дошкільної». *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. №. 1 (99). С. 25–35.

4. Пальшкова І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах сучасного закладу вищої освіти. *Гірська школа українських Карпат*. 2018. №19. С. 95–99.

5. Федіна В. С. Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців-східнознавців: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Львів, 2019. 252 с.

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ЯКОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Магльована-Конюшок Наталія Михайлівна, студентка 5 курсу,
спеціальності «Педагогіка вищої школи»

Черкаського національного університету імені Богдана
Хмельницького

Науковий керівник: д.пед.н., професор *Лодатко Євген
Олександрович*, професор кафедри освітнього і соціокультурного
менеджменту та соціальної роботи ЧНУ

Розв'язання проблем екології є досить важливою складовою формування конкурентоздатного фахівця, майбутнього викладача закладу вищої освіти та спрямована на формування екологічної компетентності. Головним чинником педагогічного впливу має стати на меті зміна суспільної свідомості щодо екології, формування екомислення та екоповедінки, вироблення нових життєвих цінностей студентської молоді. Ці зміни роблять життєвонеобхідним упровадження системи цілеспрямованої екологічної освіти та виховання юного покоління. Нові напрямки в освіті спрямовані на посилення екологічної підготовки молоді задля формування у них системних екологічних знань, екологічного мислення та культури, екологічної свідомості та відповідальності, розвиток екологічної грамотності, розширення екологічного світогляду. З огляду на зазначені вище проблеми, сучасні вищі навчальні заклади стикаються з глобальним викликом: розробити

реалістичну стратегію та ефективний механізм поступового переходу до сталого розвитку, що є важливим фактором збереження екосистеми, посилити екологічну освіту для нового покоління молоді, що буде орієнтоване на збереження екологічного фону [1], тобто екологічно відповідальної особистості.

У багатьох наукових працях порушено проблеми екологічного виховання студентської молоді. Питанням екологічної освіти як одного з напрямів формування екологічної культури займалися С. Глазачев, В. Горлачов, Н. Дежнікова, О. Козлова, І. Мазур, О. Тавстуха й інші. А от В. Андрущенко, О. Біда, Л. Білик, Т. Буреніна, В. Вернадський, Н. Єфименко, А. Захлебний, О. Крюкова, О. Лазебна, Р. Науменко, Г. Пустовіт, О. Сорочинська та інші відомі вітчизняні і закордонні дослідники, які приділяли увагу теоретичним та практичним проблемам виховання екологічної культури й екологічної відповідальності особистості. Як бачимо багато науковців займаються питанням екологічного виховання, але в той же час аналіз теоретичної та методичної педагогічної літератури свідчить про те, що окремі аспекти порушеної проблеми залишаються висвітленими недостатньо. Ми наголошуємо про необхідність сучасного викладача бути екологічно компетентними та мати активну життєву позицію стосовно цього питання. Екологічно вихований та компетентний педагог розуміє необхідність екологічної обізнаності майбутніх спеціалістів різних спеціальностей і тому втілюватиме у своїй роботі дані принципи, поєднуюватиме їх у навчальній та позанавчальній співпраці.

Перед закладами вищої освіти, які готують майбутніх викладачів ставиться завдання виховати такого педагога, що буде, по-перше, удосконалювати свою екологічну компетентність, по-друге, розвивати у молоді необхідність до внутрішньої потреби в пізнанні природи, по-третє, формувати ціннісні орієнтири щодо екологічних проблем, по-четверте, допоможе освоїти норми екологічних дій, учинків, поведінки, по-п'яте, залучати її до активної природоохоронної діяльності та

сприяти втілення отриманих знань в особисті переконання, естетичні смаки, моральні норми ставлення до природи.

У системі екологічної освіти важлива роль закладів вищої освіти полягає у вирішенні нових викликів: виховання екологічно-культурної особистості, для якої життя є найвищою цінністю, формування вміння визначати власну життєву позицію, брати активну участь у природоохоронній діяльності, раціонально використовувати природні ресурси та приймати свідомі екологічні рішення. Складовою підготовки майбутнього викладача ЗВО має бути набір компетентностей, які визначені у ЗУ «Про освіту», однією з яких є саме екологічна компетентність. У сучасних наукових працях зустрічаємо ряд трактувань дефініції «екологічна компетентність». Так, на думку, І. І. Мостов'яка «екологічна компетентність» – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [2, с. 11]. В.Маршицька розглядає екологічну компетентність як здатність особистості до ситуативної діяльності в побуті та природному оточенні, коли набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля [3]. Враховуючи інформатизацію та цифровізацію суспільства, «екологічна компетентність» проявляється у наступних компетенціях: інформаційно-екологічній, предметно методичній і ціннісно-мотиваційній [2, с. 11].

Наукові розвідки дають можливість визначити п'ять складових (рівнів) формування екологічних компетентностей протягом життєвого циклу становлення особистості педагога. Перший рівень відповідає базовому екологічному вихованню, яке закладається на рівні сім'ї та соціального оточення в якому перебуває індивід. Другий рівень – це освіта, яка надається освітніми інституціями на різних рівнях (заклад дошкільної

освіти, здобуття повної загальної середньої освіти та непедагогічної фахової освіти, а також участь у позанавчальних заходах). Окремо третім рівнем пропонуємо виділити здобуття фахової педагогічної освіти, адже саме майбутній педагог виступає транслятором знань для наступних поколінь і саме він покликаний закладати основи екологічних знань та компетентностей. Четвертий рівень це фахівець педагогічного профілю, що безпосередньо на практиці реалізує втілення екологічної складової освітнього процесу, що передбачено законодавством та стандартами у сфері освіти та Концепцією екологічної освіти України. Вершиною піраміди виступає професіоналізм педагога, який здатний власним прикладом надихати молоде покоління на дотримання екологічних норм закладених суспільством.

Перші два рівні становлять первинні базові екологічні знання, які набуваються в процесі життя всіма індивідами в рамках визначених суспільними нормами та під впливом оточуючого середовища. Наступні три рівні є знаннями, які здобуваються та передаються майбутніми педагогами молодому поколінню, що і формує екологічну вихованість суспільства в майбутньому.

Саме тому одним із завдань вищої школи є методична підготовка компетентного викладача ЗВО, яка передбачає набуття теоретичних знань та практичних навичок щодо шляхів формування екологічної компетентності молоді.

Можна зробити висновок, що екологічне виховання взаємопов'язане з екологічною освітою і на пряму залежить від її якості. Але в той же час екологічне виховання не повинно базуватися лише на екологічній освіті під час занять, ним має бути пронизаний весь процес спілкування педагогів та студентів, а також має бути активна громадська позиція учасників освітнього процесу, що впливає на формування екологічної компетентності майбутніх викладачів закладу вищої освіти.

Література

1. Гончарук В.В. Формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук 13.00.04. Хмельницький, 2019. 24 с.
2. Коваль О. В., Погасій І. О. Екологічна компетентність учителя Нової української школи: навч.-метод. посібн. в таблицях і схемах. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. 40 с.
3. Маршицька В.В. Сутнісні характеристики екологічної компетентності учнів початкової школи. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Київ, 2005. Вип.8. – С. 20-24

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ДИДАКТИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Осейко Катерина Юрївна, вчитель вищої категорії, старший вчитель Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів № 17
Черкаської міської ради, м. Черкаси, Україна
Снічков Вадим Михайлович, студент ОС «магістр» спеціальності «Педагогіка вищої школи», Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Глибокі суспільно-економічні та соціальні зрушення зумовлюють реформування як середньої, так і вищої освіти в Україні, яка повинна сприяти утвердженню особистості як найвищої соціальної цінності суспільства. Особливе місце у процесі гармонійного і всебічного формування особистості посідає дидактична культура викладача закладу вищої освіти як важливий складник його педагогічної культури, що дає змогу викладачеві ефективно займатися професійною діяльністю відповідно до нових організаційно-педагогічних вимог та умов. З метою задоволення соціальних потреб суспільства перед викладачем вищої школи постає завдання оволодіти

педагогічним критичним мисленням, дидактичними цінними орієнтаціями, інноваційними освітніми технологіями, формами комунікації, що покликані відкривати можливості для особистісної та професійної самореалізації здобувачів освіти як майбутніх фахівців. Іншими словами йдеться про виокремлення дидактичної культури викладача закладу вищої освіти як інтегруючого складника його професійної культури. Це зумовлено двома важливими чинниками, зокрема: підвищення вимог до володіння рівнем професіоналізму викладачів ЗВО у контексті їхньої загальної професійної культури; необхідність формування системи дидактичної культури педагога відповідно до його освітніх потреб.

Висвітленням проблеми професійної та дидактичної культури педагога займалися О. Атаманчук, Т. Бабенко, М. Бабич, В. Бурбига, С. Вітвицька, С. Дембіцька, І. Кобилянська, А. Плаксина, О. Переверзева, В. Максименко, М. Михнюк, І. Шалімова.

На думку І. Шалімової та В. Бурбиги, педагогічна культура складається з професійно-педагогічної та дидактичної, при чому дидактична є похідною від професійно-педагогічної, будучи пов'язаною з нею як часткове із загальним [1, с. 57]. Як вважає А. Ясько та Ю. Коломієць, носіями педагогічної культури можуть виступати батьки, педагоги, ментори, керівники, наставники, тобто особи, які займаються вихованням підростаючого покоління на професійному та непрофесійному рівнях [2]. Професійно-педагогічну культуру несуть особи, які здійснюють педагогічну діяльність на професійному рівні. Саме така культура викладача закладу вищої освіти базується на фаховій педагогічній освіті та підкріплена високим рівнем професійної діяльності.

Іншими словами професійно-педагогічна культура викладача ЗВО може розглядатися як спосіб та рівень творчої самореалізації його особистості у різних видах освітньої, педагогічної діяльності та комунікації, спрямованих на накопичення, передачу знань, досвіду, педагогічних цінностей, формування фахових умінь. Цьому сприяє професійна

підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

І. Шалімова та В. Бурбига стверджують. Що дидактична культура викладача вищої школи може характеризуватися такими рисами: здатністю самообґрунтовувати власних дій педагогом; вмінням самореалізуватися на засадах своєї внутрішньої професійної мотивації; спроможністю вносити авторські ідеї у зміст освіти; постійною рефлексією педагога особистісної та професійної поведінки; орієнтацією на діалог та внесення корективів в комунікацію зі здобувачами освіти [2, с. 57].

У структурі дидактичної культури, як зазначає О. Переверзева, у взаємозв'язку перебувають такі важливі компоненти як: мотиваційно-ціннісний, що означає сукупність педагогічних цінностей, переконань та орієнтацій, що забезпечує цілісність педагогічного процесу, гуманістичну позицію, сучасне кретичне педагогічне мислення, мотивацію на інноваційно-дидактичну діяльність; інноваційно-технологічний, який характеризується професійною компетентністю, способами і методами професійної діяльності, індивідуальним стилем цієї діяльності; індивідуально-творчий, що передбачає розкриття креативних механізмів опанування дидактичною культурою та її реалізацію в професійній діяльності як творчого акту [3, с. 157].

Формування дидактичної культури викладача – це довготривалий процес, який бере свій початок з періоду навчання його у закладі вищої освіти, продовжує розвиватися під час всієї професійної діяльності та у ході самоосвіти. Як зазначають І. Шалімова та В. Бурбига, алгоритм побудови моделі формування дидактичної культури передбачає здійснення таких кроків:

- визначення компонентного складу, структури та організації складників цілісної моделі, виявлення взаємозв'язків між її компонентами. Структура моделі може складатися з трьох структуроутворювальних компонентів: мотиваційно-ціннісного, інноваційно-технологічного та індивідуально-творчого; а також з трьох функціональних модулів – загальнодидактичного, предметно-методичного і психолого-дидактичного; дев'яти

взаємозалежних та взаємообумовлених блоків, зокрема системного бачення педагогічної реальності; здатності до інтеграції з іншим передовим педагогічним досвідом; аналітико-прогностичної діяльності, моделювання; формування предметної сфери; володіння інноваційними педагогічними технологіями; вироблення педагогічної рефлексії; формування особистісно-гуманної орієнтації; розвиток креативних якостей особистості; вироблення рефлексійної поведінки;

- становлення зовнішніх зв'язків моделі, виокремлення головних з них. Під час аналізу структури моделі формування дидактичної культури автором було виділено взаємозв'язок між предметно-методичною і психолого-педагогічною професійною підготовкою викладача вищої школи;

- виділення основних функцій моделі, серед яких автор називає пізнавальну (гностичну) та формувальну;

- дослідження динаміки моделі та виявлення головних закономірностей та ключових тенденцій розвитку дидактичної культури [2, с. 59].

Управлінцям закладів вищої освіти, розробляючи будь-яку педагогічну модель формування дидактичної культури, на думку М. Михнюк, слід враховувати, що модель повинна складатися з таких компонентів, які мають безпосередній вплив на ефективність формування професійної культури та містити таку структуру, яку легко діагностувати і контролювати на всіх етапах підготовки і розвитку педагога, а також й уможливлювати корегування окремих її аспектів або за потреби створювати нові компоненти [4]. На думку автора, модель професійної культури викладача повинна об'єднувати п'ять блоків, а саме «перспективно-цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний, процесуально-діяльнісний і рефлексивно оцінювальний» [там само].

Теоретичний блок містить в собі теоретичні закономірності, положення, теорії, авторську концепцію цілісного розвитку професійної культури педагога.

Змістово-технологічний блок зраховує такі компоненти як змістовно-смысловий, особистісно-розвивальний, професійно-

технологічний компоненти.

Процесуально-діяльнісний блок передбачає реалізацію кількох етапів формування професійної культури, зокрема участь викладачів у різноманітних заходах методичної роботи, застосування набутого інноваційного педагогічного досвіду; використання традиційних та нетрадиційних форм, методів та технологій в освітній діяльності; індивідуальний розвиток викладачів через самоосвіту, самовдосконалення та саморозвиток.

Рефлексивно-оцінювальний блок складається з діагностичного, аналітичного, коригувального компонентів.

Ефективне управління формуванням дидактичною культурою майбутнього викладача вищої школи можливе через систематичне планування, моніторинг та регулювання цього процесу, а також мотивацію учасників освітнього процесу.

Отже, дидактична культура викладача ЗВО становить собою феномен, що складається з двох рівнозначних взаємопов'язаних компонентів: компетентність та культура педагога як представника певної фахової спільноти; педагогічна майстерність та педагогічна культура як вищий рівень її прояву.

Література

1. Шалімова І., Бурбига В. Модель формування дидактичної культури викладача ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2018. №5 (160). С. 55–62.
2. Ясько А. Л., Коломієць Ю. В. Професійно-педагогічна культура вчителя трудового навчання. URL: http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Pedagogica/32250.doc.htm
3. Переверзева О. Сутність і зміст професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва. URL: https://www.researchgate.net/publication/338033341_Sutnist_i_zmist_profesijnoi_kulturi_majbutnogo_vikladaca_muzicnogo_mistectva
4. Михнюк М. Модель розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю. URL: https://lib.iitta.gov.ua/165928/1/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_8.docx.pdf

СЕКЦІЯ 6.
СУЧАСНІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

**ENFORCEMENT AUTHORITIES AS THE BASIS FOR
THE FORMATION OF THE RULE OF LAW IN THE
CONDITIONS OF MODERN EUROPEAN INTEGRATION**

Polina Dvornikova, Student of II course, major 081 «Law»

Yaroslav Mudryi National Law University

Scientific mentor: *Polishchuk I.O.*, D.Sc, professor of

Department of Sociology and Political Science at Yaroslav Mudryi
National Law University

In the context of the development of Ukraine as a state governed by the rule of law, the formation and development of the law enforcement system as an independent, complex interdisciplinary entity and the organizational basis of public security, it is impossible not to pay attention to the role of law enforcement agencies in the formation of a state governed by the rule of law in the context of Ukraine's European integration.

The identified components determine to a large extent the order of implementation, efficiency, direction and causality of law enforcement activities, and also make it possible to talk about the existence of a certain law enforcement system, which resembles a whole complex of the most diverse theoretical directions of understanding the phenomenon, constitutes a comprehensive idea of the formation of the rule of law by law enforcement agencies [1, p. 23-54].

Evaluating the state of the law enforcement system today, it can be noted that the subjects of this system do not see citizens as potential offenders, but on the contrary involve citizens to participate in solving public affairs, including in the field of law enforcement.

An important feature of law enforcement agencies is that their activities are transparent. They inform authorities and management bodies, public organizations, the population and mass media about their activities, the state of public order and the measures taken for

this purpose. The law enforcement system closely interacts with state authorities, local self-government bodies, citizen associations, and the population [2, pp. 79-84]. This criteria is one of the conditions for increasing the effectiveness of law enforcement entities and the implementation of real democratic civil control over law enforcement agencies.

The law enforcement system employs professionals who possess specialized legal knowledge, relevant work skills, and competently perform legally significant actions that determine the content of their work [3, pp. 13-25]. The complexity of life situations solved by law enforcement officers, the high demands of the legal procedure, the peculiarity of formal-abstract thinking and the terminology of legal communication mean that this work should be performed only by specially trained specialists.

The main objects that must be protected by the system of state bodies are the individual - his rights and freedoms; society - its material and spiritual values; the state - its constitutional order, sovereignty and territorial integrity. It should also be noted that one of the central places in the diverse and multi-faceted activities of the state is the fulfillment of the tasks of ensuring law and order and legality, protecting the rights and freedoms of man and citizen, the rights and legitimate interests of state and non-state organizations, and combating crimes [4, pp. 69-75].

Thus, law enforcement agencies have a significant influence on the formation of the rule of law, namely: ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen; protecting the interests of society and the state from illegal encroachments; contributing to the effectiveness of the entire legal system of Ukraine, national legislation; ensuring public order and public safety; combats crime; takes measures to eliminate the causes and conditions that contributed to the commission of offenses.

Therefore, the law enforcement system plays an important role in the formation of the legal state in the conditions of the European integration of Ukraine, carrying out its activity in the socio-economic and political spheres of public life, while ensuring public order and public safety; in the course of the pre-trial investigation; exercise of

administrative and legal jurisdiction; during operational search activities; in preventive activities; in connection with the implementation of administrative and court decisions.

References

1. The world after the crisis. Global trends - 2025: a changing world. Report of the LDC of the USA. М.: Europe
2. Isakov V.B. Modern information technologies in lawmaking //Law-making technique of modern Ukraine: state, problems, perfection: a collection of articles: in 2 volumes / edited by V.M. Baranova. Kiev, 2001
3. Kartashov V.N. Legal technique, tactics, strategy and technology// Problems of legal technology: a collection of articles / under the editorship. V.M. Baranova.Kiev, 2000.
4. Kashanina T.V. Legal technique. К., 2007.

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Чуб Євгеній Олексійович, студент 3 курсу,
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Київський університет культури
Науковий керівник: к.ю.н. *Кузнецова Людмила Валеріївна*
завідувачка кафедри публічного та приватного права
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова

Система гарантій демократичної держави базується не тільки на національних засобах, а й у сучасному світі доповнюється системою міжнародних гарантій. Стабільність міжнародних відносин великою мірою залежить від суворого дотримання самими суб'єктами міжнародного права основоположного його принципу – добросовісного виконання міжнародних зобов'язань [1, с.28].

Саме на зобов'язаннях держави як суб'єкта міжнародного права ґрунтується наднаціональний (міжнародний) контроль, який розглядається не тільки з точки зору питання про

міжнародний правопорядок, а й з погляду його ролі в забезпеченні реалізації демократичних цінностей усередині держави.

Міжнародний контроль у загальному значенні можна охарактеризувати як необхідний елемент системи сучасних міжнародних відносин, який полягає в перевірці міжнародними організаціями або їх органами взятих державами на себе договірних та інших зобов'язань. Він здійснюється в межах компетенції міжнародних організацій або їх органів у ході встановлення фактів, що можуть стати правовою підставою для прийняття обов'язкових або рекомендаційних рішень із відповідними юридичними та політичними наслідками для такої держави [1, с.29].

Сучасна система контролю над державною владою на міжнародному рівні бере свій початок з утворення ООН, котра мала визначальний вплив на розвиток міжнародного права другої половини ХХст. і докорінно змінила співвідношення сил на міжнародній арені. Тоді ж було виявлено нагальну потребу легалізувати базисні ідеї та принципи доктрини природного права і нормативні положення, що з неї випливають, у спеціальному документі, схваленому світовим співтовариством в особі ООН.

В міжнародному співтоваристві поступово склалася система органів, що діють на універсальному та регіональному рівнях і уповноважені вживати заходів щодо тих держав, які порушують права людини, визначені у відповідних міжнародних угодах, а розвиток цієї інституційної системи продовжується й дотепер шляхом удосконалення юрисдикційної практики цих органів і навіть створення нових органів. Як приклад, дослідники наводять створення Генеральною Асамблеєю ООН у 2006 р. замість Комісії з міжнародного права як органу Економічної і Соціальної Ради (ЕКОСОП) Ради з прав людини як допоміжного органу Асамблеї, що підвищило її правовий статус як найважливішого контрольного органу з прав людини в системі ООН. Виникнення подібних контрольних механізмів є самостійним етапом у створенні міжнародного права прав

людини, що привело до революційних змін у структурі міжнародного правопорядку. За слушною думкою дослідника В. Ф. Кавуна, це стало можливим завдяки спільним зусиллям усіх держав, які спрямували їх на розвиток органів нагляду та процедур і механізмів, що фіксують порушення прав людини і таких, що встановлюють діалог із державами для усунення таких порушень. У результаті чого почала розвиватися юриспруденція, що виходить за межі індивідуальних справ, які розглядаються цими органами і яку можна охарактеризувати як нову міжнародну юридичну практику. В Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, прийнятій главами держав та урядів на Генеральній Асамблеї ООН 8 серпня 2000 р., підкреслюється, що саме забезпечення державами-учасниками договорів у сфері прав людини становить як індивідуальну відповідальність перед їх власними суспільствами, так і колективну відповідальність, що є складовою «утвердження принципів людської гідності, рівноправ'я та справедливості на глобальному рівні» [2, с.287-288].

Держава, яка не дотримується своїх міжнародних зобов'язань, тим самим скоює міжнародно-протиправне діяння (делікт), що має тягнути за собою міжнародну відповідальність. Проте у зв'язку із необхідністю дотримання принципу державного суверенітету система міжнародного контролю базується на постулаті, відповідно до якого, якщо йдеться про порушення прав і свобод індивіда, то, за загальним правилом, міжнародне протиправне діяння має місце лише за умови, що індивід, чиї права порушено, вичерпав внутрішньодержавні можливості захистити свої права і свободи як то адміністративні або судові [3, с.30]. У такому сенсі слід наголосити, що система міжнародного контролю функціонує лише як субсидіарний механізм, який в будь-якому випадку не заміняє національний і не розглядається як його складова.

Особливу роль у здійсненні міжнародного контролю як гарантії забезпечення законності, забезпечення поваги до основоположних прав і свобод людини відіграє Європейський суд з прав людини. Ратифікація Конвенції про захист прав

людини і основоположних свобод 1950 р. [4], а також визнання юрисдикції Європейського суду, крім усього іншого, означає, що діяльність усіх органів державної влади держав – учасниць Конвенції, особливо судових, рішення, що ними приймаються, і використовувані процедури, так само як і рішення законодавчих органів, не повинні суперечити положенням Конвенції.

Європейський суд не є вищою інстанцією щодо судової системи держави – учасниці Конвенції. Тому він не може скасувати рішення, винесене органом державної влади чи національним судом, не дає вказівок законодавцю, не здійснює абстрактний контроль щодо національного законодавства чи судової практики, не має права давати розпорядження про вжиття заходів, що мають юридичні наслідки. Суд розглядає тільки конкретні скарги з тим, щоб встановити, чи дійсно були допущені порушення вимог Конвенції. Однак Суд має право присудити «справедливе задоволення претензії» у вигляді фінансової компенсації матеріального збитку і моральної шкоди, а також відшкодування всіх витрат [5, с.54].

Література

1. Кавун В. Ф. Механізм міжнародного контролю у сфері прав людини: поняття, значення та види. *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку*: зб. тез наук. доп.: за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 23–24 берез. 2017 р. С. 28–30.

2. Кавун В. Правова природа і особливості міжнародних правозахисних механізмів реалізації конвенцій з прав людини. *Вісник Львів. університету*. Серія: Міжнар. відносини. 2014. Вип. 2. С. 286–292.

3. Кельман М. С. Конституційний контроль як засіб захисту конституцій у національних правових системах континентального права: монографія. Київ: Вентурі, 2019. 204 с.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

5. Лукевич Г. Е. Міжнародний контроль в частині захисту прав людини: тенденції та перспективи: підручник. Одеса: Видавництво РУТА, 2015. 261 с.

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Євстратенко Анастасія Сергіївна, студентка 3 курсу спеціальності 292 "Міжнародні економічні відносини" КНУ імені Тараса Шевченка

До початку повномасштабного воєнного вторгнення росії найбільшим роботодавцем в Україні був середній та малий бізнес. Найпопулярнішою сферою діяльності малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні є оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту. Далі в різних пропорціях для середнього і малого бізнесів йдуть промисловість, логістика, сільське господарство та будівництво. Очікувано, що більшість підприємців в Україні розуміє, що поки триває війна, повернення на довоєнний рівень є малоймовірним.

Утім, в Україні існує чимала кількість програм міжнародної підтримки вітчизняних суб'єктів малого та середнього підприємництва. Серед них: – програми Європейського Союзу. Найбільш відомою є EU4Business, яка запроваджена ЄС для підтримки малого бізнесу в країнах Східного 207 партнерства, у тому числі в Україні [1]. Складовими EU4Business є:

1. консалтинг розвитку малого бізнесу (консалтинг бізнес-процесів, міжнародної торгівлі, навчальний консалтинг – освітні програми, тренінги, поїздки з участю у заходах «businesstobusiness»);

2. створення інфраструктури ділового співробітництва (проект EU4Business «ConnectingCompanies» [2] – EU4BCC, спрямований на організацію співробітництва українських та європейських суб'єктів малого бізнесу та бізнес-асоціацій – розширення контактів, робота над спільними продуктами, субпідряд);

3. доступ до фінансування (позики через національні банки та гранти); – програми, які фінансуються національними урядами зарубіжних країн.

Так, Федеративна Республіка Німеччина фінансує програму «Fit for Partnership with Germany» [3]. Програма передбачає

економічну співпрацю німецьких підприємців та підприємців з країн-партнерок, які зацікавлені в розвитку двосторонніх торговельних відносин. Головним призначенням програми можна вважати підготовку управлінців до співробітництва з німецькими компаніями, встановлення ділових контактів. Участь у «Fit for Partnership with Germany» здійснюється поетапно.

На першому етапі, що триває орієнтовно півтора місяці, проводяться групові онлайн-заняття (2-3 рази на тиждень по 1,5-3 години) у форматі консультацій, тренінгів, взаємного коучінгу, менторінгу, онлайнвідвідування підприємств, обміну досвідом. Групи до 20 осіб формуються за галузевою спрямованістю: сільське господарство, готельний бізнес, текстильна промисловість, охорона здоров'я тощо.

На другому етапі (триває півмісяця офлайн) учасники відвідують ФРН – німецькі підприємства, спеціалізовані виставки, ярмарки, семінари, хаби, ведуть переговори з німецькими партнерами у форматі «B2B». Витрати українських учасників на житло, харчування, страхування, поїздки по території ФРН (останнє – частково) компенсуються за рахунок німецької сторони.

Так, Данія, Швейцарія та Велика Британія спільно фінансують донорську програму допомоги мікробізнесу та самозайнятим особам з Донецької та Луганської областей, спрямовану на адаптацію до наслідків пандемії COVID-19 [4]. Фінансовий грант (до 1000 дол. США) надається тим мікропідприємцям, чий бізнес постраждав від пандемії. Умовами отримання гранту є продовження бізнесу, його адаптація або перепрофілювання відповідно до карантинних обмежень, домінування доходів від бізнес-діяльності у структурі доходів підприємця та його родини, фінансова та соціальна вразливість підприємців.

Таким чином український малий бізнес отримує вагому підтримку з боку міжнародної спільноти. Проте через брак інформації, нестачу ділових та комунікативних навичок не всі суб'єкти малого бізнесу можуть цим скористатися.

Література

1. EU4Business: The European Union's Initiative. URL: <https://eu4business.eu/> (дата звернення: 22.11.2022).
2. EU4Business: Connecting Companies (EU4BCC). URL: <https://connectingcompanies.eu/index.php/about-eu4bcc/> (дата звернення: 23.11.2022).
3. Підтримка фінансування малих та середніх підприємств України в рамках програми Німецько-Українського фонду: НУФ. URL: https://ukraine.managerprogramm.de/wpcontent/uploads/2018/09/Brochure_GUF2.pdf (дата звернення: 24.11.2022).
4. Програма надання фінансової допомоги для підтримки функціонування мікробізнесу та самозайнятості в умовах епідеміологічної ситуації, пов'язаної з розповсюдженням коронавірусу covid-19 та введенням карантинних заходів: Данська Рада у справах біженців. URL: https://sme.gov.ua/support_programs/finansova-dopomoga-dlya-mikrobiznesu-tasamozajnyatyh-osib/ (дата звернення: 20.11.2022).

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЗАДІЯННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Патерко Роман Сергійович, студент 4 курсу,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Хмельницького університету Управління та Права
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи *Булат Галина Володимирівна*
Хмельницький університет Управління та Права

У сучасному світі, який насичений різноманітними бурхливими подіями, зокрема кризами, національній економіці необхідно змінити підходи до творення політики регіонального розвитку і використання продуктивних сил регіону. Для пришвидшення економічних перетворень важливу роль відіграє оновлення продуктивних сил, що поєднує розкриття та якісно нове збільшення людського потенціалу, лімітування

економічної активності на основі пришвидшення інноваційної діяльності та підвищення рівня інвестиційної привабливості, збереження, відновлення і збагачення природно – ресурсного потенціалу.

Виділяються такі принципи використання продуктивних сил регіону :

1. Принцип раціонального тих елементів продуктивних сил, які є просторовими конкурентними перевагами визначає всебічне охоплення економічних, демографічних, соціальних та екологічних вимог розвитку продуктивних сил з переважанням соціальних і екологічних чинників.

Цей принцип полягає в тому, що під час обмеження об'єктів отримується висока активність народного господарства. При раціональному використанні елементів продуктивних сил, які є просторовими конкурентним перевагами визначається [1, с. 22]:

- близьке розташування до місць видобутку сировини, палива, джерел енергії та води;
- наближення галузей, що потребують великих затрат праці до районів і центрів зосередження трудових ресурсів;
- виробництва, які виготовляють мало транспортабельну продукцію доцільно розташувати біля місць її споживання;
- уникати зустрічних транспортувань однакової або подібної сировини, палива, готової продукції з одного регіону в інший;
- зменшити надзвичайно велику кількість промислових підприємств у великих містах і надати перевагу розвитку нових промислових підприємств у малих і середніх містах;
- забезпечити комфортні екологічні умови для життєдіяльності населення та охорони природи.

2. Суть принципу соціального цілепокладання функціонування продуктивних сил, є у тому, що необхідно у кожному районі зробити структуру господарства такою, яка б найвигідніше задовольняла духовні та матеріальні потреби суспільства. Використання цього принципу вплине на відновлення соціальної справедливості рівноправного функціонування регіонів, зростанню соціально-економічної

ефективності розвитку територій, створенню всебічного розвитку особистості та задоволення потреб населення;

3. Суть принципу раціонального природокористування та охорони довкілля полягає у раціональному використанні природних ресурсів, їх відтворенні і охороні довкілля. Щоб забезпечити роботу цього принципу, потрібно створити умови для збереження екологічної рівноваги, а також створити сприятливі соціально-економічні умови для життєдіяльності населення та відновлення взаємозв'язків у природному комплексі.

4. Принцип адаптації територіальних соціально-економічних систем до потреб ринку. Суть його полягає у тому, що потреби внутрішнього ринку залежать від умов функціонування і розвитку регіональних господарських систем.

5. Принцип інституційної стабільності. Інституційна стабільність формується як об'єднання офіційних та неофіційних правил і застосовується за рахунок їх ієрархічної організації, де кожен вищий рівень дорожче та складніше змінити, ніж попередній;

6. Принцип рівномірності використання територіального ландшафту охоплює взаємне поєднання соціального, природного та економічного середовищ в межах певної територіальної одиниці та взаємозв'язків між ними, які створюють умови для рівномірного застосування соціально-економічного і природного потенціалу та опору процесам регіональної несиметричності ;

7. Принцип гармонійності ресурсного потенціалу факторам розташування виробництва пояснюється дотриманням злагодженості між виробничими можливостями і обсягом виробництва, з однієї сторони, і присутністю сировинних, паливно-енергетичних, людських, інфраструктурних ресурсів регіону – з іншої. Також застосування цього принципу потребує зрівноваження та пропорційності між галузями спеціалізації, між видобутком і переробкою , між виробничою сферою та сферою обслуговування ;

8. Принцип комплексного розміщення виробництва та

об'єктів інфраструктури визначає : безвідходне використання природних ресурсів та їх відходів; використання людських ресурсів раціонально; створення таких виробничих зв'язків між підприємствами, які були б ефективними; для обслуговування місцевих виробничих комплексів формується єдина мережа виробничої інфраструктури;

9. Принцип орієнтації на дотримання суспільного поділу праці полягає у визначенні структури продуктивних сил, конфігурації факторів виробництва та базових відносин, які виникають у суб'єктів господарювання. Взаємозв'язок різних видів господарської діяльності є формою виявлення цього складного багатопланового явища. Особливість цього принципу також полягає в певній структурі суспільної організації виробництва.

10. Принцип спеціалізації та комбінування в рамках секторальної пріоритетності. Спеціалізація в окремих сферах економічної діяльності, полягає у зосередженні виробництв по регіонах в залежності від традицій, різноманітності та кількості запасів ресурсної бази, кадрового потенціалу та потреб ринку. Концентрація, пояснює розташування засобів виробництва, предметів праці та праце-ресурсних кадрів у промислових центрах [2].

Наукове обґрунтування і практичну реалізацію принципів задіяння продуктивних сил необхідно покласти в основу регіональної політики держави. Головною метою якої є структурна модернізація виробництва і управління з метою створення сприятливих умов праці, побуту та відпочинку населення, забезпечення стабільного економічного розвитку, збереження природного середовища.

Література

1. Бутко М.П. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору. Ніжин. ТОВ «Аспект-Поліграф», 2014. – С. 372.

2. Попело О.В. Методичні підходи до оцінки рівня модернізації продуктивних сил. *Вісник Одеського національного університету. Серія Економіка*. Одеса: ОНУ, 2016. (49). С. 109-113.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ЕКОНОМІЧНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Дима Юлія Іллівна, студентка 5 курсу
спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
Науковий керівник: к. держ. Управління, доцент *Кахович Олена
Олександрівна*

Україна – це та держава, яка постійно намагається розвиватись, виходити на новий рівень серед всіх країн світу, зміцнювати свою економіку та взаємовідносини з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Україна завжди співпрацювала з різними міжнародними економічними організаціями, тому що самій по собі їй важко тримати економіку країни на високому рівні. З проголошенням Незалежності України вона почала стрімко приєднуватися до міжнародних організацій, щоб весь світ дізнався, що це за країна і чим вона може бути корисна для інших країн світу. Наразі Україна входить до таких міжнародних економічних організацій як: Організація Об'єднаних Націй (ООН), Співдружність Незалежних Держав (СНД), Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд, Світова організація торгівлі (СОТ), ГУАМ – Організація за демократію та економічний розвиток.

Зараз в Україні не найкращі часи, тому саме в цей час їй потрібна допомога всього світу, в тому числі міжнародних економічних організацій, для того, щоб підтримувати економіку України, яка дуже сильно постраждала з початку повномасштабної війни Росії проти України. Тому на прикладі Європейського Союзу та Світової організації торгівлі розглянемо сучасні проблеми та перспективи взаємовідносин України з міжнародними економічними організаціями.

В останні роки, а особливо починаючи з 2022 року цікаво спостерігати за розвитком взаємовідносин України з

Європейським Союзом (ЄС). Україна – є пріоритетним партнером Європейського Союзу, але вона хоче не тільки співпрацювати з цією організацією, але і бути її учасницею. Наша країна вже дуже давно намагається приєднатися до ЄС, але кожен раз як вона намагалася це зробити, у неї це не виходило. І тільки після початку повномасштабної війни ЄС прийняла заявку України, щодо приєднання і надала їй статус кандидата на вступ до ЄС, ця визначна подія сталася 23 червня 2022 року. Приєднання України до Європейського Союзу може мати як проблеми, так і перспективи цих взаємовідносин. Перспективами цих взаємовідносин можуть бути: вихід на ринок ЄС, технологічна модернізація, макроекономічна стабільність, залучення прямих іноземних інвестицій до української економіки, створення нових робочих місць, підвищення кваліфікації робочої сили, доступність до новітніх технологій, забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, уніфікація цін на енергоносії, упровадження стандартів ЄС у виробництві. Проблемами, які можуть загрожувати взаємовідносинам України з ЄС можуть бути: переміщення до України шкідливих виробництв, використання дешевої ресурсно-сировинної бази України та дешевої робочої сили, втрата конкурентоспроможності деяких галузей економіки, неконкурентоспроможна продукція на зовнішньому ринку, відтік висококваліфікованої робочої сили, квотування певних видів товарів, складність переходу до європейських цін. Європейський Союз та Україна дуже тісно пов'язані між собою. ЄС – це саме та організація, яка з початку повномасштабної війни допомагає Україні всіма способами. З початку року ЄС підтримала Україну на суму 19 млрд євро і це ще не кінець [1]. В 2023 році ця міжнародна організація планує виділити Україні 18 млрд. євро на допомогу громадянам України, які постраждали від війни, відновленню будівель та багато чого іншого [1]. Крім цього ЄС приймає у себе біженців, за даними управління Верховного комісара ООН у справах біженців у Європі на 3 жовтня 2022 року наразі майже 4,2 млн біженців з України отримали статус тимчасового захисту. З кінця травня

їхня кількість зросла приблизно на 1,25 млн [2].

Ще однією міжнародною організацією з якою Україна тісно співпрацює є Світова організація торгівлі (СОТ). На сьогодні СОТ – це єдина міжнародна організація, яка встановлює глобальні правила торгівлі. Для України бути членом такої міжнародної організації дуже важливо, тому що набуття членства в СОТ стало важливим чинником подальшої інтеграції України до світової економіки. Приєднання України до СОТ дало країні багато можливостей, наприклад: розширення експортного потенціалу, вихід на нові світові ринки, посилення авторитету України у світовій економіці, вдосконалення національного законодавства, прискорення модернізації національного виробництва. В такі нелегкі для України часи цікаво спостерігати, які на країну чекають проблеми і перспективи при взаємодії з Світовою організацією торгівлі (СОТ). Однією із сучасних перспектив взаємодії України з СОТ є допомога нашій країні. З початку повномасштабної війни СОТ пообіцяла надати допомогу у вирощуванні та експорті сільськогосподарських культур, так як всі розуміли, що відсутність експорту зерна стане для багатьох країн світу значною проблемою. Також СОТ постійно надає гуманітарну допомогу та пообіцяла після війни допомагати відбудовувати нашу країну. Але якщо не брати до уваги війну, то до переліку переваг можна віднести прямі іноземні інвестиції, тобто набагато легше буде ввійти якійсь країні на наш ринок та Україні на ринок іншої країни. Також однією з перспектив є те, що саме членство України в СОТ значно наближує Україну до членства в ЄС. Для України можна позначити ще одну перспективу таку як, зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів на найважливіші товарні ринки та одночасному поліпшенню умов торгівлі з іншими країнами-членами. Стосовно проблем взаємовідносин України та СОТ, то їх зараз може ставати все більше. Основною проблемою є нестабільна економіка України та в майбутньому неможливість в повній мірі вести зовнішньоторговельні відносини через причини, які наразі важко передбачити,

наприклад відсутність товару для експорту, неможливість експортувати товари через зруйнування каналів збуту і т. д.. Також для України є загроза зменшення прямих іноземних інвестицій через війну та невпевненість у «завтрішньому дні». Ще можна очікувати тимчасове зниження виробництва окремих товарів в Україні та збільшення їх імпорту. Це може бути через зруйнування виробництва по виготовленню цього товару, або зниження мита на відповідний товар.

Взагалі Україні дуже вигідно членство в багатьох міжнародних економічних організаціях, особливо в наш час, коли економіка країни впала на 30% за підсумками перших трьох кварталів 2022 року [3].

Література

1. Представництво Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс]. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232
2. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців [Електронний ресурс]. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>
3. ВВП України [Електронний ресурс]. URL: <https://minfin.com.ua/>

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО, ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ІНФРАСТРУКТУРОЮ РЕГІОНУ

Фаріончук Денис Володимирович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Сучасна практика фінансування регіональної інфраструктури вказує на її незадовільний стан та, характеризується низькою якістю наданих населенню послуг, високим ступенем спрацювання основних засобів, неефективністю управління об'єктами. Відтак, виникає потреба в переформатуванні підходів щодо управління інфраструктурою

регіонів, а саме, залучення додаткових інвестицій, реструктуризації та комплексного реформування її структури.

Практика господарювання, як економічно розвинених країн, так і країн, що розвиваються, свідчить про зростання активності застосування різних форм партнерства держави та приватного бізнесу в підтримці регіональної інфраструктури. У західній практиці така взаємодія держави та приватного бізнесу отримала назву Public-Private Partnership (PPP), тобто державно-приватного партнерства (ДПП) [1]. Предметом такого партнерства є розвиток, використання та управління державною та муніципальною власністю.

Участь приватного бізнесу в таких проектах передбачає необхідність впровадження суттєвих інституціональних змін усередині системи відносин «влада (державна) – бізнес». Зокрема, розширення участі приватного бізнесу у виконанні деяких економічних, управлінських, а іноді, і організаційних функцій. У той же час важливо забезпечити роль держави, не тільки як основного регулятора взаємодій із бізнесом, а і як представника та захисника інтересів та потреб суспільства. У світовій практиці достатньо чітко склалися дві схеми проектного фінансування, які умовно можна назвати: з паралельним фінансуванням; з послідовним фінансуванням [2].

Потенційними формами застосування державно-приватного партнерства в Україні є, такі: контракт на виконання робіт, контракт на управління цілісним майном підприємства та (або) його частками (акціями), оренда, лізинг, концесія, приватизація, що узгоджується з нормами права.

Основні принципи реалізації державно-приватного партнерства в Україні, регламентовано Законом України «Про державно-приватне партнерство» (2010 р.). У рамках здійснення державно-приватного партнерства, відповідно до цього Закону України, можуть укладатися договори про: концесію; управління майном (виключно за умови передбачення в договорі, укладеному в рамках державно-приватного партнерства, інвестиційних зобов'язань приватного партнера); спільну діяльність; інші договори [3].

Основними галузями укладання договорів є: оброблення відходів (116 договорів, що становить 64,7 % від загальної кількості); збір, очищення та розподілення води (39 договорів, що становить 21,4 % від загальної кількості); будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури (7 договорів, що становить 3,9 % від загальної кількості); виробництво, транспортування і постачання тепла (10 договорів, що становить 5,5 % від загальної кількості); виробництво, розподілення та постачання електричної енергії (2 договори, що становить 1,1 % від загальної кількості); управління нерухомістю (2 договори, що становить 1,1 % від загальної кількості); пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування (1 договір, що становить 0,6 % від загальної кількості); інші (3 договори, що становить 1,7% від загальної кількості) [4].

Отже, залучення приватного сектора спрямоване на поліпшення якості послуг, розширення сфери охоплення споживачів та можливого скорочення собівартості послуг, що має значні позитивні тенденції функціонування, а саме забезпечує максимізацію економічної та соціальної цінності робіт та послуг для кінцевих споживачів.

Не зважаючи, на позитивні результати використання державно-приватного партнерства в підтримці регіонів України, доцільним є підвищення ефективності операційної діяльності підприємств інфраструктури; запровадження техніко-технологічних, управлінських та фінансових інновацій; залучення додаткових фінансових ресурсів; збільшення інвестиційної привабливості підприємств місцевої інфраструктури тощо.

Література

1. Дітер Б. Інфраструктура як інструмент політики національного та регіонального розвитку Європейського Союзу та України : Україна на шляху до Європи. [за ред. Л.Хоффмана, Ф.Мьюллерс]. К.: Видавництво «Фенікс», 2001. С.106–131.

2. Катасонов В. Ю. Проектное финансирование : мировой опыт : [3- еизд., перераб. и доп.]. М. : Анкил, 2001. 308 с

3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01 липня 2010 р. № 2404-VI; зі змін. і доповн. у редакції від 24.05.2016., URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

4. Довідка щодо результатів здійснення ДПП. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad>.

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Любота Ігор Володимирович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Досягнення високої конкурентоспроможності економіки та країни є національною стратегією будь-якої держави.

Засновник теорії конкурентоспроможності націй М. Портер досліджував конкурентоспроможність країни як наявність, збереження та розвиток її конкурентних переваг в умовах динамічної міжнародної конкуренції, в якій головну роль відіграють нововведення та інновації. Таким чином, основними факторами конкурентоспроможності в сучасному суспільстві є вже не традиційні, порівняльні переваги, а нові конкурентні переваги, пов'язані з розвитком інтелектуального капіталу, які досить складно скопіювати.

Вирішуючи завдання досягнення високої конкурентоспроможності, необхідно передусім правильно оцінювати її. Найчастіше використовуються три підходи оцінки конкурентоспроможності економіки країни:

1) оцінка ефективності використання ресурсів через зіставлення витрат та цін;

2) аналіз реалізованих конкурентних переваг за даними про зовнішньоторговельну діяльність країни через показники

експортної, зовнішньоторговельної квоти;

3) складання рейтингів конкурентоспроможності фахівцями Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) та експертами швейцарського Міжнародного інституту розвитку менеджменту (IMD).

Відповідно до першого підходу універсальним показником конкурентоспроможності визнано показник питомої оплати праці (YOT), що є функцією продуктивності праці, заробітної плати та валютного курсу. Підвищити конкурентоспроможність країни можна або за рахунок підвищення продуктивності праці, або за рахунок низької заробітної плати. Проте, зауважимо, що в такий спосіб можна оцінити лише цінову конкурентоспроможність, що у сучасних умовах формування постіндустріального суспільства явно недостатньо і може розглядатися як стійке перевагу.

Відповідно до другого підходу конкурентоспроможність країни оцінюється за даними структури зовнішньоторговельного обороту. Однак і цей підхід також можна вважати обмеженим. На підвищення конкурентоспроможності необхідна структурна перебудова і диверсифікація економіки з урахуванням масштабних інвестицій у інновації, формуванні сильних економічних інститутів.

Відповідно до третього підходу рейтинги конкурентоспроможності країн розраховуються за індексом глобальної конкурентоспроможності.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) – це глобальне дослідження та рейтинг країн світу, що його супроводжує, за показником економічної конкурентоспроможності. Індекс розроблений з ініціативи Світового економічного форуму (World Economic Forum) і розраховується за методикою, що ґрунтується на комбінації загальнодоступних статистичних даних та результатів глобального опитування керівників компаній – широкого щорічного дослідження, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом спільно з мережею партнерських організацій – провідних дослідницьких інститутів та організацій

у країнах,.

Всесвітній економічний форум визначає національну конкурентоспроможність як здатність країни та її інститутів забезпечувати стабільні темпи економічного зростання, які були б стійкими у середньостроковій перспективі. Автори дослідження наголошують, що країни з високими показниками національної конкурентоспроможності, як правило, забезпечують вищий рівень добробуту своїх громадян. Передбачається, що Індекс має використовуватися державами, які прагнуть ліквідації перешкод на шляху економічного розвитку та конкурентоспроможності, як інструмент для аналізу проблемних моментів у їхній економічній політиці та розробки стратегій щодо досягнення сталого економічного прогресу.

Отже, узагальнено можна визначити, що в наукових працях під конкурентоспроможністю країни розуміється здатність економіки держави утримувати та розширювати певні сегменти на світових ринках, брати участь у міжнародній торгівлі та виробляти продукцію, що відповідає світовим зразкам, і отримувати від цього прибуток, важливий для подальшого економічного розвитку.

Література

1. Рейтинг країн світу по індексу глобальної конкурентоздатності
URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index>

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Івахненко Максим Андрійович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Необхідність забезпечення продовольчої безпеки країни потребує прискореного розвитку аграрного сектора економіки, який неможливий без технічної та технологічної модернізації, переходу до якісно нового інноваційного типу розвитку.

Комплекс заходів щодо реалізації державної інноваційної політики в АПК значною мірою визначається перетвореннями, що забезпечують розвиток нових прогресивних форм інноваційної діяльності з урахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва.

Політика в АПК має бути спрямована на вирішення наступних завдань.

1. Створення привабливого фінансово-інвестиційного клімату для прямих іноземних інвестицій у сільське господарство країни.

Цьому може сприяти державне фінансування пільг, кредитування науки, ключових напрямів науково-технічного прогресу як національний пріоритет в аграрній сфері. Окрім того, необхідно здійснити реалізацію закону про захист інтелектуальної власності. Реформа в патентних законах зробила б прозорішим механізм передачі інтелектуальної власності від державних установ у приватні руки. А вдосконалення технічних регламентів, податкового режиму, вжиття антимонопольних заходів, спрощена процедура ліцензування, сертифікації та лібералізація трудового законодавства створили б привабливіші умови для інновацій.

2. Використання інноваційного потенціалу. Для вирішення цього завдання необхідно створити оптимальне поєднання державного та приватного секторів у науці, наукомістких виробництвах, створення та поширення конкурентоспроможності ринкових інноваційних механізмів.

3. Створення умов пріоритетного розвитку АПК. Необхідно здійснювати державний протекціонізм щодо підприємств інноваційної інфраструктури, забезпечувати правове регулювання та стимулювання сільського господарства, підвищувати роль та відповідальність усіх рівнів влади за реалізацію інноваційної політики держави.

4. Розвиток кадрового потенціалу АПК. Необхідно вирішення завдань щодо вдосконалення умов та процесів здобуття професійної освіти, досягнення відповідності набору професійних компетенцій випускників освітніх установ

кваліфікаційним вимогам інноваційного виробництва, досягненню збалансованості попиту та пропозиції на ринку праці, а також підвищення забезпеченості організацій АПК необхідними молодими спеціалістами.

5. Регулювання державою соціальної галузі. Найважливішим завданням держави є забезпечення високого рівня життя сільських жителів, зниження соціальної напруги. Рівень доходів населення необхідно підвищувати за рахунок збалансованої політики держави у фінансовій, промисловій та соціальній сферах.

Однак існує низка факторів, що стримують інноваційний розвиток аграрного сектору економіки:

невідповідність матеріально-технічної бази вітчизняного сільського господарства новим економічним та виробничим вимогам;

несприйнятливість більшості сільськогосподарських товаровиробників до вітчизняних та зарубіжних науково-технічних досягнень при високому рівні імпорту сільськогосподарських машин, обладнання, засобів захисту рослин та ін;

інноваційні процеси протікають в умовах високих політичних, що зберігаються та економічних ризиків.

Через війну багато підприємств АПК немає можливості скористатися традиційними джерелами фінансування (банківський кредит, запозичення на ринках капіталів та інших.). Крім того, в умовах обмеженого бюджетного фінансування доцільним для сільськогосподарських товаровиробників стає реалізація схем фінансування, що передбачають розподіл ризиків між учасниками інноваційного процесу, а також застосування механізмів захисту від цих ризиків;

структурна неорганізованість інноваційного процесу;

інновації мають обмежений характер і, зазвичай, доступні лише незначної частини великих і економічно міцних господарств.

Насамперед особливу увагу необхідно приділяти

формуванню законодавчих та нормативно-правових механізмів, які сприятимуть припливу інновацій до АПК. Необхідно розробити закони та інші нормативно-правові документи, в яких мають бути визначені ставлення держави до розвитку інноваційних процесів в аграрному секторі, напрями та заходи державної підтримки, а також створити сприятливі умови для інвестування коштів в інноваційну діяльність.

Отже, підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва та забезпечити продовольчу безпеку можна лише на основі функціонування високорозвиненої матеріально-технічної бази та її оновлення, тобто модернізації та технічного переоснащення господарств новою машинобудівною продукцією, створення комплексу машин для механізації та автоматизації.

Модернізація уможливилоє перехід до інноваційної моделі розвитку, компенсує негативні наслідки світової економічної кризи, сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного сільського господарства на основі широкомасштабного впровадження передових технологій у сільськогосподарському машинобудуванні, рослинництві та тваринництві, переробних виробництвах.

ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ

Шумський Юрій Мирославович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Структура глобальної економіки постійно ускладнюється, що дає змогу отримувати синергетичний ефект у рамках єдиного коопераційного та інституційного простору. Суттєва диференціація розвитку країн, що підтверджена досвідом України, викликає необхідність оцінки ролі еволюції в економічному розвитку та економічній конвергенції.

Щоб визначити головні риси економіки, використовується

поняття «економічна система». Економічна система - це спосіб виробництва як єдність продуктивних сил та відповідних їм виробничих відносин; єдність людини та суспільного виробництва. Є й інші визначення.

Економічна система еволюціонує та перебуває під впливом розвитку відносин власності та технологічного способу виробництва, пов'язаного зі сферою дії продуктивних сил. Економічна система – це своєрідна форма організації економіки.

Економічний розвиток має кількісний та якісний вимір. Дослідження економічної еволюції дає уявлення про дійсну якість економічного розвитку. Звуження структури економіки України ілюструють показники експорту, розраховані за статистичними даними [1].

Економічна еволюція генерує синергетичні ефекти всередині економіки і сприяє реалізації інклюзивних стратегій у рамках глобальної економіки. Технологічна структура економіки має спиратися на генетичне ядро сучасного технологічного укладу [2-5]. Еволюційна економіка характеризується переходом до диверсифікованих структур вищої якості, вищого рівня безпеки з більшою здатністю до адаптації і самоорганізації за рахунок маневру ресурсами [6].

Відповідно до концепції стадій економічного зростання (1960 р.) американського вченого Уолта Вітмена Ростоу, критерієм виділення стадій служили переважно техніко-економічні характеристики: рівень розвитку техніки, галузева структура господарства, частка виробничого накопичення у національному доході, структура споживання тощо.

У своїй пізнішій роботі «Політика та стадії зростання» (1971 р.) У. Ростоу додає шосту стадію – «стадію пошуку якості» життя, коли на перший план висувається духовний розвиток людини.

1. Традиційне суспільство. Характеризується відсутністю системного розуміння довкілля, що у свою чергу перешкоджає розвитку технології та продуктивності.

2. Перехідна стадія. Тут уже помітні передумови для «зльоту». Відбуваються зміни у трьох непромислових секторах:

транспорті, сільському господарстві, зовнішній торгівлі. Розширюється обсяг імпорту, фінансованого з допомогою ефективнішого експорту ресурсів чи імпорту капіталу.

3. Стадія «зльоту». Критична стадія зростання відносно короткий період (10-20 років), який характеризується значними темпами капіталовкладень загальногосподарського призначення (транспорт, зв'язок, дороги і т.д.), збільшенням випуску продукції на душу населення, впровадженням нової техніки в промисловості та сільському господарстві, збільшується кількість фабрик, зростають міста і з'являється новий промисловий клас.

4. Рух до зрілості . Наприкінці XIX ст. Західна Європа, за Ростоу, переживає четверту стадію економічного зростання – рух до зрілості. Типовим для цієї стадії є тривалий період постійного прогресу. Розвивається процес урбанізації, підвищується частка кваліфікованої праці, тобто. Керівництво промисловістю зосереджується до рук менеджерів.

5. Стадія високого рівня масового споживання . До цієї стадії приходять вже технічно і технологічно зріле суспільство після досягнення певного рівня національного доходу. Акцент зміщується від пропозиції до попиту, отже, проблем виробництва до проблем споживання. Мета такого суспільства – задоволення споживчих потреб на найвищому рівні. Відповідає стану американського суспільства (У. Ростоу).

Сучасна економічна теорія виходить із раціональної поведінки суб'єктів господарювання при виборі цілей їх економічної діяльності. Насправді це означає прагнення максимізації результатів за даних затратах.

У сучасному світі існують три основні різновиди економічних систем: ринкова, командна та змішана.

Ринкова економіка характеризується як система, заснована на приватній власності, свободі вибору та конкуренції, вона спирається на особисті інтереси, обмежує роль уряду.

Характерною рисою **командної економіки** є монополізм виробництва, який зрештою гальмує науково-технічний прогрес. Державне регулювання цін, монополізм виробництва,

гальмування технічного прогресу закономірно народжують економіку дефіциту. Парадокс полягає в тому, що дефіцит виникає в умовах загальної зайнятості та майже повного завантаження виробничих потужностей.

У разі командної економіки панує редистрибутивний принцип розподілу продукції. Причетність до влади означає причетність до розподілу. Головною формою соціальної боротьби стає не боротьба за власність на фактори виробництва, а боротьба за доступ до ключових важелів розподілу, контроль над каналами розподілу.

Змішана економіка. Оскільки однією з найважливіших ознак класифікації економічних систем є форма власності (приватна, громадська) та спосіб координації економічної діяльності (ринковий, плановий), то найпростіша типологія індустриальних систем має такий вигляд. Як класичний приклад приватного капіталізму наводять Англію в XIX ст. та післявоєнний Гонконг; капіталістичної "планової" економіки - фашистську Німеччину; соціалістичної "ринкової" економіки - Югославію; соціалістичної планової економіки - СРСР.

Створення багатовимірної реальної типології сучасних економічних систем – справа досить складна. Зазвичай як основу береться ступінь розвитку державної власності та частка державних видатків у валовому національному продукті.

Моделі змішаної економіки. Залежно від регулюючої ролі держави та її економічних завдань можна назвати кілька моделей змішаної економіки розвинених країн:

1) **Ліберальна (американська).** Для неї характерна пріоритетна роль приватної власності. Уряд регулює економіку через законодавчу, податкову та грошово-кредитну політику.

2) **Соціально-ринкова.** Передбачає постійну підтримку тих, хто зазнає труднощів у нерегульованому капіталізмі.

3) **Шведська модель.** Характеризується високим рівнем соціальних гарантій.

4) **Японська модель.** Являє собою модель регульованого корпоративного капіталізму.

Наявність різних моделей економіки пояснюється різними

можливостями, традиціями тих чи інших країн.

Завдання початку ринкової економіки у тому, щоб звести до мінімуму економічні та соціальні витрати; неминучі у перехідний період. Її рішення має бути підпорядкований вибір заходів, що здійснюються за кожним напрямом, їх координація між собою та в часі. Необхідно врахувати, що перехід до ринкової економіки досі, коли вона повною мірою розкриє свої можливості, є тривалий процес, що охоплює весь період глибинної структурної перебудови соціально-економічних відносин, серйозних змін в установках і нормах поведінки мільйонів людей.

Аналіз економічної еволюції має відбуватися на основі системного врахування інституційних засад, що історично склалися, ролі держави в економіці, динаміки економічних та інноваційних змін. Характеристиками економічної еволюції є: незворотність та спадкоємність; ускладнення систем; адаптація до потреб суспільства; дивергенція, котра засвідчує відхилення тенденцій змін у системах унаслідок різних умов функціонування, що не допускає прямого копіювання форм і методів управління системами. Особливостями економічної еволюції є, по-перше, циклічний розвиток, що викликає настання криз і пошук методів реагування на них; по-друге, еволюція є наслідком адаптації до конкурентних викликів та нових можливостей кооперації. По-третє, еволюція є наслідком реагування на екологічні вимоги [6].

Література

1. List of products exported by Ukraine. URL : https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1
2. Кондратьев Н.Д. Основные проблемы экономической статики и динамики. Предварительный эскиз. Москва : Наука, 1991. С. 220–241.
3. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / пер. з англ. В. Старка. Київ : Києво-Могилянська академія, 2011. 242 с.
5. Портер М. Конкуренція / пер. с англ. Москва : Вільямс, 2006. С. 203–434.
16. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века.

Москва: Экономика, 2004. С. 318–333

5. Сухоруков А.І., Остапчук Д.О. Синергетичний механізм формування системи економічної безпеки держави. *Економічний часопис – XXI*. 2014. № 1–2. С. 19–23.

6. Сухоруков, А. І. Еволюційні особливості національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород : Гельветика, 2019. Вип. 27№Ч. 2. С. 72-76.

ОСОБЛИВОСТІ ІСЛАМСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Носик Андрій Юрійович,

здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Розвиток ісламської економіки був виправданий аргументом: твердження, що існують «різні ісламські відповіді» на економічні проблеми, виходячи з презумпції, що окремі економічні підходи є «логічними результат панівних світоглядів». Такі «світогляди» охоплюють вірування про походження Всесвіту, природу людського життя, середину праведності, чесноти та цінності, людських стосунків і норм володіння та використання ресурсів – коротше кажучи, світогляд – це «організований набір вірувань щодо того, як влаштований світ». Різні світогляди дозволяють різні економічні перспективи, що ведуть до різних економічних наук.

У той час як звичайна економіка зараз знаходиться в процесі повернення до своїх допросвітницьких коренів, ісламська економіка ніколи не заплуталася в світському та матеріалістичному світогляді. Він базується на релігійному світогляді, який вражає коріння секуляризму та ціннісної нейтральності. Для забезпечення справжнього добробуту всіх людей, незалежно від статі, віку, раси, релігії чи багатства, ісламська економіка не прагне скасувати приватну власність, як це було зроблено комунізмом, а також не заважає людям

служити собі. інтерес. Він визнає роль ринку в ефективному розподілі ресурсів, але не вважає конкуренцію достатньою для захисту соціальних інтересів. Він намагається сприяти людському братерству, соціально-економічній справедливості та добробуту всіх через інтегровану роль моральних цінностей, ринкового механізму, сімей, суспільства, та «належне врядування». Це пояснюється великим наголосом в ісламі на людському братерстві та соціально-економічній справедливості.

Економічна доктрина в ісламі за визначенням Рахман (1995) є економічним принципом в ісламі, який забезпечить загальну та чітку орієнтацію на цілі, а також окремі економічні програми, плани і креслення.

Економічне вчення в ісламі згідно Абдул-Рауфу (1991: 92) є основою ісламської системи цінностей, що стосується економічного життя людини.

Економічна доктрина ісламу є по суті ідеалізацією реальності відповідно до ісламської точки зору, а також принцип і керівництво ведуть до ідеалів (Накві: 1994:xx). Доктрина має певну силу, а також серйозність далекосяжні наслідки для економічного життя її прихильників, які б диференціювали одну економічну систему до інших (Askari 1979: 121).

Ісламська доктрина економіки також унікальна в тому сенсі, що він розроблений на основі іслам світогляд, викладений у Корані. Ці доктрини, мають комплексний характер, оскільки вони враховують духовні та матеріальні потреби особистості та суспільство збалансованим і гармонізованим способом. Ця концепція базується на мережі взаємопов'язаних концепцій Бога, людяності, стосунків людини з ближніми і природа в усіх формах аспектів і вимірів. В заява аль-Садра (1991: 35) «Ісламська доктрина і вчення не обмежуються організацією зовнішню форму суспільства, але заглиблюється в його духовне та ідейні глибини, щоб внутрішній зміст воля відповідати економічному і соціальному плану». Ця доктрина, по суті, є «ядром» ісламу економіка. Це філософська основа, на якій буде діяти система ісламської економіки. Це іслам Філософські

основи економічного аналізу людина, ресурси і суспільство.

Систематично кажучи, Абдул-Рауф (1991: 89) стверджує, що економічна доктрина ісламу тісно пов'язана з «ісламською концепцією життя» та є її частиною.

Їх створення можна розглядати з трьох сторін:

1. Набір основних значень у вигляді меж Бога (худуд Аллах) окреслює область допустимі господарські дії. Людина вільна всередині ті межі і справді спонукав використовувати його інтелектуальний і фізичні можливості для його покращення життя і його суспільство;

2. Іслам також містить загальні вказівки, які служать як графік або компас для керування людиною великий простір людської свободи у сфері господарська діяльність; і

3. Іслам також містить низку постанов, деякі заклики конкретні дії для сприяння добробуту людства та ін., застерігаючи від певних ушкоджувальні фактори.

Однак прояв доктрини в реаліях і процес науковості ісламської економіки дисципліна вимагає взаємодії та інтеграції обох доктрина і реалії. Щоб рухатися далі, це важливо зрозуміти ісламську концепцію правди та реальності, як наукове дослідження може відбутися в ісламі економіки, а також як відбувається взаємодія та інтеграція доктрина і реалії могли мати місце в теорії Ісламська економіка.

Підсумовуючи, економіку можна вважати ісламською за умови, що вона спирається на онтологічні та епістемологічні основи, які складаються з намет з ісламським світоглядом, і до тих пір, поки він здатний допомогти керувати так-міста трансформувати свою економіку в напрямку реалізації добробуту як Ісламський світогляд диктує.

Література

1. Muhammad Abdul Mannan, "Islamic Economics as a Social Science: Some Methodological Issues," *Journal of Research in Islamic Economics* 1, no. 1 (1983): 41–50.

2. Chapra, *The Future of Economics*.

3. Douglas L. Medin and Megan Bang, *Who's Asking? Native Science, Western Science and Science Education* (Cambridge, MA: MIT Press, 2014), 121.

4. Rahman, F. 1995. Islam and the Problem of Economic Justice. *Journal of Islamic Economics* 3(2): 13-51.
5. Askari, H. 1979. Islamic Definition of the Economics. In *Society and State in Islam: An Introduction*. Lahore: Progressive Books

Наукове видання

**„МОЛОДІЖНА НАУКА У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ”**

*VI Учнівсько-студентська конференція
2 грудня 2022 р.*

(укр., англ. мови)

Відповідальний за випуск:
Сукач Олена Миколаївна,
декан факультету економіки і менеджменту
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова

Затверджено 02.12.2022. Формат 60x90/16.
Гарнітура Times New Roman. Ум.-друк. арк. 26,4.
Зам. No 16–54.

*Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
18036, м. Черкаси, вул. Нецужа-Левецького, 16.*